

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

«На правах рукопису»
УДК 339.9:657.6

До захисту допущено:
Завідувач кафедри
_____Сергій ВОЙТКО
«_____» _____ 2026 р.

Дипломна робота
на здобуття ступеня бакалавра
за освітньо-професійною програмою «Міжнародна економіка»
зі спеціальності 051 «Економіка»
на тему: «Розвиток міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах
Індустрії 4.0»

Виконала:
студентка IV курсу, групи УС-21
Бетлінська Надія Юріївна _____

Керівник:
завідувач кафедри міжнародної економіки,
професор, д.е.н.,
Войтко Сергій Васильович _____

Рецензент:
завідувач кафедри менеджменту
підприємств, д.е.н., професор
Дергачова Вікторія Вікторівна _____

Засвідчую, що у цій дипломній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань.

Студентка _____

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет менеджменту та маркетингу
Кафедра міжнародної економіки

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Спеціальність – 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Сергій ВОЙТКО

«__» _____ 2026 р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу студентці

Бетлінській Надії Юріївні

1. Тема дипломної роботи «Розвиток міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0», науковий керівник дипломної роботи Войтко Сергій Васильович, д.е.н., професор, затверджені наказом № 2003-с від 29 травня 2026 року.
2. Термін подання студентом дипломної роботи до 11 червня 2026 року.
3. Об'єкт дослідження – розвиток міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0.
4. Вихідні дані: наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, статистичні дані Аудиторської палати України, Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, річні фінансові звіти вітчизняних та міжнародних компаній, періодичні та монографічні видання.
5. Перелік завдань, які потрібно розробити:
 - розкрити сутність, класифікацію та особливості аудиторських послуг
 - дослідити концепцію Індустрії 4.0 як чинника розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг;

- розглянути можливі методи та підходи до дослідження міжнародного ринку аудиторських послуг;
- проаналізувати динаміку обсягів, структури та основних гравців міжнародного ринку аудиторських послуг;
- виявити особливості розвитку ринку аудиторських послуг в Україні;
- оцінити вплив технологій Індустрії 4.0 на діяльність аудиторських компаній;
- здійснити прогнозування розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг;
- обґрунтувати перспективи та стратегічні орієнтири розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0.

6. Орієнтовний перелік графічного (ілюстративного) матеріалу:

- кількість рисунків – 17;
- кількість таблиць – 20.

8. Дата видачі завдання 02 березня 2026 року

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання бакалаврської роботи	Строки виконання етапів дипломної роботи	Примітка
1.	Вибір теми дипломної роботи (з керівником) та їхнє обговорення на засіданні кафедри	27 лютого 2026 р.	виконано
2.	Видача завдання	02 березня 2026 р.	виконано
3.	Розроблення плану дипломної роботи	10 березня 2026 р.	виконано
4.	Підбір наукової літератури з теми дослідження та її аналіз	13 березня 2026 р.	виконано
5.	Підготовка теоретичного розділу та узгодження його змісту з науковим керівником	31 березня 2026 р.	виконано
6.	Дослідження за обраною темою наукових досліджень	09 квітня 2026 р.	виконано
7.	Проведення комплексного аналізу практичної складової наукового дослідження	21 квітня 2026 р.	виконано
8.	Остаточне завершення другого розділу дипломної роботи	30 квітня 2026 р.	виконано
9.	Підготовка матеріалів третього розділу дипломної роботи	14 травня 2026 р.	виконано
10.	Узагальнення отриманих наукових результатів, використання матеріалів закордонної літератури та досвіду для подальшого аналізу та підготовка загальних висновків	22 травня 2026 р.	виконано
11.	Оформлення матеріалів дипломної роботи та подання його на перевірку науковому керівнику	27 травня 2026 р.	виконано
12.	Нормоконтроль і оцінювання якості підготовки матеріалів дипломної роботи	29 травня 2026 р.	виконано
13.	Усунення виявлених недоліків керівником, підготовка доповіді та наочних матеріалів для захисту	01 червня 2026 р.	виконано
14.	Перевірка дипломної роботи на збіги текстових фрагментів і плагіат, отримання відгуку наукового керівника	02 червня 2026 р.	виконано
15.	Подання дипломної роботи на рецензування і отримання рецензії	08 червня 2026 р.	виконано
16.	Подання рецензії, відгуку наукового керівника, зброшурованої дипломної роботи на кафедру (при наявності надаються інші документи / довідка чи акт про впровадження, копії наукових статей чи тез доповідей)	11 червня 2026 р.	
17.	Захист дипломної роботи перед Екзаменаційною комісією згідно із затвердженим графіком	згідно із затвердженим графіком	

Студентка

(підпис)

Надія БЕТЛІНСЬКА

Науковий керівник

(підпис)

Сергій ВОЙТКО

РЕФЕРАТ

Відомості про обсяг текстової частини: 17 рисунків, 20 таблиць, 3 додатки і 116 бібліографічних найменувань.

Актуальність теми. Міжнародний ринок аудиторських послуг є одним із важливих елементів глобальної фінансової інфраструктури, що забезпечує прозорість, надійність та довіру у відносинах між суб'єктами господарювання, інвесторами та державою. Протягом останніх десятиліть його розвиток визначався процесами глобалізації, ускладненням корпоративних структур та посиленням вимог міжнародних стандартів фінансової звітності. Додаткової актуальності тема набуває в контексті розгортання Індустрії 4.0, яка суттєво трансформує як характер діяльності суб'єктів господарювання, так і підходи до організації аудиторських перевірок.

Мета роботи: визначення теоретико-методичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо напрямів розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0, з урахуванням впливу цифрових технологій, глобальних тенденцій та особливостей функціонування вітчизняного ринку аудиторських послуг.

Об'єкт дослідження: розвиток міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0.

Предмет дослідження: сукупність теоретичних та практичних аспектів функціонування міжнародного ринку аудиторських послуг, а також вплив технологій Індустрії 4.0 на його розвиток.

Методи дослідження: теоретичний аналіз, синтез, порівняльний, економіко-статистичний аналіз, індукція та дедукція, метод узагальнення, графічний та табличний методи, спостереження, системний метод, методи збору інформації, узагальнення економічної інформації, вимірювання, групування, коефіцієнтний, історичний, кореляційний аналіз, прогностичний метод.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні стратегічних орієнтирів та практичних рекомендацій щодо розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0. Отримані результати можуть бути використані аудиторськими компаніями при формуванні стратегій цифрової

трансформації та впровадженні сучасних технологій в аудиторську практику. Розроблені рекомендації становлять практичний інтерес для регуляторних органів і професійних організацій у сфері аудиту при вдосконаленні нормативно-правової бази та адаптації стандартів до умов цифрової економіки.

Ключові слова: аудиторські послуги, міжнародний ринок, Індустрія 4.0, цифрові технології, аудит, стратегічний розвиток, ринок України, аудиторські компанії.

ABSTRACT

Information on the volume of the text part: 17 figures, 20 tables, 3 appendix and 116 bibliographic references.

Relevance of the topic. The international auditing services market is one of the key elements of the global financial infrastructure, ensuring transparency, reliability and trust in relations between business entities, investors and the state. Over recent decades, its development has been shaped by globalization, increasing complexity of corporate structures and growing requirements of international financial reporting standards. The topic gains additional relevance in the context of Industry 4.0, which significantly transforms both the nature of business activities and approaches to organizing audit engagements.

Purpose of the study: to define the theoretical and methodological foundations and develop practical recommendations on the directions of development of the international audit services market under Industry 4.0 conditions, taking into account the impact of digital technologies, global trends and the specifics of the domestic audit services market.

Object of the study: the development of the international audit services market under Industry 4.0 conditions.

Subject of the study: a set of theoretical and practical aspects of the functioning of the international audit services market, as well as the impact of Industry 4.0 technologies on its development.

Research methods: theoretical analysis, synthesis, comparative, factor and statistical analysis, time series analysis, induction and deduction, correlation analysis, generalization method, graphical and tabular methods, observation, grouping, historical and prognostic methods.

Practical significance of the obtained results lies in the development of strategic guidelines and practical recommendations for the development of the international audit services market under Industry 4.0 conditions. The results obtained can be used by audit companies in forming digital transformation strategies and implementing modern technologies in audit practice. The developed recommendations are of practical interest to regulatory bodies and professional organizations in the field of audit for improving the regulatory framework and adapting standards to the conditions of the digital economy.

Keywords: auditing services, international market, Industry 4.0, digital technologies, audit, strategic development, Ukrainian market, audit companies.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ.....	13
1.1 Сутність, класифікація та особливості аудиторських послуг	13
1.2 Концепція Індустрії 4.0 як чинник розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг.....	21
1.3 Методи та підходи до дослідження міжнародного ринку аудиторських послуг	30
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0	35
2.1 Аналіз динаміки обсягів, структури та основних гравців міжнародного ринку аудиторських послуг	35
2.2 Дослідження особливостей розвитку ринку аудиторських послуг України	48
2.3 Вплив технологій Індустрії 4.0 на розвиток аудиторських компаній	61
Висновки до розділу 2	68
РОЗДІЛ 3. ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ НАПРЯМІВ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0	71
3.1 Прогнозування розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг	71
3.2 Перспективи та стратегічні орієнтири розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0	77
Висновки до розділу 3	83
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
ДОДАТКИ.....	101

ВСТУП

Міжнародний ринок аудиторських послуг є одним із важливих елементів глобальної фінансової інфраструктури, що забезпечує прозорість, надійність та довіру у відносинах між суб'єктами господарювання, інвесторами та державою. Протягом останніх десятиліть його розвиток визначався процесами глобалізації, ускладненням корпоративних структур та посиленням вимог міжнародних стандартів фінансової звітності. Динамічне розширення транскордонного бізнесу та вихід компаній на світові фондові ринки сформували стійкий попит на високоякісний незалежний контроль, що перетворило аудит із суто перевіркою діяльності на стратегічний інструмент управління ризиками та підвищення інвестиційної привабливості підприємств.

Додаткової актуальності тема набуває в контексті розгортання Індустрії 4.0, яка суттєво трансформує як характер діяльності суб'єктів господарювання, так і підходи до організації аудиторських перевірок. Впровадження цифрових технологій у бізнес-процеси породжує нові виклики для аудиторської професії, вимагає перегляду існуючих стандартів і методологічних підходів та відкриває нові можливості для підвищення якості й ефективності аудиту. За таких умов комплексне дослідження розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг крізь призму технологічних змін набуває як теоретичної, так і прикладної значущості.

Питанню розвитку ринку аудиторських послуг приділяли увагу велика кількість як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Серед них можемо виділити: Н. О. Рязанову та С. Б. Ільїну, які досліджували теоретичні засади аудиту, міжнародні стандарти, організацію аудиторських перевірок та інші аспекти. С. В. Шульга проаналізувала класифікацію аудиторських послуг і вплив законодавчих змін на їх розвиток, а В. В. Савіцький і В. М. Паршаков дослідили історичну еволюцію аудиту та особливості його регулювання. Наукову цінність також становили праці Л. Сахно, Л. М. Чернелевського та Н. І. Беренди. З точки зору дослідження Індустрії 4.0 та її впливу на аудиторську діяльність важливими стали роботи вітчизняних авторів О. А. Гавриша та В. І. Омельчук, Д. Пермінової,

В. М. Панасюка та зарубіжних дослідників М. С. Tavares, L. N. Zimba, , G. Azevedo, O. I. Nwachukwu, A. O. Oladipupo. J. Dai, R. Halla, S. Schumachera та A. Bildstein.

Метою дипломної роботи є комплексне дослідження теоретичних основ та практичних аспектів функціонування міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0, а також розробка пропозицій щодо напрямів його подальшого розвитку з урахуванням технологічних трансформацій. Для досягнення цих цілей будуть вирішені наступні **завдання**:

- розкрити сутність, класифікацію та особливості аудиторських послуг;
- дослідити концепцію Індустрії 4.0 як чинника розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг;
- систематизувати методи та підходи до дослідження міжнародного ринку аудиторських послуг;
- проаналізувати динаміку обсягів, структури та основних гравців міжнародного ринку аудиторських послуг;
- виявити особливості розвитку ринку аудиторських послуг в Україні;
- оцінити вплив технологій Індустрії 4.0 на діяльність аудиторських компаній;
- здійснити прогнозування розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг;
- визначити перспективи та стратегічні орієнтири розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0.

Об'єктом дослідження є розвиток міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів функціонування міжнародного ринку аудиторських послуг, а також вплив технологій Індустрії 4.0 на його розвиток.

Методи дослідження: теоретичний аналіз, синтез, порівняльний, економіко-статистичний аналіз, індукція та дедукція, метод узагальнення, графічний та табличний методи, спостереження, системний метод, методи збору інформації,

узагальнення економічної інформації, вимірювання, групування, коефіцієнтний, історичний, кореляційний аналіз, прогностичний метод.

База дослідження: наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, статистичні дані Аудиторської палати України, Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, річні фінансові звіти компаній, періодичні та монографічні видання.

Результати дипломної роботи. У процесі дослідження розкрито сутність, класифікацію та особливості аудиторських послуг, досліджено концепцію Індустрії 4.0 як чинника трансформації міжнародного ринку аудиторських послуг та систематизовано методичний інструментарій його дослідження. На основі діагностування міжнародного ринку встановлено його стабільне зростання, високий рівень концентрації та поглиблення технологічного розриву між великими та малими гравцями, а кореляційний аналіз підтвердив тісний зв'язок між доходами Великої четвірки та розвитком технологій Індустрії 4.0. Досліджено особливості українського ринку аудиторських послуг. За результатами прогнозування методом екстраполяції тренду змодельовано три сценарії розвитку ринку до 2029 року та сформовано перспективи розвитку для міжнародного і стратегічні напрями для українського ринку за чотирма напрямками: технологічна трансформація, розвиток ESG- та IT-аудиту, подолання демпінгу та системний кадровий розвиток.

Структура дипломної роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел; загальний обсяг роботи становить 86 сторінок (без джерел та додатків) та містить 17 рисунків, 20 таблиць і 116 бібліографічних найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

1.1 Сутність, класифікація та особливості аудиторських послуг

Аудиторський ринок у сучасних умовах розглядається як система взаємозв'язків між основними учасниками: суб'єктами аудиторської діяльності (міжнародними та національними аудиторськими компаніями й незалежними аудиторами), споживачами аудиторських послуг (компаніями, інвесторами, кредитними установами, органами державного управління) та регуляторними органами. Особливого значення набуває його функціонування на міжнародному рівні, де формуються єдині підходи до забезпечення якості аудиту та довіри до фінансової інформації.

Варто підкреслити, що аудиторська діяльність здійснювалась ще у стародавніх цивілізаціях Єгипту, Вавилону, Греції та Риму (близько 4000-2600 р. до н.е.), де чиновники поєднували облікові та контрольні функції, а в Римській імперії здійснювався фінансовий нагляд (саме звідси походить слово «аудитор» від латинського «слухач») [1, с. 54]. В Афінах V ст. до н.е. народні збори контролювали державні доходи за участю аудиторів, у Китаї ще у 700 р. до н.е. існувала посада Генерального аудитора, а в середньовічній Англії перші письмові згадки про аудиторів датуються 1130–1299 роками; у 1285 р. Едуард I видав перший у світі законодавчий акт про регулювання аудиторської діяльності [2; 3, с. 6]. Проте справжнє інституційне оформлення професії відбулося значно пізніше, коли розвиток капіталізму та ринкових відносин поставив перед суспільством нові вимоги.

Загальновизнаною точкою відліку сучасного незалежного аудиту вважається середина XIX століття у Великобританії, де послідовно формувалася як законодавча база, так і професійна спільнота бухгалтерів-аудиторів. Офіційною датою виникнення незалежного аудиту вважається 23 жовтня 1854 р., коли Спілці бухгалтерів Единбурга надано статус королівської. Згодом подібні правові

механізми запровадили Франція (1867 р.), США (1887 р.) та Німеччина (1931 р.). В Україні становлення аудиту пов'язане з переходом до ринкової економіки: перший профільний закон було ухвалено у 1993 році, а сучасне правове регулювання галузі здійснюється відповідно до оновленого законодавства, що набрало чинності у 2018 році [3, с. 6-7; 4; 5].

Аудиторські послуги є формою ринкової реалізації аудиторської діяльності. Це поняття акцентує увагу на економічній природі аудиту як товару на ринку професійних послуг.

Більшість вітчизняних наукових джерел зосереджується на трактуванні, яке визначає закон, хоча він не формулює сутнісного поняття аудиторської послуги, а лише перераховує що суб'єкти аудиторської діяльності можуть робити. За законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», аудиторські послуги – це аудит, огляд фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності, виконання завдань з іншого надання впевненості та інші професійні послуги, що надаються суб'єктами аудиторської діяльності відповідно до міжнародних стандартів аудиту, стандартів аудиту Великої Британії або Сполучених Штатів Америки, та з урахуванням вимог цього Закону [5].

Зарубіжні підходи спираються більше на концептуальну основу, згідно з Міжнародною рамковою концепцією завдань з надання впевненості (International Framework for Assurance Engagements), завдання з надання впевненості (Assurance Engagement) – це завдання, в якому практикуючий фахівець прагне отримати достатні та належні докази для того, щоб висловити висновок, спрямований на підвищення рівня впевненості користувачів (окрім відповідальної сторони) щодо результатів оцінки або вимірювання предмета дослідження відповідно до встановлених критеріїв [6, с. 7].

Аудиторська палата України (АПУ) у своєму рішенні від 22.12.2011 № 244/14 затвердила офіційний перелік послуг, які мають право надавати аудитори та аудиторські фірми на території України відповідно до Закону «Про аудиторську діяльність» та міжнародних стандартів аудиту. Даний перелік виділяє три основні групи:

- 1) послуги у сфері аудиту;
- 2) інші послуги, пов'язані з професійною діяльністю аудиторів (аудиторських фірм), визначені Законом України «Про аудиторську діяльність»;
- 3) організаційне та методичне забезпечення аудиту (табл. 1.1) [7].

Таблиця 1.1 – Класифікація послуг, які можуть надавати аудитори

№	Вид		Перелік послуг
1	Послуги у сфері аудиту	Завдання з надання впевненості	Аудит історичної фінансової інформації, зокрема фінансової звітності
			Огляд історичної фінансової інформації, зокрема фінансової звітності
			Завдання з надання впевненості, що не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації
		Супутні послуги	Завдання з виконання погоджених процедур стосовно фінансової інформації
			Завдання з підготовки фінансової інформації
2	Інші послуги		Ведення та відновлення бухгалтерського обліку
			Складання фінансових звітів
			Консультаційні послуги
			Складання податкових декларацій та звітів
			Розробка для замовника документів, необхідних для легалізації, організації та здійснення господарської діяльності
			Проведення професійних тренінгів для бухгалтерів та керівників
			Представлення інтересів замовника з питань обліку, аудиту, оподаткування в державних органах, організаціях або в суді
			Інші види, які не суперечать законодавству
3	Організаційне та методичне забезпечення аудиту		Проведення професійних тренінгів для практикуючих аудиторів
			Розробка і видання методичних матеріалів
			Здійснення заходів з контролю якості послуг

Джерело: складено автором на основі [7].

Дослідження міжнародного підходу до класифікації аудиторських послуг показує, що велике значення надається саме рівню впевненості, який надається суб'єктом аудиторської діяльності. Згідно з Радою з міжнародних стандартів аудиту та забезпечення впевненості (IAASB), послуги поділяються на завдання з надання впевненості та послуги, які такої впевненості не надають. Завдання з надання впевненості передбачають висловлення аудитором позитивної або

негативної форми висновку, з високим (Reasonable Assurance) або обмеженим (Limited Assurance) рівнем впевненості [8; 9, с. 5]. До них належать:

- аудит (висока, але не абсолютна впевненість);
- огляд (обмежена впевненість);
- інші завдання з надання впевненості (ISAE 3000, ISSA 5000 та ін.) [10].

Супутні послуги не належать до завдань з надання впевненості, оскільки не передбачають висловлення будь-якого рівня впевненості, а є окремим видом послуг, де аудитор лише виконує погоджені процедури або надає допомогу в підготовці інформації. Проблемним аспектом є те, що ані Аудиторська палата України, ані Міжнародні стандарти супутніх послуг (ISRS) не містять детальної розшифровки конкретних процедур, які можуть виконуватись в межах завдань з виконання погоджених процедур. Така невизначеність створює певну плутанину між супутніми послугами та завданнями з надання впевненості.

Крім того, у науковій літературі аудиторські послуги класифікують за низкою суттєвих ознак. Зокрема, пропонується їхнє групування:

- за видами ризиків, що впливають на результати надання послуг (послуги з аудиту та огляду фінансової інформації, які вимагають оцінки аудиторських ризиків, та інші аудиторські послуги, що потребують оцінки ідентифікованих ризиків);
- за наявністю законодавчих обмежень (послуги, надання яких обмежується законодавством, та послуги, що можуть надаватися без таких обмежень);
- за ступенем спорідненості (послуги, що мають міжпредметні зв'язки з аудитом, та послуги, відокремлені за економічним змістом);
- за видами споживачів послуг (послуги, що надаються підприємствам суспільного інтересу, іншим суб'єктам господарювання та установам ринку фінансових послуг);
- за сумісністю (сумісні та взаємовиключні аудиторські послуги) [11].

Як вже зрозуміло, аудит становить основу аудиторської діяльності як професійної категорії та є головним видом аудиторських послуг як економічної категорії. Він характеризується багатогранністю та складністю, його часто

розглядають як процесне явище або через функціональні складові (перевірку, експертизу, діяльність) [5; 12, с.11; 13]. Його класифікують за низкою ознак, частину з яких буде розглянуто нижче.

Залежно від суб'єкта розрізняють зовнішній та внутрішній аудит. За напрямками виділяють аудит фінансової звітності, аудит на відповідність, управлінський та екологічний аудит. За обов'язковістю проведення він поділяється на обов'язковий і необов'язковий, а за охопленням об'єктів контролю на однопредметний і багатопредметний. Крім того, за обов'язковістю укладання договору аудит буває договірним і недоговірним, за формою власності аудиторського органу державним, колективним і приватним. За періодичністю здійснення виокремлюють періодичний та одноразовий аудит, а за обсягом роботи загальний і локальний. За часом проведення аудит поділяється на попередній, оперативний, ретроспективний і стратегічний. Залежно від стадії розвитку, виділяють підтверджувальний, системно-орієнтований та ризико-орієнтований аудит [14, с. 11].

Використання зазначених класифікаційних ознак дозволяє більш чітко систематизувати аудиторські послуги та уточнити особливості їх надання в сучасних умовах. При цьому, характер і специфіка цих послуг значною мірою визначаються впливом різних факторів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Фактори впливу на розвиток ринку аудиторських послуг

Фактори впливу	Пояснення
1	2
Технологічний прогрес	Невпинний розвиток технологій продовжує трансформувати сферу аудиту, дозволяючи фахівцям підвищувати продуктивність праці, отримувати глибші аналітичні висновки та покращувати якість послуг. Аудиторські компанії змушені адаптуватися й активно впроваджувати нові інструменти, щоб зберігати конкурентоспроможність на ринку.
Зміни у регулюванні	Оновлення нормативної бази та стандартів бухгалтерського обліку безпосередньо впливають на аудиторську діяльність, зобов'язуючи спеціалістів постійно відстежувати актуальні зміни й коригувати свої підходи та методики. Дотримання оновлених вимог є необхідною умовою збереження авторитету та затребуваності аудиторських послуг.

Продовження табл. 1.2

1	2
Конкурентне середовище	Ринок аудиту характеризується високим рівнем конкуренції, за клієнтів борються численні компанії. Їхніми ключовими перевагами слугують професійна експертиза, галузева спеціалізація, репутація, рівень технологічної зрілості та здатність пропонувати послуги з доданою вартістю.
Очікування клієнтів	Організації дедалі частіше шукають аудиторів, здатних виходити за межі стандартної перевірки відповідності вимогам і пропонувати практичні рекомендації щодо вдосконалення бізнес-процесів, управління ризиками та стратегічного розвитку.
Вплив глобальних подій	Такі явища, як економічні кризи, геополітичні зрушення чи пандемії, суттєво позначаються на попиті та аудиторських послугах. В умовах невизначеності та нестабільності бізнес-середовища зростає потреба у всебічних аудиторських перевірках і комплексній оцінці ризиків.

Джерело: складено автором на основі [15].

Дані фактори є універсальними на різних рівнях, при цьому, говорячи про міжнародний аспект, важливо виділити ще один фактор – культурні та ментальні відмінності, оскільки кожна держава характеризується власними культурними особливостями та усталеними підходами до ведення бізнесу, що зумовлює виникнення певних труднощів у роботі міжнародних аудиторів. Відмінності у бізнес-менталітеті, комунікаційних традиціях і корпоративних практиках різних країн можуть перешкоджати ефективній взаємодії між аудитором і клієнтом, знижуючи загальну результативність аудиторського процесу.

Що важливо, організація та регулювання аудиторської діяльності має багаторівневу структуру і здійснюється як на національному, так і на міжнародному рівнях. У кожній державі функціонують установи, які здійснюють контроль і нагляд за роботою аудиторів та аудиторських компаній згідно з національним законодавством. Вони можуть здійснювати видачу ліцензій аудиторам, перевірки якості аудиторської діяльності, моніторинг дотримання професійних, етичних норм чи законодавства, приймати відповідні стандарти, застосовувати дисциплінарні заходи у випадку виявлення порушень [16, с. 5; 17, с. 488] тощо. В Україні за організацію та регулювання аудиторської діяльності відповідають:

- Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»;
- Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю (ОСНАД);
- Аудиторська палата України (як професійна організація).

Певним чином Спілка аудиторів України також вважається такою структурою, однак більше в контексті організації, ніж регулювання, оскільки займається розробкою методики з питань аудиторської діяльності, видавництва навчальної та методичної літератури, створення регіональних відділень та визначення їх повноважень [13, с.58].

Глобалізація аудиторських послуг та необхідність забезпечення їхньої якості суттєво ускладнює традиційний національний нагляд. Міжнародні мережі (особливо «Велика четвірка»), хоча юридично є сукупністю окремих національних фірм, працюють за єдиними внутрішніми стандартами якості. Це призводить до того, що регулятори однієї країни здійснюють перевірки аудиторських фірм в інших юрисдикціях, а національні органи нагляду все частіше проводять спільні інспекції з іноземними регуляторами. Також, у 2006 році був створений International Forum of Independent Audit Regulators (IFIAR) – організація, яка об'єднує незалежні органи публічного нагляду з понад 50 країн світу з метою обміну досвідом, координації дій та підвищення якості міжнародного нагляду за аудиторськими компаніями [18].

Паралельно функціонує система встановлення міжнародних професійних стандартів, саме вони регулюють підходи до надання аудиторських послуг. Аудит є найпоширенішою та найбільш регламентованою формою професійних послуг, однак не єдиною, що підпадає під міжнародну стандартизацію (рис. 1.1).

Міжнародні стандарти визначають вимоги до підготовки, кваліфікації та постійного професійного розвитку, встановлюють принципи поведінки та вимоги до незалежності аудиторів, регулюють виконання завдань з надання впевненості. Міжнародна рада публічного нагляду в свою чергу, здійснює незалежний громадський нагляд за процесом розробки цих стандартів, забезпечуючи захист суспільних інтересів та незалежність рад зі стандартів від впливу професійної

спільноти. Існують також й інші організації та стандарти, однак їх вплив на ринок саме аудиторських послуг є надто опосередкованим, щоб включати до схеми.

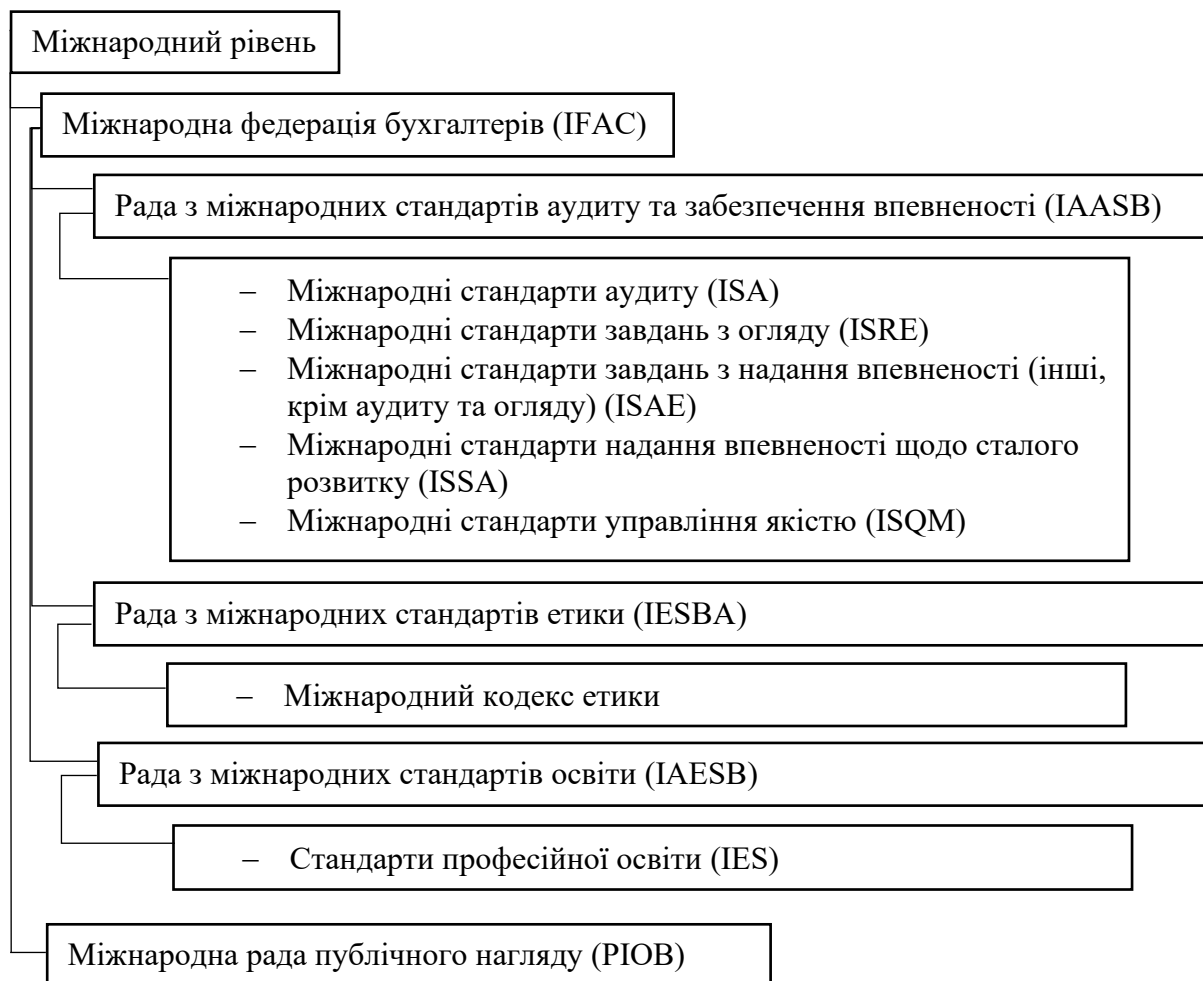

Рисунок 1.1 – Схема міжнародних органів і стандартів, що стосуються надання аудиторських послуг

Джерело: складено автором на основі [19, с.4].

Дані Міжнародної федерації бухгалтерів щодо аналізу рівня впровадження міжнародних стандартів у 126 країнах свідчить про те, що міжнародні стандарти аудиту є найбільш успішно впровадженим стандартом у глобальному вимірі: 65 % країн прийняли їх повністю, 27 % - частково, і лише 8 % не прийняли взагалі. Це закономірно, оскільки Міжнародні стандарти аудиту є базовою передумовою для участі у міжнародних ринках капіталу та отримання іноземних інвестицій, країни мають прямий економічний стимул до їхнього впровадження. Часткове прийняття здебільшого характерне для країн, що перебувають у процесі конвергенції

національних стандартів аудиту з міжнародними, або тих, де окремі галузі чи сектори ще регулюються локальними нормами. Серед таких країн – Україна, США, Франція, Польща, Індія, Індонезія та ін. Повна відсутність прийняття зустрічається переважно у країнах з низьким рівнем розвитку фінансової інфраструктури або ізольованими регуляторними системами [20].

Саме ці міжнародні стандарти визначають основні принципи аудиту, до яких належать: цілісність, об'єктивність, незалежність, конфіденційність, професійна компетентність та належна ретельність. Вони також охоплюють вимоги щодо планування аудиту, отримання аудиторських доказів, оцінки систем обліку та внутрішнього контролю, використання роботи інших аудиторів і формування аудиторського висновку. [13, с. 112].

Таким чином, аудиторські послуги є багатофункціональною категорією професійних послуг, що поєднує завдання з надання впевненості та супутні послуги, класифіковані за рівнем впевненості, обов'язковістю, суб'єктами та іншими ознаками. У сучасних умовах вони функціонують у високо регламентованому міжнародному середовищі з уніфікованими стандартами, створюючи основу для подальшого розвитку ринку під впливом технологій Індустрії 4.0.

1.2 Концепція Індустрії 4.0 як чинник розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг

Як уже відомо, одним із основних факторів впливу на розвиток ринку аудиторських послуг є технологічний прогрес. За останні десятиліття він досяг значного масштабу, що зумовило появу концепції Індустрії 4.0, а згодом і Аудиту 4.0.

Термін Індустрії 4.0 з'явився близько 15 років тому, якщо точніше, то у квітні 2011 року в Німеччині, як результат розвитку всіх попередніх поколінь, і саме він означає еру підвищеної ефективності, досягнутої завдяки автоматизації багатьох аспектів виробництва [21, с.3]. Дослідники в галузі технологій та науковці

здебільшого розглядають Індустрію 4.0 як точку перетину кіберсистем і фізичних систем через її здатність оптимально об'єднувати різноманітні дані й ідеї за допомогою сучасних алгоритмів. Технології дуже швидко стають необхідністю та проникають у професійну діяльність. Аудит, в свою чергу – це збір інформації, тому він вимагає надійних, детальних і безпомилкових процесів, які постачають організаціям необхідну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень щодо їхнього майбутнього. Такі процеси та результати можуть бути забезпечені лише передовими технологіями.

Як і Індустрія 4.0, концепція Аудиту 4.0 сформувалась як логічне продовження еволюційного розвитку аудиту та технологій, якому передували Аудит 1.0, Аудит 2.0 та Аудит 3.0 (рис. 1.2).

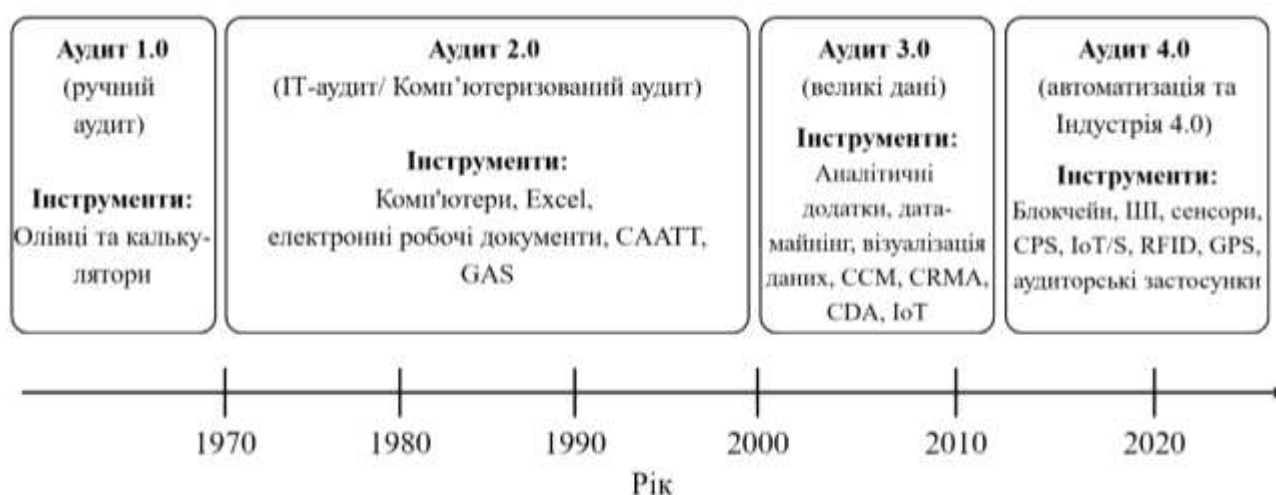

Рисунок 1.2 – Покоління аудит-орієнтованих технологій

Джерело: складено на основі [21, с. 5; 22 с. 33].

Аудит 1.0 представляє традиційну форму аудиту, яка домінувала протягом століть. Це повністю ручний процес, що ґрунтувався на вибірковій перевірці документів, проведенні арифметичних розрахунків та аналізі фінансової звітності за допомогою простих інструментів (олівців, паперових носіїв та механічних калькуляторів). Аудит 1.0 характеризується високою трудомісткістю, обмеженим обсягом перевірки та значною залежністю від професійного судження аудитора.

Застосування технологій в аудиті розпочалося як електронна обробка даних і розвивалася завдяки зростаючому їх використанню у бухгалтерському обліку.

General Electric першою застосувала комп'ютери в бухгалтерії у 1954 році, хоча важливо розуміти, що на той час небагато бухгалтерів вміли ними користуватися. З розвитком технологій з'явилися менші комп'ютери, і завдяки нижчим цінам багато компаній змогли їх придбати та навчити працівників електронній обробці даних. [23]. Аудит 2.0 активно розвивався протягом 1980-2000-х років у зв'язку з поширенням інформаційних технологій. Ключовими інструментами цього покоління стали електронні таблиці (Excel), програмне забезпечення СААТТ, зокрема, General Audit Software (GAS). Завдяки цим засобам аудитори отримали можливість автоматизувати рутинні операції, такі як трасування транзакцій, вибірку даних та виконання аналітичних процедур [21; 22 с. 33].

Наступним на початку 2000-х років сформувався Аудит 3.0, він пов'язаний з інтеграцією великих даних та розвинених аналітичних технологій в аудиторську практику. Аудитори розширили використання GAS для проведення розслідувань. Концепція безперервного аудиту еволюціонувала у три ключові компоненти: Continuous Data Assurance (CDA) для безперервної верифікації транзакцій, Continuous Controls Monitoring (CCM) для моніторингу дотримання внутрішнього контролю та Continuous Risk Monitoring and Assessment (CRMA) для оцінки ризиків. Інструментарій цього покоління також включає аналітику даних, дата-майнінг, візуалізацію даних та Інтернет речей (IoT). Завдяки цьому аудитори отримали можливість аналізувати значні обсяги даних, виявляти аномалії, шахрайство та ризики з вищою точністю, поступово відходячи від традиційної вибіркової перевірки [21 с. 5; 22 с. 3].

Аудит 4.0 є логічним продовженням еволюційного розвитку всіх попередніх поколінь і ґрунтується на технологіях Індустрії 4.0 (IoT/S, кіберфізичних системах і тд.) для збору фінансової, операційної та іншої аудиторської інформації з організації та пов'язаних сторін. Він аналізує, моделює та візуалізує дані з метою виявлення закономірностей, аномалій та отримання корисної інформації для забезпечення ефективного підтвердження в режимі реального часу. Серед ключових інструментів: сенсори, CPS (кіберфізичні системи), RFID (радіочастотна ідентифікація), GPS, блокчейн та аудиторські застосунки [21 с. 10; 22 с. 44].

Важливо розуміти, що аудиторська діяльність у контексті Індустрії 4.0 не передбачає створення власної автономної технологічної інфраструктури, а натомість реалізує інтегративну модель, «накладаючись» поверх уже наявної цифрової екосистеми підприємства, тобто тієї що формувалась внаслідок розвитку попередніх поколінь технологій. Таким чином, Аудит 4.0 функціонує як надбудова над існуючою бізнес-інфраструктурою четвертої промислової революції з урахуванням тих, що були перед нею.

У концепції Індустрії 4.0 виділяють шість ключових принципів: інтероперабельність, віртуалізація, децентралізація, робота в реальному часі, сервісна орієнтованість та модульність [24, с. 441]. Деякі дослідники стверджують, що ці шість принципів можна перенести на аудиторську діяльність у цифровому середовищі (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Принципи Індустрії 4.0 в контексті Аудиту 4.0

Принцип	Зміст в Індустрії 4.0	Теоретичне перенесення в Аудит 4.0
Інтероперабельність	Взаємопов'язаність усіх об'єктів, машин та систем через єдину мережу	Інтеграція з ERP, MES та IoT-системами за умови стандартизації даних (XBRL, API, блокчейн); автоматичне звіряння транзакцій контрагентів
Віртуалізація	Створення цифрової копії фізичного світу на основі даних сенсорів та симуляцій	Розвиток цифрових двійників фінансових і бізнес-процесів для дистанційного тестування та симуляції
Децентралізація	Автономне прийняття рішень кібер-фізичними системами	Контрольні механізми вбудовуються в системи; вони можуть самостійно коригувати порогові значення та передавати складні випадки аудиту або центральній системі
Реальний час	Миттєвий збір, аналіз даних та реакція на відхилення	Аналітичні моделі виявляють аномалії практично в момент їх виникнення, а не лише за підсумками звітного періоду
Сервісна орієнтованість	Надання ресурсів і функцій як сервісів через мережу (pay-per-use)	Аудиторські фірми надають послуги безперервного моніторингу дистанційно; програмне забезпечення розгортається у хмарі з оплатою за фактичним обсягом використання
Модульність	Виробничі лінії складаються з незалежних модулів, що легко переналаштовуються під нові вимоги	Аудиторські програми функціонують як окремі модулі, що дозволяє формувати для кожного клієнта індивідуальний набір інструментів відповідно до його ризик-профілю та особливостей бізнесу

Джерело: складено автором на основі [22, с.36-40; 24, с. 441].

Перенесення принципів Індустрії 4.0 на аудиторську діяльність формує концептуальну рамку та задає стратегічний напрямок розвитку Аудиту 4.0, хоча й супроводжується певними обмеженнями. Ці принципи Індустрії 4.0 в аудиторській сфері реалізуються переважно у вибіркового формату та власній інтерпретації, тобто наразі неможливо зустріти випадок де всі ці принципи перенесено комплексно і це розумний підхід до технологій. Компанії впроваджують лише ті елементи, які відповідають їхньому масштабу діяльності, специфіці клієнтської бази та рівню цифрової зрілості бізнес-процесів. Також, необхідно розуміти на що саме націлена реалізація конкретного принципу – на послуги чи управління якістю всередині компанії. Розглянемо практичне перенесення принципів з урахуванням цих факторів нижче (у табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Принципи та їхнє практичне застосування в Аудиті 4.0

Принцип	Практичне перенесення в Аудит 4.0
Інтероперабельність	API-підключення до ERP і XBRL-звітність – реальний стандарт у великих компаніях. Блокчейн для звірення транзакцій – поодинокі пілоти, не масштаб. MES та IoT-інтеграція залишається поза типовим мандатом зовнішнього аудитора
Віртуалізація	Реалізується через Process Mining, на основі ERP-логів відновлюється реальна карта транзакційних потоків і порівнюється з задекларованими процесами. Повноцінні цифрові двійники фізичних активів поза межами аудиторського доступу
Децентралізація	Автоматизовані контролю в ERP клієнта (rule-based alerts, exception reports) тестуються зовнішнім аудитором вже є нормою. Самостійне коригування порогових значень (ML-based controls) на етапі впровадження. Усередині фірм: деякі платформи вбудовують контролю якості, які блокують закриття завдання без проходження перевірок
Реальний час	Аналіз повної генеральної сукупності замість вибірки (ACL, IDEA, Alteryx) є чинною практикою. Безперервний моніторинг транзакцій у великих клієнтів теж. Проте справжній аудит «у реальному часі» з негайною реакцією фірми ще формується: більшість процедур досі прив'язані до звітних дат
Сервісна орієнтованість	Хмарні платформи (Caseware Cloud, AuditBoard, TeamMate+) і дистанційна модель – стандарт після 2020. Підписна модель оплати (SaaS) домінує серед постачальників аудиторського ПЗ. Але модель «Pay-Per-Use» за обсягом аудиторських процедур поки не є масовою
Модульність	Окремі галузеві надбудови і plug-in аналітика (AuditBoard, Galvanize) вже існують. Проте зріла архітектура, де аудитор «збирає» програму з модулів під конкретного клієнта, ще формується. Більшість фірм мають стандартизовані шаблони з обмеженою кастомізацією, а не справжню модульність

Джерело: складено автором на основі [25 с. 96-97; 26, с. 136,147]

При цьому, інтероперабельність ускладнюється відсутністю уніфікованих протоколів, юрисдикційними бар'єрами та небажанням компаній розкривати транзакційні дані контрагентам. Віртуалізація масового застосування немає, бо зовнішній аудитор рідко отримує доступ до цифрового двійника клієнта, а двійник під контролем компанії, що перевіряється, втрачає цінність як об'єктивне джерело доказів. Децентралізація проблематична через складність аудиту самих алгоритмів та відсутність чіткої відповідальності за автономні рішення систем. Реальний час обмежується консервативною регуляторною базою, орієнтованою на фіксовані звітні періоди. Сервісна орієнтація та модульність попри успішніше впровадження, несуть ризики для незалежності аудитора і перекладають професійну відповідальність на треті сторони та алгоритми. Таким чином, Аудит 4.0 слід розглядати не як повне механічне перенесення принципів Індустрії 4.0 в аудиторську практику, а як їх адаптовану трансформацію з урахуванням специфіки аудиторської діяльності, професійної етики та регуляторних вимог.

Проаналізуємо основні технології, що вже використовуються та є такими, що впливають на розвиток ринку найбільше.

Комп'ютеризовані засоби аудиту є фундаментом цифрового аудиту. Програма IDEA використовується як інструмент суцільного аналізу 100 % генеральної сукупності з можливістю імпорту даних з ERP-систем. Платформа ACL забезпечує безперервний аудит і комплаєнс-контроль, тоді як CaseWare призначена для стандартизованого документування аудиторського процесу у аудиті фінансової звітності. Для управління аудиторськими програмами і ресурсами застосовується TeamMate [27, с. 249-256]. Міжнародна практика підтверджує широке застосування IDEA, ACL, AuditBoard, TeamMate+ і Galvanize відповідно до Міжнародних стандартів аудиту. CaseWare IDEA додатково відзначається як інструмент для виявлення помилок і складних патернів, а TeamMate як система централізованого управління аудитом від початку до кінця [28, с. 200]. Однак, варто відзначити, що у своїй практиці значна частина аудиторів досі використовують Excel і СААТ як базовий інструментарій, доповнюючи його аналітикою даних.

Перехід підприємств на хмарні технології розширює можливості аудиту завдяки оперативному й дистанційному доступу до фінансових даних, спрощенню обміну документами та використанню аналітичних інструментів у режимі реального часу. Хмарні системи забезпечують більшу прозорість операцій і підтримують концепцію безперервного аудиту, оскільки транзакції автоматично фіксуються та доступні для перевірки. Водночас аудиторам необхідно оцінювати ризики, пов'язані з безпекою хмарних сервісів, ефективністю ІТ-контролів провайдера та захистом конфіденційної інформації. Для менших фірм хмарні рішення є чи не єдиним реалістичним шляхом скорочення технологічного розриву з Великою четвіркою, оскільки вони стають дедалі доступнішими за ціною і простішими у використанні [29]. Але аудиторам необхідно перевіряти надійність ІТ-контролів і рівень захисту даних у хмарному середовищі.

Штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання трансформують аудит від вибіркової перевірки до інтелектуального аналізу повних масивів даних. Машинне навчання застосовується для кластеризації контрагентів і оцінки ризиків. Провідні компанії вже розгорнули власні платформи з аналізу документів і виявлення розбіжностей, VAT-комплаєнсу, комп'ютерного зору та дронів для інвентаризацій, аналізу повного обсягу даних та виявлення аномалій у транзакціях. Деякі з таких платформ можуть обробляти мільйони бухгалтерських записів у реальному часі [27, с. 422, 453; 28, с. 200]. Ці технології дозволяють аудиторам переключитися на судження і стратегічний аналіз, однак невеликі фірми все ж стикаються з бар'єрами доступу, зокрема через вартість ліцензій.

Технологія обробки природної мови та генеративний ШІ дозволяють аналізувати неструктуровані дані (договори, листування, новини та транскрипти). Технологія забезпечує автоматичне сканування тисяч контрактів, визначення тональності, сутностей, а також генерацію попередніх текстів аудиторських висновків і відповідей на запитання із застосуванням моделей (BERT, FinBERT, GPT) [30].

При цьому, саме щодо впровадження технологій пов'язаних з ШІ виникає найбільше побоювань. Здебільшого, вони стосуються потреби у великих обсягах

достовірних даних, складності окремих моделей ІІІ, принцип роботи яких не завжди зрозумілий аудиторам. Окремо виділяють питання захисту конфіденційних фінансових даних, кібербезпеки і недостатнє правове регулювання застосування ІІІ в аудиторській діяльності. Крім того, впровадження таких технологій потребує значних фінансових витрат, підготовки персоналу та може викликати побоювання працівників щодо заміни їхніх функцій автоматизованими системами. Окремим викликом є залежність від постачальників ІІІ-рішень і змін у їхніх продуктах [31, с. 56].

Роботизована автоматизація процесів (RPA) дозволяє програмним роботам імітувати дії людини в цифрових системах: запускати програми, вводити та переносити дані, заповнювати форми і працювати з різними системами без API-інтеграції. Це особливо цінно в аудиті для автоматизації рутинних завдань, таких як звірення банківських виписок, перевірки податкових накладних, тестування контролів та підготовки робочої документації. Водночас RPA не замінює професійне судження аудитора, бо саме він зобов'язаний оцінити правильність налаштування правил, захист від несанкціонованих змін та наявність резервних сценаріїв [27, с. 436; 25 с. 96].

Блокчейн забезпечує незмінність і криптографічний захист облікових даних, що дозволяє формувати надійний аудиторський слід та мінімізувати ризик їх фальсифікації. Використання розподіленого реєстру дає можливість аудитору оперативно підтверджувати достовірність транзакцій без проведення численних процедур звірки між контрагентами. Концепція потрійного запису передбачає фіксацію операцій у спільному реєстрі, який виступає єдиним джерелом підтвердженої інформації для всіх сторін. Смарт-контракти автоматизують виконання контрольних процедур і забезпечують реалізацію визначених умов угод без додаткового втручання [27, с. 439].

Компанії, в свою чергу, певною мірою змінюють політику найму, приділяючи більшу увагу цифровим навичкам, при прийомі на роботу нових працівників. Великі компанії можуть створювати спеціалізовані ІТ-команди, тоді як у малих компаніях спеціалісти мають поєднувати економічні та технічні

компетенції в одній особі. Це свідчить про трансформацію професії аудитора у напрямі багатопрофільності та технологічної інтеграції [29].

Рада з міжнародних стандартів аудиту та забезпечення впевненості активно адаптує міжнародні стандарти до вимог цифровізації: ISA 520 рекомендує використання сучасних методів аналізу даних і прогностичних моделей для глибшого фінансового аналізу та раннього виявлення ризиків, ISA 315 акцентує на розумінні автоматизованих систем клієнта і кібербезпеки, ISA 500 описує нові методи отримання аудиторських доказів через автоматизовані системи і ШІ. Міжнародні стандарти управління якістю 1 стимулюють інтеграцію систем управління якістю з базами завдань і результатів перевірок у реальному часі по всіх офісах мережі [32]. Водночас такі швидкі технологічні трансформації випереджають оновлення регуляторних механізмів у багатьох країнах, включаючи Україну, що породжує певні правові ризики та невизначеність для аудиторської професії.

Звичайно подібні технологічні зміни супроводжуються і певними обмеженнями, багато дослідників і самих аудиторів визначають довіру як ключову проблему у впровадженні технологій, особливо ШІ в аудит. Серед основних проблем виокремлюють загрозу надмірної залежності аудиторів від автоматизованих систем, ризики кібербезпеки, складність перевірки алгоритмів, проблему захисту конфіденційних даних та необхідність постійного оновлення цифрових компетенцій персоналу.

Наразі, основні учасники ринку до рухаються Аудиту 4.0, навіть якщо повноцінно використовувати усі можливості Індустрії 4.0 в контексті аудиторської діяльності та надання аудиторських послуг не можливо в силу багатьох факторів. При цьому, сконцентрувавшись навіть на частині з них, суб'єкти аудиторської діяльності змушують ринок розвиватись, адаптуючи вимоги, способи виконання тих чи інших завдань та взаємодію з клієнтами до нової реальності.

1.3 Методи та підходи до дослідження міжнародного ринку аудиторських послуг

Дослідження ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0 передбачає застосування комплексу методів і підходів, які дозволяють всебічно охарактеризувати стан ринку, визначити тенденції його розвитку та оцінити вплив технологічних трансформацій на діяльність суб'єктів аудиторської діяльності. Вибір методичного інструментарію обумовлений багаторівневою природою аудиторського ринку та необхідністю врахування як кількісних, так і якісних аспектів його функціонування.

Значну роль у аналізі розвитку ринку аудиторських послуг відіграють методи статистичного аналізу. Зокрема, для оцінки динаміки обсягів ринку застосовується показник темпів зростання та темпів приросту [33, с. 76]. Темп приросту ринку аудиторських послуг (Т) розраховується за формулою:

$$T = \frac{Q_p - (Q_{p-1})}{Q_{p-1}} \times 100 \%, \quad (1.1)$$

де Q_p – загальні обсяги наданих аудиторських послуг за звітний період;

Q_{p-1} – загальні обсяги наданих аудиторських послуг за попередній звітний період.

Аналіз темпів приросту дозволяє визначити не лише напрям змін, але й виявити прискорення або уповільнення цих змін у динаміці. Прискорення темпів свідчить про посилення попиту на аудиторські послуги та сприятливий інвестиційний клімат, тоді як уповільнення може сигналізувати про насичення ринку, посилення конкуренції або регуляторні обмеження. У даному дослідженні зазначені показники застосовуються зокрема для аналізу обсягів ринку аудиторських послуг.

Також доцільним є використання коефіцієнта кореляції, який характеризує щільність лінійного зв'язку між змінними та може використовуватися для аналізу взаємозалежності показників розвитку ринку аудиторських послуг, зокрема в

контексті Індустрії 4.0 та її впливу. Для його визначення застосовується відповідна формула [34, с.169]:

$$r = \frac{n\sum xy - \sum x \sum y}{\sqrt{(n\sum x^2 - (\sum x)^2)(n\sum y^2 - (\sum y)^2)}}, \quad (1.2)$$

де, x та y – значення досліджуваних ознак для окремих спостережень;

n – кількість спостережень.

Також використовується її еквівалентний варіант, отриманий у результаті математичних перетворень:

$$r_{yx} = \frac{\bar{xy} - \bar{x} \cdot \bar{y}}{\sigma_x \sigma_y}, \quad (1.3)$$

де r_{yx} – коефіцієнт кореляції між ознаками x та y ;

$\bar{xy}$ – середнє значення добутків відповідних значень ознак x і y ;

$\bar{x}$ та $\bar{y}$ – середні значення ознак x та y відповідно;

σ_x та σ_y – середньоквадратичні (стандартні) відхилення ознак x та y .

Отримані значення коефіцієнта кореляції інтерпретуються відповідно до критеріїв сили зв'язку (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Оцінка кореляційного зв'язку

Значення r	Характер зв'язку
0	зв'язок відсутній
0,1-0,3	зв'язок слабкий
0,3-0,5	зв'язок помірний
0,5-0,7	зв'язок суттєвий (помітний)
0,7-0,9	зв'язок тісний (висока щільність зв'язку)
1	зв'язок функціональний (дуже висока щільність зв'язку)

Джерело: складено автором на основі [34, с.169].

Також часто ці розрахунки виконуються за допомогою вбудованої функції CORREL у Excel.

За наявності даних дуже корисними є показники концентрації ринку, ними можуть бути Індекс Херфіндаля Хіршмана (HHI) та Індекс Холла-Тайдмана (Розенблюта) (HT), але не часто можна отримати дані з частками кожного підприємства на ринку (що вимагається для коректних розрахунків), тому поряд із традиційними показниками застосовуються коефіцієнти концентрації (CR_n) [35, с. 20].

У світовій практиці аналізу ринкової концентрації застосовуються коефіцієнти CR4, CR6, CR8, CR10, CR20, CR50 і CR100, які характеризують сукупну частку ринку, що належить найбільшим компаніям у відповідній кількості. Водночас в Україні визначення концентрації частіше відбувається через показники CR1, CR3 та CR5, які відображають частку ринку, контрольовану одним, трьома та п'ятьма найбільшими суб'єктами господарювання [35, с. 21].

В силу того, що дослідження стосується аудиторського ринку, було важливим мати більш точну інтерпретацію значень чотиричасткового (CR4) коефіцієнта концентрації, ринки можна поділити на чотири групи:

- чиста монополія ($CR4 \approx 100\%$);
- домінуючі фірми ($40\% < CR4 < 60\%$);
- обмежена олігополія ($CR4 > 60\%$);
- ефективна конкуренція ($CR4 < 40\%$) [36, с. 34].

Але часто застосовується однакова шкала інтерпретації незалежно від n :

- $70\% < CR < 100\%$ – висококонцентровані ринки;
- $45\% < CR < 70\%$ – помірно концентровані ринки;
- $CR < 45\%$ – низькоконцентровані ринки [35].

Важливим методом якісного аналізу у дослідженні є SWOT-аналіз, який дозволяє систематизувати сильні та слабкі сторони ринку аудиторських послуг України, а також зовнішні можливості й загрози. Цей метод ефективно поєднується з PESTLE-аналізом, що забезпечує структуровану оцінку впливу політичних, економічних, соціальних, технологічних, правових та екологічних факторів на розвиток аудиторського ринку [37].

Для аналізу структури міжнародного ринку аудиторських послуг та оцінки ступеня його концентрації застосовуються порівняльний і структурний аналіз. Порівняльний аналіз уможливорює зіставлення ринків різних країн за обсягом, кількістю суб'єктів, часткою чотирьох великих мереж (Велика четвірка) та рівнем регуляторної зрілості. Структурний аналіз дозволяє виявити диспропорції між

сегментами ринку – зокрема, між обов’язковим аудитом та супутніми послугами, а також між великими мережами і незалежними аудиторами.

Таким чином, у даному дослідженні застосовується комплекс взаємодоповнювальних методів та підходів: статистичні методи (темпи зростання та уповільнення/прискорення динаміки) для кількісної характеристики тенденцій ринку; коефіцієнт кореляції для аналізу зв’язку між показниками ринку аудиторських послуг та показниками розвитку Індустрії 4.0; коефіцієнти концентрації (CR_n) для оцінки рівня монополізації та конкурентної структури ринку; SWOT-аналіз для якісної оцінки середовища функціонування; порівняльний і структурний аналіз для міжнародних зіставлень. Поєднання зазначених підходів забезпечує об’єктивну та комплексну аналітичну базу для обґрунтування висновків щодо розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах технологічних трансформацій Індустрії 4.0.

Висновки до розділу 1

У ході дослідження теоретичних основ функціонування міжнародного ринку аудиторських послуг було сформульовано такі висновки:

1. На основі аналізу наукових джерел та нормативно-правової бази досліджено сутність, класифікацію та особливості аудиторських послуг. Встановлено, що аудиторські послуги є багатофункціональною категорією професійних послуг, що охоплює завдання з надання впевненості та супутні послуги, класифіковані за рівнем впевненості, обов’язковістю, суб’єктами та іншими ознаками. Визначено, що ринок аудиторських послуг функціонує у високо регламентованому міжнародному середовищі з уніфікованими стандартами (IAASB), де міжнародні стандарти аудиту є найбільш успішно впровадженим стандартом у глобальному вимірі – 65 % країн прийняли їх повністю. Виявлено, що на розвиток ринку аудиторських послуг впливають технологічний прогрес, зміни у регулюванні, конкурентне середовище, очікування клієнтів, вплив глобальних

подій, а на міжнародному рівні – додатково культурні та ментальні відмінності між країнами.

2. Досліджено концепцію Індустрії 4.0 як чинника розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг, що дозволило виявити логіку еволюційного переходу від Аудиту 1.0 до Аудиту 4.0. Встановлено, що Аудит 4.0 функціонує як надбудова над існуючою цифровою інфраструктурою підприємств і реалізує шість принципів Індустрії 4.0 – інтероперабельність, віртуалізацію, децентралізацію, роботу в реальному часі, сервісну орієнтованість та модульність – у адаптованому форматі з урахуванням специфіки аудиторської діяльності та регуляторних вимог. Визначено ключові технології, що трансформують аудиторську практику: комп'ютеризовані засоби аудиту, хмарні технології, штучний інтелект та машинне навчання, роботизована автоматизація процесів і блокчейн. При цьому виявлено, що впровадження технологій супроводжується суттєвими обмеженнями, зокрема проблемами кібербезпеки, захисту конфіденційних даних, правової невизначеності та нерівного доступу до технологій між великими і малими аудиторськими компаніями.

3. Систематизовано методи та підходи до дослідження міжнародного ринку аудиторських послуг, які було поділено на кількісні та якісні. До кількісних віднесено: статистичні методи аналізу динаміки (темпи зростання та приросту), коефіцієнт кореляції для оцінки взаємозв'язку між показниками ринку та розвитком Індустрії 4.0, а також коефіцієнти концентрації (CR_n) для характеристики конкурентної структури ринку. До якісних – SWOT-аналіз, PESTLE-аналіз, порівняльний і структурний аналіз. Обґрунтовано, що поєднання зазначених підходів забезпечує комплексну аналітичну базу для дослідження міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах технологічних трансформацій Індустрії 4.0.

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0

2.1 Аналіз динаміки обсягів, структури та основних гравців міжнародного ринку аудиторських послуг

Міжнародний ринок аудиторських послуг є важливою складовою глобальної фінансової інфраструктури, що забезпечує прозорість та достовірність фінансової звітності суб'єктів господарювання в умовах поглиблення економічної глобалізації. Зростання транскордонних інвестицій, впровадження цифрових технологій, ускладнення корпоративних структур та посилення вимог регуляторів зумовлюють стійкий попит на якісні аудиторські послуги у всіх регіонах світу. Дослідження динаміки обсягів, структури та основних гравців цього ринку дозволяє виявити ключові тенденції його розвитку, оцінити рівень конкуренції та визначити чинники, що формують його сучасний стан і перспективи подальшого зростання.

Спершу розглянемо динаміку обсягу глобального ринку (рис. 2.1). З огляду на поширену проблему розбіжностей у ринкових оцінках, аналіз ґрунтувався на даних сертифікованих джерел (ISO 9001, ISO 27001, ESOMAR), що забезпечило репрезентативність результатів.

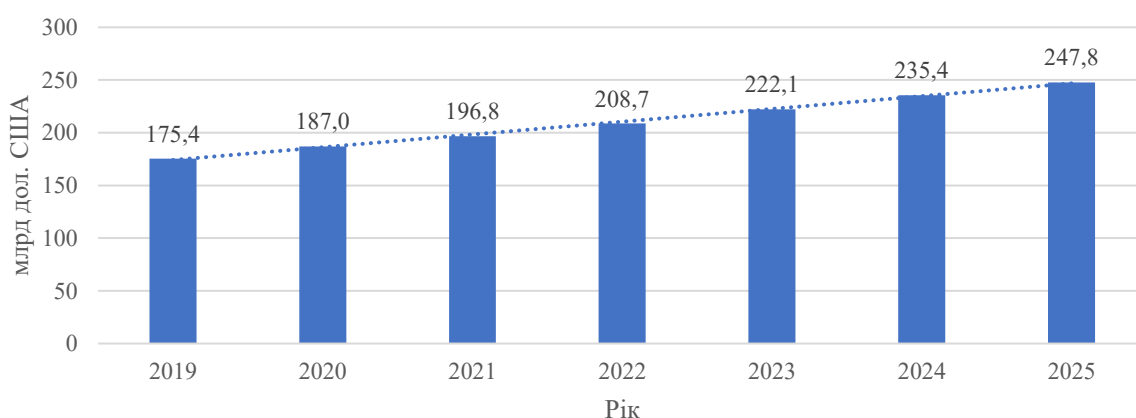

Рисунок 2.1 – Динаміка обсягу ринку аудиторських послуг за 2019-2025 роки, млрд дол. США

Джерело: складено автором на основі [38].

Додатково розрахуємо темп приросту та зміну темпу (рис. 2.2).

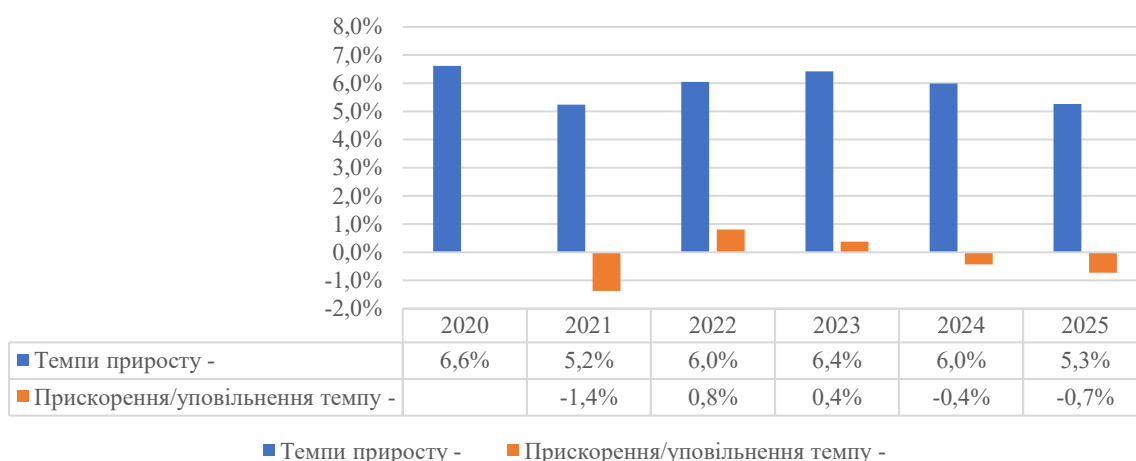

Рисунок 2.2 – Темпи приросту обсягу ринку за 2019-2025 роки, %

Джерело: розраховано автором на основі даних рис. 2.1.

У 2019-2025 роках обсяг ринку демонстрував стійке зростання, з 175,4 млрд дол. США у 2019 році до 247,8 млрд дол. США у 2025 році. Темпи приросту залишалися відносно стабільними та коливалися в межах 5,2-6,6 %, що свідчить про позитивну динаміку розвитку ринку. Найвищий темп приросту спостерігався у 2020 році (6,6 %), після чого відбулося певне уповільнення у 2021 році до 5,2 %. У 2022-2023 роках ринок знову прискорився, досягнувши 6,4 % у 2023 році, однак у 2024-2025 роках темпи дещо знизилися. Показники прискорення/уповільнення темпу підтверджують цю тенденцію: після уповільнення у 2021 році (-1,4 %) спостерігалось помірне прискорення у 2022-2023 роках, а надалі незначне зниження.

Основними чинниками розвитку ринку є посилення регуляторних вимог, цифровізація фінансових процесів, розширення міжнародної торгівлі та зростання кількості корпоративних шахрайств. Значний вплив на галузь мають нові стандарти ESG-звітності та вимоги до прозорості бізнесу, запроваджені у США та ЄС, що стимулюють попит на завдання з надання впевненості. При цьому, активно впроваджується штучний інтелект, роботизована автоматизація процесів і аналітика даних, що підвищує ефективність аудиту та сприяє швидкому розвитку ІТ-аудиту. Після пандемії також зріс попит на послуги з виявлення фінансових

зловживань і оцінки ризиків через поширення дистанційної роботи та послаблення внутрішнього контролю в організаціях.

Нижче розглянемо регіональний розподіл обсягу за 2025 рік, що дасть можливість визначити в яких частинах світу ринок аудиторських послуг розвивається найкраще (рис.2.3).

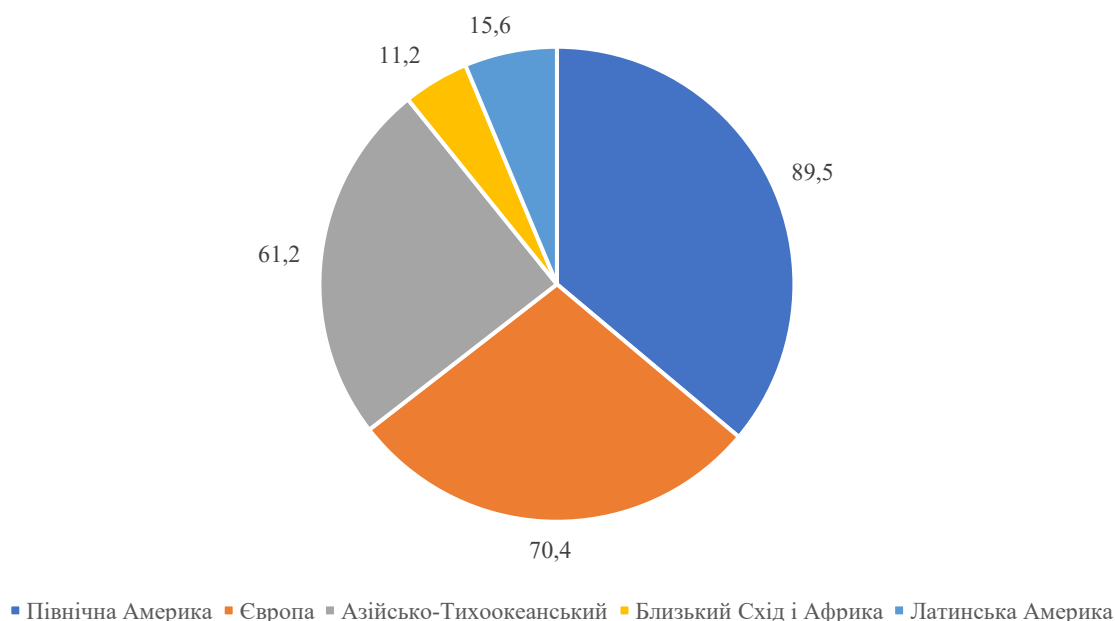

Рисунок 2.3 – Регіональний розподіл обсягу ринку аудиторських послуг у 2025 році, млрд дол. США

Джерело: складено автором на основі [38].

У 2025 році Північна Америка домінувала на світовому ринку аудиторських послуг з часткою 36,1 % (близько 89,5 млрд дол. США). Європа посідає друге місце з часткою 28,4 % у 2025 році, при цьому на Німеччину припадає близько 14,75 млрд дол. США, а Велику Британію 11,61 млрд дол. США. Азійсько-Тихоокеанський регіон у 2025 році мав частку 24,7 %, з основними показниками Китаю (23,61 млрд доларів США) та Індії (4,35 млрд доларів США). На решту ринку (10,8 %) припадають Латинська Америка (6,3 %) та регіон Близького Сходу й Африки (4,5 %) [39]. Проаналізуємо детальніше особливості кожного регіону у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Особливості розвитку регіонів та країн в контексті аудиторських послуг

Регіон	Особливості
Північна Америка	Беззаперечний лідер ринку завдяки присутності підрозділів усіх чотирьох великих аудиторських фірм (Велика четвірка), високому рівню судових спорів, що стимулює попит на зовнішній та судовий аудит, а також жорсткій регуляторній системі, яку контролюють PCAOB, FASB та SEC. Основний внесок забезпечують Сполучені Штати за рахунок великої кількості публічних компаній, високого рівня внутрішнього аудиту у корпораціях Fortune 500 та активних вимог ESG-гарантій у 2025-2027 роках. У Канаді також спостерігається зростання аудиторської активності, особливо у секторах гірничодобувної промисловості, енергетики та фінансових послуг. Регіон активно впроваджує аудити кібербезпеки та платформи безперервного аудиту в реальному часі.
Європа	Ринок формується під значним впливом регуляторних змін, зокрема Директиви корпоративної звітності про сталий розвиток (CSRD), яка вимагає гарантій щодо розкриття інформації про сталий розвиток для тисяч європейських компаній. Ключовими країнами залишаються Велика Британія, Німеччина, Франція, Італія та Нідерланди. Велика четвірка домінує в аудиті великих компаній. У Великій Британії Рада з фінансової звітності (FRC) проводить реформи, спрямовані на підвищення конкуренції та зменшення концентрації ринку, що відкриває можливості для середніх гравців (як BDO, чи Grant Thornton).
Азійсько-Тихоокеанський	Демонструє найвищі темпи зростання завдяки швидкому економічному розвитку Китаю та Індії, активізацією IPO, збільшенням іноземних інвестицій та прагненням країн регіону до гармонізації з Міжнародними стандартами фінансової звітності (IFRS). До ключових ринків також належать країни Південно-Східної Азії та Австралія.
Латинська Америка	Розвиток ринку стимулюється зміцненням регуляторних вимог до корпоративного управління та зростанням прямих іноземних інвестицій. Провідними країнами є Бразилія та Мексика, де підвищується попит на якісний аудит і завдання з надання впевненості.
Близький Схід та Африка	Розвиток підтримується державними програмами (Vision 2030 у Саудівській Аравії), розширенням вільних економічних зон в ОАЕ та реформами управління державними фінансами в Африці. У країнах Ради співробітництва Перської затоки (РСАДПЗ) зростає попит на аудит з боку приватного сектору, сімейні конгломерати вдосконалюють системи корпоративного управління перед запланованими первинними публічними розміщеннями акцій (IPO) та міжнародної експансії. У країнах Африки на південь від Сахари (Південна Африка, Нігерія, Кенія) посилюються системи регулювання аудиту. Загальними драйверами є цифровізація аудиту, впровадження ІІІ та підвищення вимог до фінансової прозорості.

Джерело: складено автором на основі [38; 39].

Для подальшої оцінки структури ринку проаналізуємо частки основних видів аудиторських послуг (рис. 2.4).

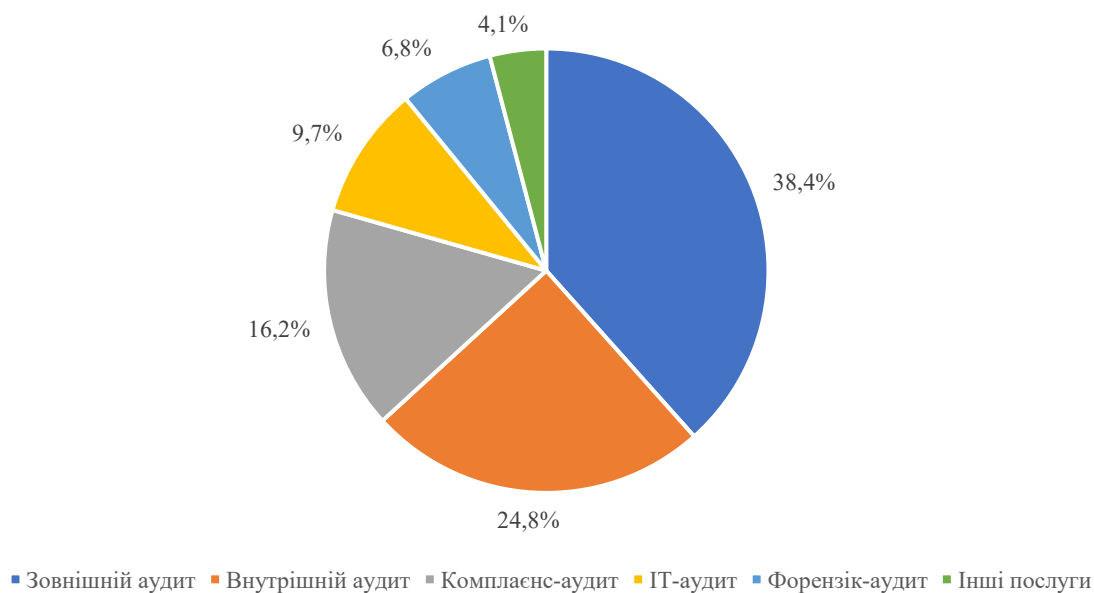

Рисунок 2.4 – Розподіл ринку за видами послуг, 2025 рік

Джерело: складено автором на основі [38].

Очікувано, що основу формує зовнішній аудит фінансової звітності, який утримує домінуючу частку завдяки жорстким законодавчим вимогам для публічного та великого бізнесу. Другим за масштабністю є блок внутрішнього контролю та відповідності, що зумовлено посиленням корпоративного управління та жорсткими регуляторними стандартами (AML, GDPR). Найбільшу динаміку розвитку демонструє сегмент ІТ-аудиту з часткою 9,7 % та найвищим темпом зростання (CAGR 8,4 % до 2034 року) через цифровізацію та кіберзагрози, тоді як форензик-аудит (6,8 %) та інші послуги закривають решту ринкового попиту. Таким чином, ринок чітко диференційований на стабільний базовий фінансовий аудит та високомаржинальні напрямки, орієнтовані на технологічні й регуляторні ризики компаній [39].

Точну кількість аудиторських компаній у світі складно визначити через значну кількість локальних фірм, які не завжди відображені в глобальній статистиці, а також через постійні процеси створення нових компаній, їх злиття або припинення діяльності. За даними Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC), її членська мережа охоплює понад 188 професійних бухгалтерських організацій у більш ніж 143 юрисдикціях, ці організації представляють мільйони професійних

бухгалтерів і аудиторів у всьому світі [40]. Значною мірою визначають конфігурацію ринку та логіку його функціонування характеристики ключових учасників та структура гравців, саме тому цей аспект буде досліджено нижче (рис. 2.5).

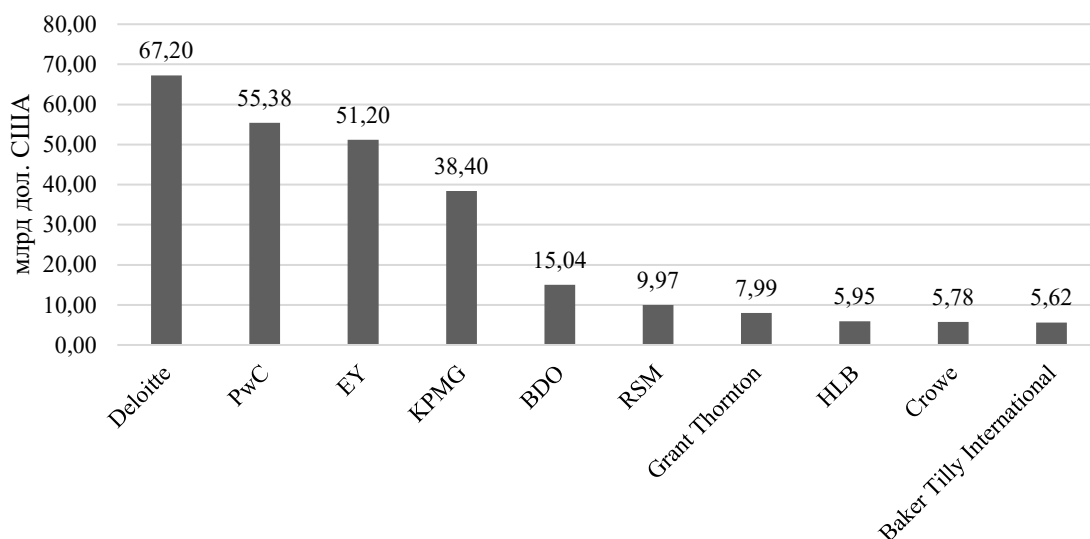

Рисунок 2.5 – Топ-10 аудиторських мереж за доходом від надання послуг, млрд дол. США (за даними 2025 IAB World Survey)

Джерело: складено автором на основі даних [41].

Ринок аудиторських послуг доволі концентрований, основні тенденції задаються обмеженим колом транснаціональних корпорацій, так званою Великою четвіркою, до якої входять Deloitte, PwC, EY та KPMG. Вони є результатом десятиліть консолідації галузі, що розпочалась із Великої вісімки, восьми провідних фірм, частина з яких існувала ще з середини 1800-х років. У 1989 році злиття Arthur Young з Ernst & Whinney та Deloitte Haskins & Sells з Touche Ross скоротило вісімку до шістки, а у 1998-му об'єднання Price Waterhouse та Coopers & Lybrand створило PricewaterhouseCoopers, зменшивши кількість гравців до п'яти. Остаточний перехід до «Великої четвірки» стався у 2002 році, коли Arthur Andersen (колись найбільша консалтингова компанія світу) повністю припинила діяльність через причетність до приховування багатомільярдних збитків Enron у процесі аудиту, що позбавило її ліцензії та всіх клієнтів у США [42].

Компанії що йдуть одразу після них прийнято вважати компаніями другого або ж середнього рівня (Second-tier або Mid-Tier). Рідше згадується про компанії третього рівня (Third-tier), це переважно невеликі фірми, часто без сильної міжнародної мережі. Важливо також зазначити, що за різними методологіями деякі позиції можуть варіюватись, однак це не заперечує попередні результати, а лише доповнює їх. Здебільшого, це стосується останніх місць у топі, окрім вже зазначених, їх часто ділять між собою Nexia International та Forvis Mazars.

Проаналізуємо основні аспекти діяльності Великої четвірки (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Ключові характеристики Великої четвірки, 2025 рік

Компанія/Показник	Deloitte	PwC	EY	KPMG
Загальний дохід, млрд дол. США, зокрема:	70,5	56,9	53,2	39,8
дохід від послуг у сфері аудиту, млрд дол. США	14,7	19,9	17,9	14,1
Частка доходу від послуг у сфері аудиту в загальному доході, %	20,9	35,0	33,6	35,4
Кількість працівників, тис. осіб	473	364	400	276
Кількість країн присутності, од.	150	136	150	143

Джерело: складено та розраховано автором за даними [43-46].

У 2025 році Велика четвірка забезпечує близько 42-45 % світових доходів у сфері аудиту [38]. Deloitte лідирує серед компаній Великої четвірки за обсягом глобального доходу, досягнувши 70,5 млрд дол. США, компанія суттєво випереджає конкурентів. Особливо значимими є позиції Deloitte в регіоні Америки (38,8 млрд дол.), що становить майже 55 % її загального доходу [47]. Компанія демонструє найвищий рівень диверсифікації, частка доходу від аудиторських послуг становить лише 20,9 %, що вказує на успішну стратегію розвитку консалтингових, технологічних та інших напрямків, зокрема через підрозділ Deloitte Digital, який спеціалізується на цифровій трансформації великих корпорацій. Deloitte – це єдина компанія з четвірки, яка не продала консалтинговий підрозділ після прийняття закону Сарбейнса-Окслі у США [48]. Deloitte також лідирує за кількістю працівників (473 тис. осіб) та географічним охопленням (150 країн).

Компанії PwC, EY та KPMG зберігають значно вищу частку традиційного аудиту, у їхніх доходах вона коливається в межах 33,6-35,4 %. Зокрема, PwC вважається лідером у наданні аудиторських послуг і має широку спеціалізацію, працюючи з транснаціональними корпораціями, урядами та неприбутковими організаціями. EY більше зосереджена на експертизі в податковій практиці, трансфертному ціноутворенні та сфері фінансових послуг. Ці компанії демонструють більш збалансовану географічну структуру з помітною роллю регіонів Європи, Близького Сходу та Африки [47].

Найменшою за масштабами залишається KPMG (39,8 млрд дол. загального доходу та 276 тис. працівників), проте вона зберігає присутність у 143 країнах. KPMG намагається конкурувати в усіх сферах та фокусується на гнучкості, надаючи значну увагу клієнтам середнього та малого бізнесу. Мережа активно розширює свою практику аудиту державного сектору та урядових установ у регіонах, включаючи Близький Схід та Азійсько-Тихоокеанський регіон. Однак, визначальною у значному відставанні все ж є історична особливість, пов'язана насамперед із процесами злиттів і поглинань, що були дещо іншими та менш успішними, ніж у інших трьох [42].

При цьому важливо розуміти, що уявлення про те, що Велика четвірка збільшила свої масштаби виключно шляхом злиттів та поглинань є не зовсім коректним. Дослідження підтверджують, що органічне зростання через існуючих клієнтів є однією з важливих причин збільшення масштабів фірм. Коли великі публічні компанії розширювалися, їхні аудитори зростали разом із ними. Більші, швидкозростаючі компанії з потребою в галузевій спеціалізації частіше обирають Велику четвірку, тоді як малі клієнти переходять до менших фірм, а отже відбувається природне сортування ринку за розміром і складністю бізнесу [49].

Дещо розширимо рамку дослідження компаній Великої четвірки шляхом аналізу показника доходу в динаміці (рис. 2.6). Як вже зрозуміло, Велика четвірка має домінуючу частку в сфері, сукупний глобальний дохід цих аудиторських компаній в період 2011-2025 років демонструє стабільне зростання з 103,6 млрд дол. США у 2011 році до 220,4 млрд дол. у 2025 році. Інтенсивне збільшення

доходів спостерігалось після 2017 року, особливо у 2021-2023 рр., коли сукупний дохід зріс з 167,2 млрд до 203,8 млрд дол. США. Період глобальної пандемії, 2020 рік став єдиним відносно слабким періодом з мінімальним зростанням.

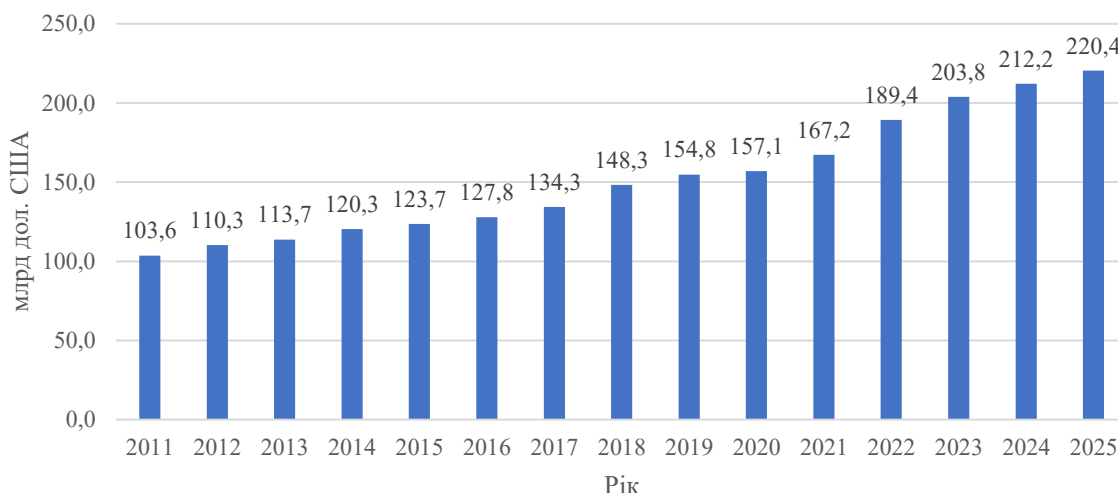

Рисунок 2.6 – Сукупний глобальний дохід компаній Великої четвірки у період 2011-2025 років, млрд доларів США

Джерело: складено автором за даними [50].

Хоча за останні 15 років доходи Великої четвірки від аудиту загалом збільшувалися, їх частка активно зменшувалась, тоді як від консультаційних послуг зростала. Починаючи з 2014 року, загальні доходи від консалтингу перевищують загальні доходи від аудиту у Великій четвірці на 50 % і більше, і цей розрив, як помітно, збільшується [51]. Той факт, що у компаніях Великої четвірки консалтингові послуги в останні роки розвиваються значно швидше, ніж аудиторський напрям посилює внутрішню конкуренцію за клієнтів, фінансові ресурси та персонал. Така тенденція впливає не лише на корпоративну культуру та систему управління компаній, зміщуючи акцент із аудиту на розвиток консалтингу, але й створює ризики для незалежності аудиторської діяльності, виявляючи необхідність для регуляторів по всьому світу обмірковувати можливі заходи реагування.

Також проаналізуємо основні показники наступної четвірки, компаній другого рівня (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Ключові характеристики четвірки компаній другого рівня за 2025 рік

Компанія/Показник	BDO	Grant Thornton	RSM	HLB
Загальний дохід, млрд дол. США, зокрема:	11,0	8,5	7,7	6,7
дохід від послуг у сфері аудиту, млрд дол. США	6,3	3,8	2,6	1,8
Частка доходу від послуг у сфері аудиту в загальному доході, %	57,3	44,8	34,0	27,0
Кількість працівників, тис. осіб	94	80	56	58
Кількість країн присутності, од.	169	150	120	155

Джерело: складено та розраховано автором за даними [52-55].

Серед мереж другого рівня BDO International вийшла на позицію лідера за масштабом доходів та траєкторією зростання, зафіксувавши сукупні глобальні доходи близько 11,0 млрд доларів у 2025 році. BDO вирізняється завдяки стратегічним інвестиціям у клієнтів середнього ринку, аудит компаній із портфелів приватного капіталу та технології аудиту, орієнтовані на малий і середній бізнес. Grant Thornton International, із доходами близько 8,5 млрд доларів у 2024 році, була особливо активною у вертикалях охорони здоров'я та виробництва, використовуючи глибоку галузеву експертизу для диференціації від конкурентів із «товарними» цінами на аудит. RSM та HLB демонструють стабільне зростання доходів, що відображає як органічне зростання на їхніх основних ринках, так і приєднання нових учасників у регіонах із високими темпами розвитку.

Порівняно з Великою четвіркою, для мереж другого рівня характерною є вища частка доходів саме від аудиторських послуг у структурі сукупного доходу. Зокрема, у BDO частка аудиту перевищує половину загального доходу, тоді як у Grant Thornton вона наближається до 45 %. Це свідчить про збереження більшої залежності таких мереж від традиційного аудиту.

Загалом, міжнародні мережі середнього масштабу (тобто другий рівень ринку) сукупно контролюють 15-18 % ринку та активно розширюють міжнародну присутність і галузеву спеціалізацію. Решта ринку є фрагментованою та представлена численними регіональними й місцевими аудиторськими фірмами, що

переважно обслуговують малі та середні підприємства. Очікується, що конкурентне середовище стане дедалі динамічнішим, оскільки інвестиції в технології, можливості у сфері ESG-аудиту та географічна присутність виступатимуть основними чинниками диференціації між компаніями на всіх рівнях ринку.

Попри значну увагу до фінансових показників і конкурентних позицій аудиторських мереж, важливим аспектом аналізу ринку є також дослідження користувачів аудиторських послуг. Саме структура клієнтської бази, потреби замовників та зміни їхніх очікувань значною мірою визначають напрями розвитку аудиторських компаній, спеціалізацію послуг і рівень конкуренції на ринку (рис. 2.7).

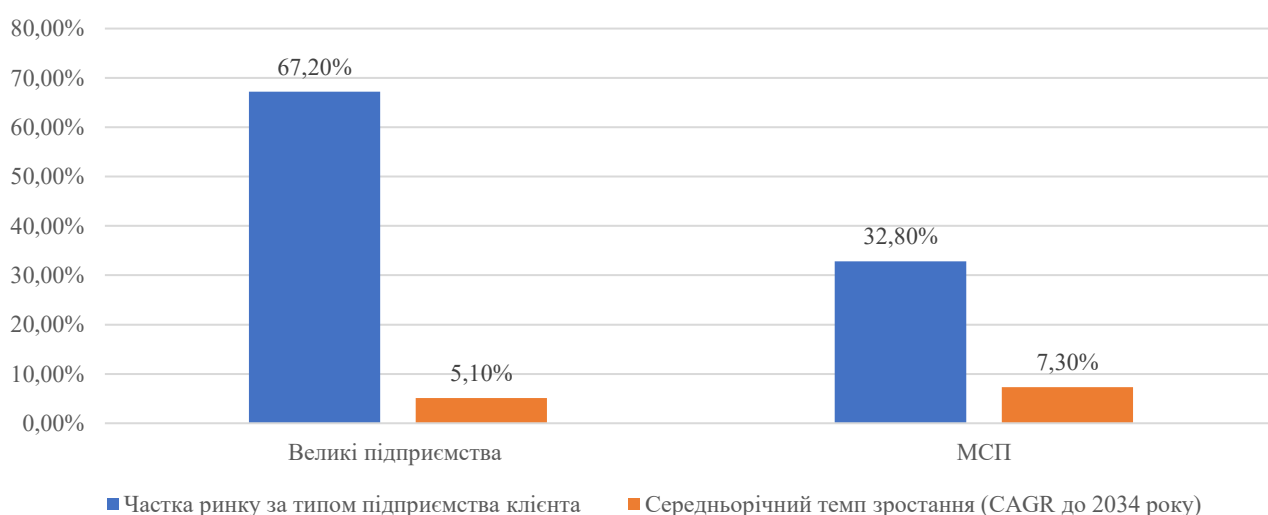

Рисунок 2.7 – Порівняння ринкової частки у 2025 році та прогнозованих темпів зростання за типом підприємства клієнта, %

Джерело: складено автором на основі [39].

Основним сегментом клієнтів аудиторських компаній залишаються великі підприємства, на які припадає 67,2 % доходів ринку аудиторських послуг, тоді як частка малого та середнього бізнесу (МСП) становить 32,8 %. При цьому саме сегмент МСП демонструє вищі темпи зростання: прогнозований середньорічний темп приросту (CAGR) до 2034 року оцінюється на рівні 7,3 % проти 5,1 % у

сегменті великих підприємств. Це свідчить про поступове посилення ролі МСП як одного з ключових драйверів розвитку глобального ринку аудиторських послуг.

Традиційно клієнтська база компаній Великої четвірки формується переважно за рахунок великих корпорацій та підприємств суспільного інтересу. Значну частку їхніх клієнтів становлять компанії зі списку Fortune 500, FTSE 100, FTSE 250 та S&P 500. Саме ці компанії забезпечують домінуючі обсяги аудиторських винагород та визначають становище Великої четвірки на глобальному ринку. У США, які займають найбільшу частку світового ринку аудиту, компанії Великої четвірки здійснюють аудит понад 80 % публічних компаній, що підтверджує високий рівень концентрації ринку [56].

Водночас сегмент малого та середнього бізнесу стає дедалі важливішим напрямом розвитку аудиторських послуг, особливо у країнах із перехідною економікою. Розширення регуляторних вимог та зниження фінансових порогів обов'язкового аудиту в таких країнах, як Індія, Бразилія та Індонезія, призвело до включення мільйонів нових суб'єктів господарювання до сфери обов'язкового аудиту. Це формує нові можливості для розвитку ринку, насамперед для аудиторських мереж середнього рівня [38]. Середні аудиторські мережі мають конкурентні переваги у роботі з МСП завдяки ширшій географічній присутності на ринках другого та третього рівнів (tier-2 і tier-3), а також більш конкурентоспроможній вартості послуг порівняно з компаніями Великої четвірки. У результаті на окремих ринках спостерігається поступове зростання частки інших компаній.

Крім того, у окремих країнах, наприклад, у Великій Британії впроваджуються регуляторні заходи, спрямовані на обмеження надмірної ринкової концентрації Великої четвірки та зниження системної залежності. Зокрема, нові правила передбачають залучення до аудиту підприємств суспільного інтересу аудиторських компаній поза цими чотирма компаніями або передачу їм частини аудиторської роботи. Ці зміни починають відображатись на реальних даних, зокрема у Великій Британії інші аудиторські компанії продовжують нарощувати присутність у сегменті аудиту підприємств суспільного інтересу, їхня частка зросла з 22 % у 2020

році до 40 % у 2024 році. У сегменті FTSE 350 частка аудитів, проведених не Великою четвіркою, збільшилася з 6 % у 2020 році до 13 % у 2024 році. Проте ринок залишається висококонцентрованим за обсягом аудиторських винагород, у 2024 році компанії Великої четвірки отримали 98 % винагород за аудит FTSE 350 та 91 % усіх винагород за аудит підприємств суспільного інтересу [57].

Наступним проаналізуємо поточну структуру діяльності компаній за ключовими сегментами.

Таблиця 2.4 – Ринок аудиторських послуг за напрямками надання цих послуг, 2025 рік

Сфера	Частка ринку	Ключові фактори попиту
Банківська справа, фінансові послуги та страхування	28,6 %	Багаторівневий регуляторний нагляд (центробанки, комісії з цінних паперів, органи фінансового моніторингу), вимоги міжнародних банківських і страхових стандартів (Basel III/IV, Solvency II), зростання цифрових платежів і вимог до захисту платіжних даних (PCI-DSS)
Охорона здоров'я	16,4 %	Складні системи медичного відшкодування, масове впровадження електронних медичних записів (EHR), посилення контролю за захистом персональних медичних даних (HIPAA) у США та аналогічних норм в інших країнах
Виробництво	13,8 %	ESG-аудит глобальних ланцюгів постачання, внутрішні аудитні програми на багатофілійних підприємствах, зростання вимог до нефінансової звітності
Державний сектор	12,1 %	Обов'язкові аудити державних фінансів, перевірки ефективності бюджетних витрат, глобальне прагнення до фіскальної прозорості
Роздрібна торгівля	9,6 %	Ризики шахрайства з запасами, складності визнання виручки в e-commerce, попит на кіберпечатки через обробку платіжних і персональних даних
ІТ та телекомунікації	8,9 %	Аудит визнання виручки за міжнародними стандартами обліку (ASC 606/IFRS 15), перевірки загальних інформаційно-технологічних контролів (ITGC), швидке розширення технологічного сектору і хмарних сервісів
Інші (освіта, енергетика, нерухомість)	10,6 %	Освіта – відповідність грантовим вимогам; енергетика – екологічний аудит; нерухомість – перевірки оцінки активів та орендних договорів

Джерело: складено автором на основі [38].

Найбільший попит на аудиторські послуги формується у фінансовому секторі, який акумулює понад чверть ринку (28,6 %), це зумовлено високим рівнем регуляторних вимог і необхідністю контролю фінансових ризиків. Водночас значними споживачами аудиторських послуг залишаються сфери охорони здоров'я та виробництва, де ключовими драйверами попиту виступають цифровізація бізнес-процесів, посилення вимог до захисту даних і зростання ролі ESG-звітності. Загалом структура демонструє, що попит на аудит дедалі більше визначається не лише фінансовим контролем, а й потребою в забезпеченні відповідності регуляторним, технологічним та нефінансовим вимогам.

Отже, міжнародний ринок аудиторських послуг демонструє стабільне зростання та залишається концентрованим із домінуванням Великої четвірки. Водночас посилюються позиції мереж другого рівня, особливо в сегменті МСП. Значний вплив на розвиток ринку мають цифровізація, ESG-вимоги та зростання попиту на ІТ-аудит і послуги з надання впевненості. Загалом конкуренція дедалі більше зміщується у площину технологічних і галузевих компетенцій.

2.2 Дослідження особливостей розвитку ринку аудиторських послуг України

Ринок аудиторських послуг в Україні належить до динамічних секторів національної економіки. При цьому, він не лише розширюється, а й адаптується до нових стандартів і викликів. Аналіз його особливостей дозволяє визначити ключові фактори цього зростання та окреслити перспективи розвитку в сучасних реаліях.

Нижче представлено динаміка основних показників (табл. 2.5). У зв'язку з переходом ОСНАД від календарного до фінансового року, період 2022/2023 охоплює 18 місяців, а 2023/2024 та 2024/2025 по 12 місяців. Для забезпечення порівнянності даних період 2022/2023 був нормалізований шляхом лінійної інтерполяції. Усі подальші розрахунки проводилися з урахуванням зазначених обмежень.

Таблиця 2.5 – Динаміка основних показників аудиторського ринку України

Рік/Показник	2017	2018	2019	2020	2021	2022/ 2023	2023/ 2024	2024/ 2025
Загальна вартість послуг наданих САД, млн грн зокрема:	2126	2438	2871	3175	3384	3800	4216	4847
вартість аудиторських послуг, млн грн	1148,1	1342,5	1825,3	2031,8	2306,9	2548,9	2790,8	3301,2
Частка аудиторських послуг у загальній вартості послуг, %	54,0	55,1	63,6	64,0	68,2	67,1	66,2	68,1
Темп приросту вартості аудиторських послуг, %	-	17	36	11	14	10	9	18
Кількість послуг, наданих САД, од зокрема:	34428	32496	33244	31433	30606	30250	29894	31036
кількість аудиторських послуг, од	-	-	15771	15534	16089	16744	11148	11827
Частка аудиторських послуг у загальній кількості послуг, %	-	-	47	49	53	55	37	38

Примітка: дані до 2021 року включно наведено за календарним роком, а за 2022/2023, 2023/2024 та 2024/2025 – за фінансовими (звітними) роками.

Джерело: складено та розраховано автором за даними [58;59].

Аналіз основних показників ринку (табл. 2.5) свідчить про стійку позитивну динаміку за вартісними показниками протягом 2017-2024/2025 рр. Загальна вартість послуг, наданих суб'єктами аудиторської діяльності (САД), зросла з 2126 млн грн у 2017 році до 4847 млн грн у 2024/2025 фінансовому році (більш ніж удвічі). Вартість аудиторських послуг зросла ще суттєвіше, з 1148,1 млн грн до 3301,2 млн грн (майже у 2,9 разів). У результаті частка аудиторських послуг у загальній вартості послуг збільшилася з 54,0 % до 68,1 %. Важливо, що це зростання відбувалось в періоди значних економічних потрясінь, зокрема карантинних обмежень COVID-19 у 2020 році та повномасштабного вторгнення

росії з 2022 року, яке спричинило значне падіння ВВП. Позитивну динаміку вартісних показників забезпечило поєднання регуляторних чинників.

Починаючи з 2018-2019 років відбулось розширення сфери обов'язкового аудиту та впровадження Міжнародних стандартів аудиту (ISA) відповідно до Закону № 2258-VIII, після початку повномасштабної війни у 2022 році було прийнято Закон № 2285-IX, який запровадив тимчасові заходи підтримки аудиторів і аудиторських фірм, що дозволило забезпечити стабільне функціонування ринку в умовах воєнного стану. Також відбулось підвищення попиту на підтвердження фінансової звітності з боку міжнародних партнерів, банків, донорів та материнських компаній транснаціональних корпорацій [60; 61]. Хоча певну роль відіграла й інфляція, загальна тенденція відображає структурне підвищення ролі аудиту як механізму довіри до фінансової інформації.

Водночас загальна кількість наданих послуг мала тенденцію до зниження і лише частково відновилася у 2024/2025 році. Кількість аудиторських послуг після зростання у 2021-2022/2023 рр. зменшилася, а їхня частка в загальній кількості послуг становила 37-38 % у останніх періодах. Для глибшого розуміння цих тенденцій та їх пояснення розглянемо структуру послуг за видами у вартісному та кількісному виразі (рис. 2.8 та 2.9).

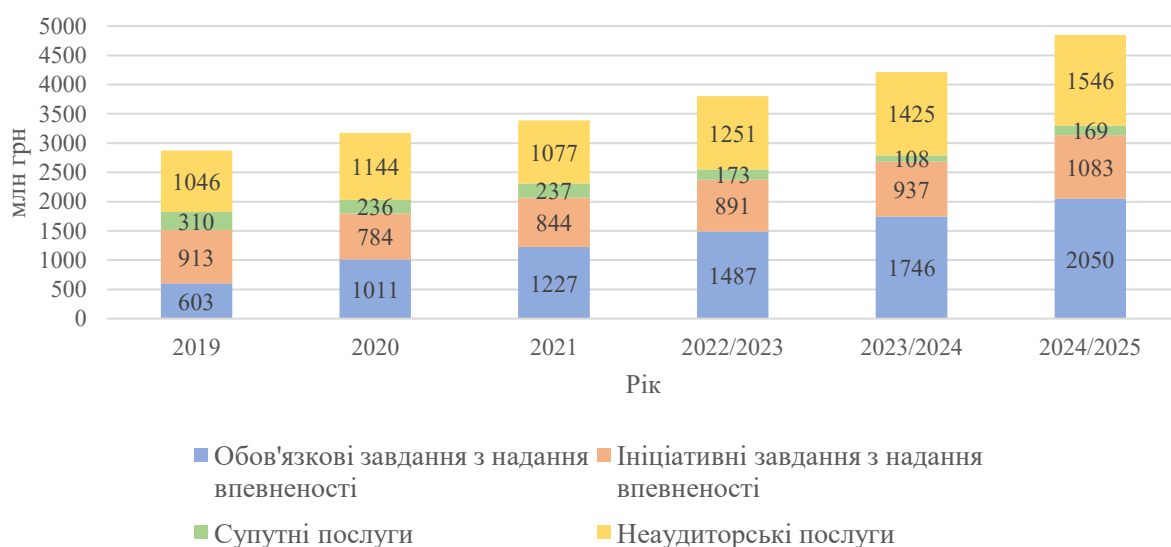

Рисунок 2.8 – Динаміка структури послуг, наданих САД, за видами у вартісному виразі, млн грн

Джерело: складено автором за даними [58; 59].

Пропозиція аудиторських послуг формально є нерегульованою за межами обов'язкового аудиту фінансової звітності. Водночас вона реалізується переважно через особисті контакти, ділову репутацію та неформальні канали взаємодії, а не через відкриті маркетингові інструменти. Попит на ринку все ж значною мірою зумовлений законодавчими вимогами щодо обов'язкового аудиту.

Як свідчать дані, у вартісній структурі чітко домінує зростання обов'язкових завдань з надання впевненості, їх вартість збільшилася з 603 млн грн у 2019 році до 2050 млн грн у 2024/2025 році, а частка з приблизно 21 % до понад 42 %. Неаудиторські послуги також зростали в абсолютному виразі (до 1546 млн грн), проте їхня частка в загальній вартості дещо зменшилася. Ініціативні та супутні послуги втрачали відносну вагу.

Загальна кількість послуг, наданих суб'єктами аудиторської діяльності, протягом періоду 2019-2024/2025 рр. коливалася в діапазоні 29-33 тис. одиниць, демонструючи відносну стабільність із незначним скороченням у 2022/2023 році та частковим відновленням у 2024/2025 році (рис. 2.9).

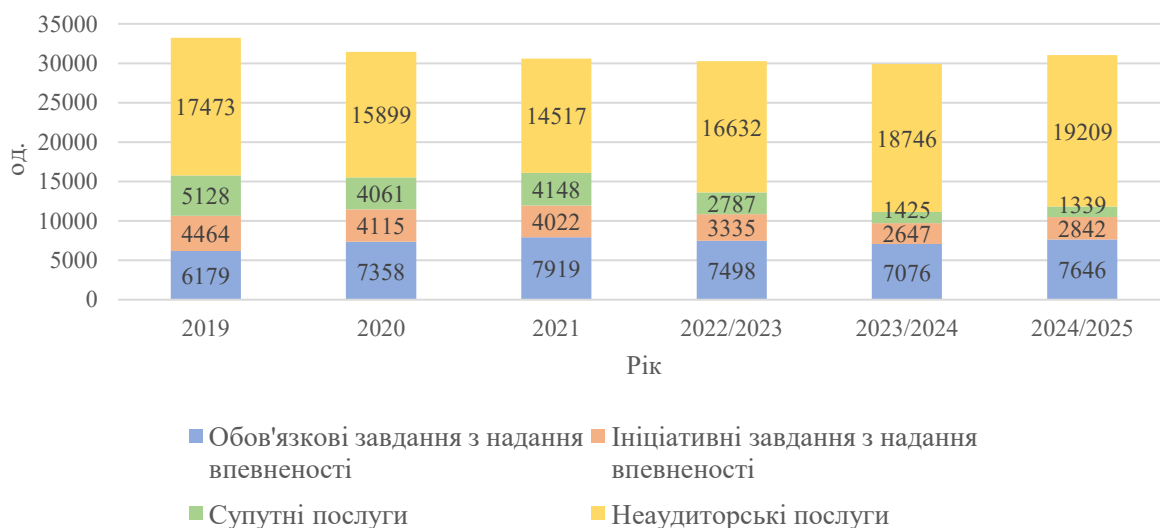

Рисунок 2.9 – Динаміка структури послуг, наданих САД, за видами у кількісному виразі, од.

Джерело: складено автором за даними [58; 59].

Неаудиторські послуги упродовж усього досліджуваного періоду залишалися найбільш чисельною категорією, хоча їхня кількість дещо коливалася

(від 17 473 од. у 2019 році до мінімуму 14 517 од. у 2021 році з подальшим зростанням до 19 209 од. у 2024/2025 році). Кількість обов'язкових завдань з надання впевненості демонструвала позитивну динаміку, зросла з 6 179 од. у 2019 році до 7 919 од. у 2021 році, а після певного зниження у 2023/2024 році зросла до 7 646 од. у 2024/2025 році. Водночас кількість ініціативних завдань з надання впевненості та супутніх послуг стабільно зменшувалася протягом усього періоду.

Отримані результати свідчать не стільки про структурний перехід у кількісному вимірі, скільки про суттєвий перерозподіл ринкової вартості, особливо на користь обов'язкового аудиту. Підтвердженням цього є динаміка середньої вартості однієї послуги в розрізі її видів (рис. 2.10).

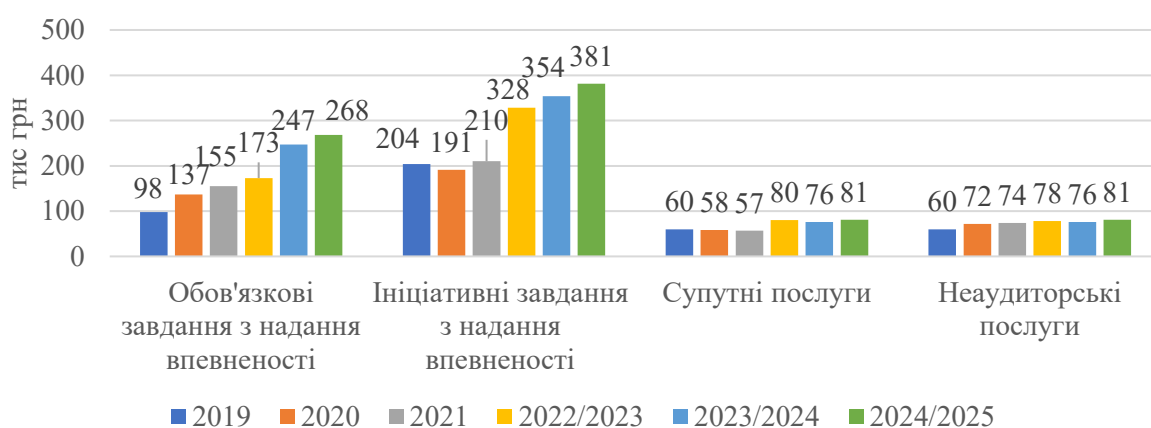

Рисунок 2.10 – Динаміка середньої вартості однієї послуги САД за видами послуг, тис грн

Джерело: складено автором за даними: [58;59].

Як видно з даних, середня вартість обов'язкових завдань з надання впевненості зросла з 98 тис. грн у 2019 році до 268 тис. грн у 2024/2025 році (майже у 2,7 раза). Ще більш динамічно зростала середня вартість ініціативних завдань з надання впевненості, яка у 2024/2025 році досягла рекордних 381 тис. грн. Середня вартість супутніх та неаудиторських послуг залишалася значно нижчою і демонструвала відносну стабільність на рівні 57-81 тис. грн.

Таким чином, зростання частки аудиторських послуг у загальній вартості ринку відбувається головним чином завдяки суттєвому підвищенню середньої вартості одного аудиторського завдання, що пояснюється зокрема зростанням

витрат на дотримання запроваджених стандартів та підтримку технологічного розвитку підприємств.

Також проаналізуємо як змінювалась кількість суб'єктів аудиторської діяльності (рис. 2.11). За аналізований період спостерігається протилежна динаміка між кадровим потенціалом ринку та кількістю аудиторських компаній.

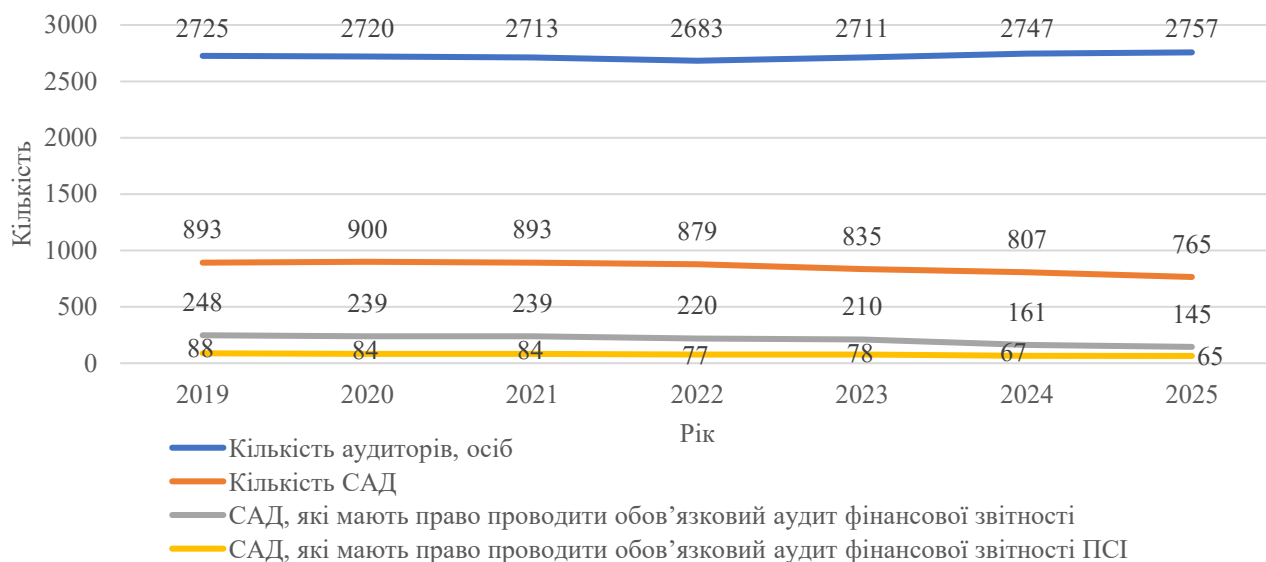

Рисунок 2.11 – Динаміка кількості аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності

Джерело: складено автором за даними [58; 59]

Помітна стійка тенденція до зменшення кількості суб'єктів аудиторської діяльності (САД). Загальна кількість САД скоротилася з 893 у 2019 році до 765 у 2025 році. Особливо помітне скорочення кількості компаній, які мають право проводити обов'язковий аудит фінансової звітності з 248 до 145 (зменшення на 41,5 %). Кількість САД, уповноважених на аудит підприємств, що становлять суспільний інтерес (ПСІ), зменшилася з 88 до 65. Водночас загальна кількість аудиторів залишалася відносно стабільною протягом усього періоду (в межах 2683-2757 осіб). Це відображає процеси ринкової консолідації, витіснення слабших гравців та посилення конкурентного тиску.

При цьому, в Україні, як і в багатьох інших країнах присутня проблема плинності кадрів в даній сфері, особливо це стосується діяльності Великої аудиторської четвірки. Для цих компаній характерна послідовна система

кар'єрного просування, яка передбачає перехід працівника через такі рівні: стажер, спеціаліст, консультант, старший консультант, менеджер, старший менеджер і партнер [62]. Однак, за даними досліджень, найбільший ризик звільнення спостерігається серед працівників першого року роботи, де рівень вибуття може досягати 25-35 %, а середньорічний рівень плинності кадрів у компаніях Великої четвірки становить від 18 % до 25 %, що є одним із найвищих показників у професійних сервісних організаціях. Основними причинами такого явища є значне робоче навантаження, тривалий робочий день (культура овертаймів), незадоволення зарплатою та культура «up-or-out» (просування або звільнення) [63].

Також важливо розуміти, що кількість суб'єктів аудиторської діяльності (САД), які реально отримують дохід від надання послуг, дещо відрізняється, але так само демонструє стійку тенденцію до скорочення (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Динаміка кількості суб'єктів аудиторської діяльності, що отримують дохід

Показник/рік	2018	2019	2020	2021	2022/2023	2023/2024	2024/2025
Кількість САД, що отримують дохід	819	817	786	728	632	610	579
Скорочення кількості САД	-	-2	-31	-58	-96	-22	-31

Джерело: складено та розраховано автором за даними [58;59;64].

З 819 компаній у 2018 році їх кількість зменшилася до 579 у 2024/2025 році, тобто на 29,3 %. Найбільш інтенсивне скорочення відбулося у 2022/2023 році (-96 компаній, або -13,2 %), це збігається з початком повномасштабного вторгнення і, ймовірно, відображає реальне закриття малого бізнесу.

Щодо компаній-лідерів, то їх позиції залишаються приблизно такими ж як і на міжнародному рівні. Велика четвірка (Deloitte, PwC, EY та KPMG) продовжує займати провідні позиції на українському ринку аудиторських послуг. Серед компаній другого рівня стабільно присутні BDO, Grant Thornton, RSM, HLB, Nexia, Crowe та інші міжнародні мережі. Одночасно на ринку спостерігається тенденція до укрупнення мереж та інтеграційних процесів, прикладом чого є створення

глобальної мережі Forvis Mazars, що додатково посилює конкуренцію між міжнародними аудиторськими об'єднаннями [65].

На жаль, національним аудиторським компаніям, які не входять до міжнародних мереж, суттєві позиції у загальнонаціональних рейтингах за обсягом доходів зайняти не вдається. В існуючих рейтингах, починаючи з 16 місця і далі можна побачити такі компанії як Актив-Аудит, Аудит-Інвест, Аудит-Поділля, Аудиторська фірма "Сова", однак про частину з них точна фінансова інформація відсутня тож підтвердити їх значимість на ринку доволі складно [65].

Помітною є тенденція до концентрації навколо великих міжнародних мереж та суб'єктів аудиторської діяльності. Результати опитування ОСНАД щодо загальних змін у конкурентному середовищі за період 2021-2025 років відображають наступне: найбільша частка респондентів (22,8 %) вважає, що конкуренція практично не змінилася, водночас значна частина опитаних відзначає посилення конкурентного тиску як з боку великих мережеских компаній (19,3 %), так і з боку невеликих і середніх суб'єктів аудиторської діяльності (17,5 %) [58, с.67]. Однак, це лише суб'єктивне сприйняття учасників аудиторського ринку, а отже вимагає подальшого дослідження.

У зв'язку з обмеженістю та асиметричністю статистичної звітності щодо індивідуальних часток усіх суб'єктів аудиторської діяльності застосування таких показників як індекс Херфіндала-Хіршмана (ННІ) чи індекс Холла-Тайдмана (Розенблюта) є неможливим. Проте, для оцінки концентрації ринку аудиторських послуг використовувався коефіцієнт концентрації CR_n , а саме CR_1 , CR_4 , CR_5 , CR_{10} та CR_{15} . Це дозволило оцінити рівень концентрації ринку не на рівні окремих юридичних осіб, а на рівні системних кластерів ринку (мережі Великої четвірки, мережі другого рівня та ін.).

Розрахунки проводилися за обсягом доходів, джерелами даних виступили звіти ОСНАД та АПУ за 2018-2025 роки та фінансова звітність компаній (представлено у додатку А). При розрахунку показників концентрації ринку аудиторських послуг враховувалися лише аудиторські та пов'язані послуги (аудит та інші завдання з надання впевненості, супутні послуги) (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Коефіцієнти концентрації ринку аудиторських послуг України (CR1, CR4, CR5, CR8, CR15)

Рік	Коефіцієнт концентрації				
	CR1	CR4	CR5	CR8	CR15
2018	13,5 %	36,2 %	37,8 %	45,3 %	48,4 %
2019	10,7 %	37,7 %	41,7 %	46,6 %	50,3 %
2020	14,7 %	41,6 %	49,4 %	54,3 %	58,8 %
2021	13,8 %	43,1 %	48,2 %	54,9 %	59,7 %
2022/2023	16,0 %	43,6 %	50,9 %	59,1 %	67,2 %
2023/2024	17,5 %	49,5 %	56,7 %	64,5 %	74,0 %
2024/2025	14,3 %	47,7 %	54,6 %	62,7 %	72,3 %

Джерело: складено та розраховано автором за даними [66-80].

Для кращого візуального сприйняття, динаміку часток зображено нижче (рис. 2.12).

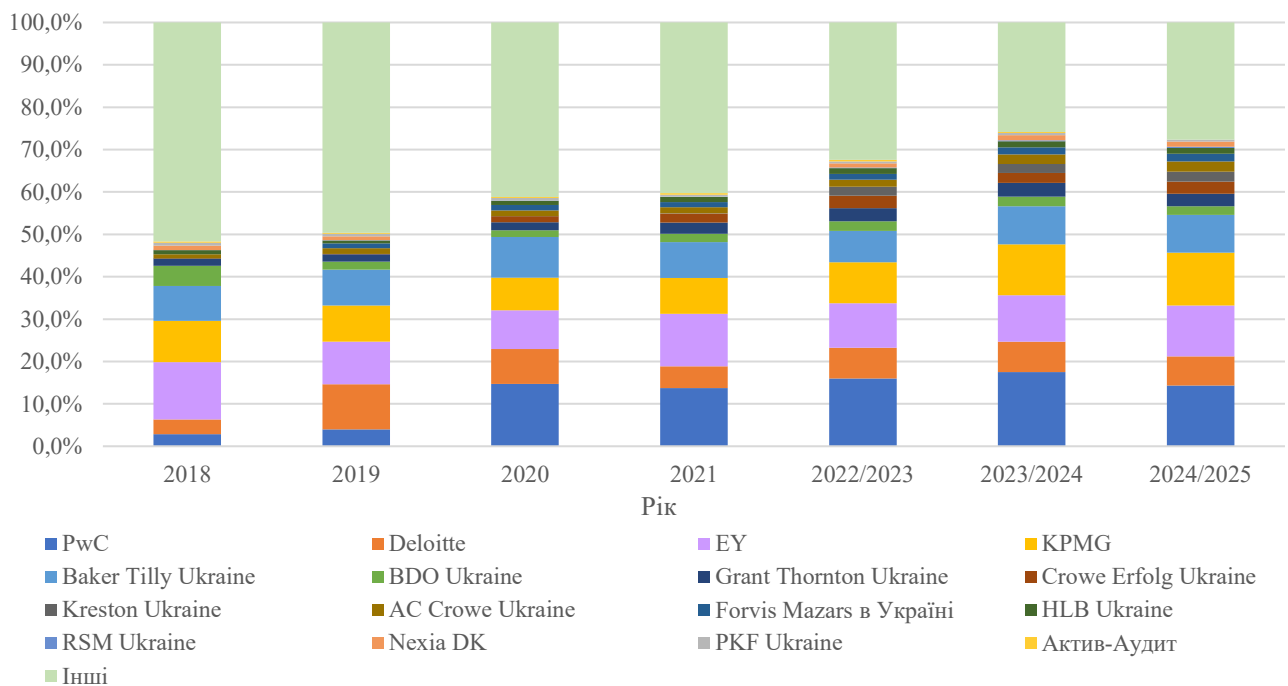

Рисунок 2.12 – Динаміка часток топ-16 компаній на ринку України за доходом від аудиторських послуг, %

Джерело: складено та розраховано автором за даними [66-80]

Аналіз коефіцієнтів концентрації ринку аудиторських послуг України за 2018–2024/25 рр. свідчить про поступову трансформацію ринкової структури від слабо концентрованої до помірно концентрованої з вираженою тенденцією до

олігополізації верхнього сегменту. Протягом досліджуваного періоду коефіцієнт CR4 зріс з 36,2 % до 47,7 %, що відповідає переходу через граничне значення 40%, яке в міжнародній практиці розмежовує слабку та помірну концентрацію. Коефіцієнт CR8 збільшився з 45,3 % до 62,7 %, а CR15 – з 48,4 % до 72,3 %, що підтверджує системний характер концентраційних процесів, а не локальне посилення позицій окремих гравців.

Ключовим переломним моментом став 2020 рік, коли коефіцієнти концентрації продемонстрували найбільший одноразовий приріст, CR4 зріс на 3,9 в.п., а CR8 на 7,7 в.п. Це зумовлено одночасною дією кількох чинників. Пандемія COVID-19 спричинила перерозподіл попиту на користь великих компаній, оскільки клієнти в умовах нестабільності надавали перевагу аудиторам із міжнародною репутацією. Одночасно зафіксовано найбільше одноразове скорочення кількості активних САД на 31 одиницю, порівняно з лише 2 у попередньому році, що свідчить про витіснення дрібних гравців, нездатних адаптуватися до нових умов. Цьому також сприяли інституційні зміни 2018-2019 років, про які вже згадувалось, які підвищили вимоги до якості послуг і об'єктивно створили конкурентні переваги для великих мережевих фірм.

Показово, що різниця між CR4 та CR5 суттєво збільшилась, з 1,6 в.п. у 2018 р. до 6,9 в.п. у 2024/25 р. Це свідчить про тенденцію до формування стійкого олігополістичного ядра не з чотирьох, а з п'яти компаній (PwC, EY, KPMG, Deloitte, Baker Tilly Ukraine), які дедалі більше відриваються від решти ринку. Що важливо, ця особливість зникає і повертається у базовий формат чотирьох домінуючих компаній, якщо розглядати усі доходи компаній разом з неаудиторськими послугами. Перевага цих компаній полягає не лише у частках ринку, а й у доступі до глобальних ресурсів, а саме міжнародних клієнтів, інноваційних технологій та кадрових резервів.

Водночас значення CR15, що не перевищує 75 %, та збереження понад 570 активних суб'єктів аудиторської діяльності вказують на те, що ринок не є монополізованим: значна периферія дрібних і середніх компаній продовжує функціонувати, обслуговуючи малий і середній бізнес. Таким чином, структура

ринку аудиторських послуг України набуває дворівневого характеру, а саме олігополістичне ядро великих мережевих фірм та конкурентна периферія незалежних гравців, між якими поступово поглиблюється розрив як за доходами, так і за ринковою вагою.

Окремо проаналізуємо конкуренцію на ринку аудиторських послуг, наданих підприємствам, що становлять суспільний інтерес (ПСІ).

Таблиця 2.8 – Розподіл завдань і вартості аудиторських послуг для ПСІ за групами САД у 2019-2024/25 рр.

Показник/рік		2019	2020	2021	2022/ 2023	2023/ 2024	2024/ 2025
Частка загальної кількості виконаних завдань для ПСІ, %	Велика четвірка	21	30	27	24	20	20
	Інші мережі	21	26	28	35	44	46
	Не входять до мереж	58	44	45	41	36	34
Частка загальної вартості послуг, наданих ПСІ, %	Велика четвірка	63	63	63	63	61	63
	Інші мережі	19	22	23	25	28	27
	Не входять до мереж	18	15	14	12	11	10
Середня вартість однієї послуги, виконаної САД для ПСІ, тис грн	Велика четвірка	1042	829	957,8	1586,2	1904,5	2212,8
	Інші мережі	316	342	333,5	349,7	386,3	417,3
	Не входять до мереж	111	134	132,4	165,7	183,9	199,9

Джерело: розраховано автором на основі даних [58;59]

Велика четвірка відображає парадоксальну ситуацію, частка у кількості завдань для ПСІ залишається на рівні 20-21 % упродовж усього періоду, тоді як частка у вартості послуг незмінно тримається на рівні 61-63 %. Найбільш промовистим є третій показник, середня вартість однієї послуги зростає з 1 042 тис. грн у 2019 році до 2 212,8 тис. грн у 2024/25, тобто більш ніж удвічі, що свідчить про свідоме позиціонування у преміум-сегменті. Велика четвірка не конкурує за масовий ринок, а бере менше завдань, але значно дорожче.

Інші мережі є динамічною групою періоду. Їхня частка у кількості завдань зросла більш ніж удвічі, з 21 % до 46 %, частка у вартості також збільшилась з 19 % до 27-28 %. Середня вартість однієї послуги при цьому зросла помірно, з 316 до 417,3 тис. грн, що вказує на стратегію зростання переважно через обсяг, а не через ціну.

Немережеві САД фіксують стійке скорочення частки за всіма показниками одночасно: частка у кількості завдань зменшилась з 58 % до 34 %, у вартості з 18 % до 10 %. Середня вартість однієї послуги залишається мінімальною серед усіх груп, 199,9 тис. грн у 2024/25, що у 11 разів менше, ніж у Великої четвірки. Особливо показово, що у 2019 році ця група виконувала більше половини всіх завдань для ПСІ, отримуючи лише п'яту частину вартості, а отже ціновий розрив між лідерами ринку і немережевими гравцями є колосальним і не скорочується.

Таким чином, ринок аудиту ПСІ структурно розширюється на три сегменти з різними конкурентними стратегіями: преміум, середній мережевий та немережевий. Конкурентна боротьба фактично зосереджена між другим і третім сегментами, тоді як Велика четвірка існує у власній ціновій ніші, практично недосяжній для інших учасників ринку.

В даному контексті доволі очевидними стають бар'єри входження на ринок. Незважаючи на формальну доступність (отримання сертифіката аудитора), нові учасники стикаються зі значними неформальними перешкодами: необхідністю формування репутації, особистих зв'язків і довіри замовників, складністю впровадження нових технологій, а також труднощами у конкуренції з усталеними гравцями, зокрема з міжнародними мережами. Конкуренція існує, але часто присутній ціновий демпінг, а не змагання якістю. Незважаючи на окремі зусилля Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю щодо протидії демпінгу, зокрема через моніторинг людино-годин і вимоги до оплати праці аудиторів, суттєвих законодавчих змін, які б кардинально змінили ситуацію, станом на 2026 рік не запроваджено. Однак, важливо, що інформаційна асиметрія та фрагментованість саморегулювання частково зменшилися завдяки активнішій

роботі ОСНАД, зокрема через публікацію звітів з моніторингу якості та посилення інспекцій.

При цьому, як завжди, важливим залишається питання якості наданих суб'єктами аудиторської діяльності послуг. Специфіка аудиту як інтелектуальної послуги, що базується на професійному судженні фізичної особи, ускладнює застосування формалізованих критеріїв оцінювання якості. Що важливо, за даними ОСНАД за період 2021-2024 років, більше половини, а саме 59 % суб'єктів пройшли перевірку з обов'язковими до виконання рекомендаціями, а у 12 % перевірку не вдалось завершити через те, що суб'єкт аудиторської діяльності послуг взагалі втратив право на проведення обов'язкового аудиту ПСІ [58]. Однак, система контролю якості аудиторських послуг в Україні в умовах впровадження Міжнародного стандарту управління якістю та посилення наглядових функцій ОСНАД поступово змінюється.

Підсумуємо та доповнимо аналіз ринку аудиторських послуг України виконуючи SWOT-аналіз (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – SWOT-аналіз розвитку українського ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
1. Зростання потреби у якісному незалежному аудиті (зокрема значна кількість обов'язкового аудиту ПСІ) 2. Присутність потужних міжнародних мереж (Велика четвірка, HLB, BDO та ін.) 3. Стійкість ринку аудиторських послуг навіть в умовах воєнного стану 4. Активна діяльність ОСНАД щодо контролю якості та імплементація міжнародних стандартів аудиту 5. Наявність висококваліфікованих аудиторів 6. Використання технологій, що забезпечують оптимізацію окремих процесів аудиторської діяльності (здебільшого Великою четвіркою)	1. Низький рівень впровадження сучасних цифрових технологій (ШІ, дата-аналітика, блокчейн), особливо в середніх та малих аудиторських компаніях 2. Присутність цінового демпінгу (для перемоги в тендерах) 3. Дефіцит фахівців із компетенціями в дата-аналітиці, штучному інтелекті, ІТ-аудиті, з ESG- та форенз-компетенціями 4. Висока плинність кадрів, особливо серед працівників першого року та молодих фахівців 5. Низька конкурентоспроможність національних аудиторських фірм, особливо у сегменті великих підприємств та підприємств суспільного інтересу, де домінують міжнародні компанії 6. Високий рівень мінливості законодавчої та регуляторної бази, що ускладнюють стабільне планування діяльності

Продовження табл. 2.9

Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
1. Удосконалення регуляторного середовища шляхом наближення стандартів аудиту до європейських вимог та міжнародних стандартів 2. Зростання попиту на ESG-аудит, IT-аудит та аудит ІІІ 3. Потреба бізнесу в комплексному супроводі цифрової трансформації 4. Впровадження інтелектуальних технологічних рішень, зокрема ІІІ, блокчейн-технологій, хмарних обчислень, роботизованої автоматизації процесів 5. Посилення організаційної та функціональної бази громадського нагляду в аудиторській сфері	1. Посилення конкуренції з боку великих міжнародних гравців та ризик подальшої концентрації ринку (олігополізація) 2. Обмежена готовність працівників до впровадження інноваційних технологій і нових стандартів 3. Подальше скорочення кількості аудиторських фірм та відтік кадрів 4. Політична та економічна нестабільності в країні 5. Слабка реакція на зауваження контролюючих органів, без усунення типових помилок, виявлених ззовні, та посилення ролі контролю всередині фірм

Джерело: складено автором на основі проведеного дослідження.

SWOT-аналіз підтверджує, що український ринок має достатній потенціал, але потребує системних зусиль. Він функціонує в умовах концентрації та суттєвого впливу зовнішніх економічних факторів, однак зберігає потенціал до розвитку завдяки адаптації до європейських вимог, впровадженню сучасних технологій та зростанню потреби у якісному незалежному аудиті.

2.3 Вплив технологій Індустрії 4.0 на розвиток аудиторських компаній

Технології Індустрії 4.0 здійснюють комплексний вплив на діяльність аудиторських компаній, розвиваючи як самі аудиторські процедури, так і бізнес-моделі аудиторських фірм. Важливо розуміти, що вивчення впливу технологічних інновацій на трансформаційні процеси в аудиторській сфері є найбільш репрезентативним саме на рівні великих міжнародних аудиторських мереж, особливо Великої четвірки, оскільки саме ці суб'єкти ринку формують інтегровані технологічні екосистеми, що поєднують централізовані цифрові платформи, автоматизовані аналітичні інструменти та рішення на основі штучного інтелекту, а також володіють достатніми ресурсами для масштабного впровадження інновацій і стандартизації процесів, що, у свою чергу, забезпечує наявність великих масивів

уніфікованих даних і створює об'єктивні умови для відстеження, вимірювання та узагальнення впливу технологій на ефективність, якість і швидкість аудиторських процедур.

У Додатку Б детально розглянуті основні технології та розробки, що застосовуються компаніями Великої четвірки. Опис цих розробок наочно ілюструє практичний інструментарій, за допомогою якого аудиторські компанії трансформують традиційні послуги у високотехнологічні сервіси.

Deloitte активно поєднує хмарні технології та агентний ІІІ, що дозволяє значно підвищити ефективність аудиту та аналізу ризиків. Основний акцент робиться на повному покритті даних замість вибіркового. Компанія лідирує у впровадженні автономних ІІІ-агентів [81-86]. PwC побудувала Agent OS як центральну оркестраційну платформу, яка об'єднує агентів від різних постачальників з Halo та Aura. Система забезпечує контрольовані робочі процеси та кросплатформову взаємодію. Інтеграція з роботизованою автоматизацією процесів (RPA) та IoT-блокчейном дозволяє створювати наскрізні (End-to-End) автоматизовані процеси з посиленням фокусом на корпоративне управління та комплаєнс [87-92].

EY активно застосовує фізичні технології (безпілотники) разом із платформою штучного інтелекту EY.ai. Агентний ІІІ став ключовим напрямом у 2025-2026 роках. Компанія досягла високого рівня інтеграції штучного інтелекту у повсякденні аудиторські процеси. Мережа EY вбудовує мультиагентну інфраструктуру безпосередньо в хмарну платформу EY Canvas на базі рішень Microsoft Azure, Foundry та Fabric. Це створює єдиний наскрізний конвеєр, від фізичного збору даних за допомогою безпілотників до аналітичної обробки в системі Helix та подальшого аналізу автономними агентами [93-96, с. 35-36]. Такий підхід забезпечує глибоку інтеграцію на рівні всього аудиторського циклу з оновленням даних у реальному часі та можливістю масштабування.

KPMG поєднує когнітивну аналітику, генеративний ІІІ та хмарні технології, активно розвиваючи партнерства з Microsoft та IBM. Основний фокус компанії зосереджений на прогностичній аналітиці, автоматизованому виявленні ризиків,

обробці неструктурованих даних і розпізнаванні фінансових аномалій у режимі реального часу. Значна увага приділяється впровадженню генеративних ШІ-рішень у процеси аудиту, зокрема через інструменти на кшталт KPMG Audit Chat, а також використанню мультиагентних систем для моделювання роботи аудиторських команд і автоматизації ключових процедур [97-101].

Аналіз конкретних технологій дає змогу констатувати що спільною тенденцією є формування інтегрованих цифрових екосистем, у межах яких автоматизуються збір, обробка та аналіз аудиторської інформації, а також посилюються можливості прогнозування ризиків і виявлення аномалій. Водночас кожна з компаній формує власний технологічний вектор розвитку. Deloitte робить акцент на агентному ШІ та автономних цифрових працівниках, PwC, в свою чергу, на інтеграції AI-агентів із платформами управління ризиками та комплаєнсом. Мережа EY фокусується більше на поєднанні фізичних і цифрових технологій та розвитку мультиагентних систем, тоді як KPMG зосереджується на когнітивній аналітиці, генеративному ШІ та хмарних партнерствах.

Хоча мережі другого рівня (Tier-2) на кшталт BDO, RSM чи Grant Thornton мають потужні платформи (GTAP, RSM Atlas) для суцільного аналізу транзакцій, вони все одно відстають від Великої четвірки [102; 103]. Мережі другого рівня переважно інтегрують готові комерційні IT-рішення (від Microsoft, Google чи qm.x) та впроваджують автоматизацію (RPA) точково, для конкретних аудиторських завдань. У локальних малих і середніх компаній, які не входять до міжнародних мереж, подібних розробок немає взагалі через брак бюджетів і кадрів, тому вони часто досі працюють у Excel.

Додатково, з метою кількісної оцінки впливу технологій на розвиток аудиторських компаній проведено кореляційний аналіз залежності між окремими показниками розвитку Індустрії 4.0 та фінансовими результатами діяльності провідних міжнародних аудиторських мереж. Як залежну змінну було обрано сукупний дохід компаній Великої четвірки (Deloitte, PwC, EY та KPMG), який був досліджений у підрозділі 2.1 та відображає масштаби їхньої діяльності та конкурентоспроможність на глобальному ринку аудиторських послуг. Факторними

ознаками виступають показники, що характеризують розвиток Індустрії 4.0, зокрема використано глобальні корпоративні інвестиції в штучний інтелект (ШІ) та Solactive Industry 4.0 Index (їх значення у динаміці наведено у додатку В).

Дослідження взаємозв'язку між інвестиціями у штучний інтелект та фінансовими результатами компаній зумовлене зростанням ролі ШІ як одного з ключових факторів технологічного та економічного розвитку.

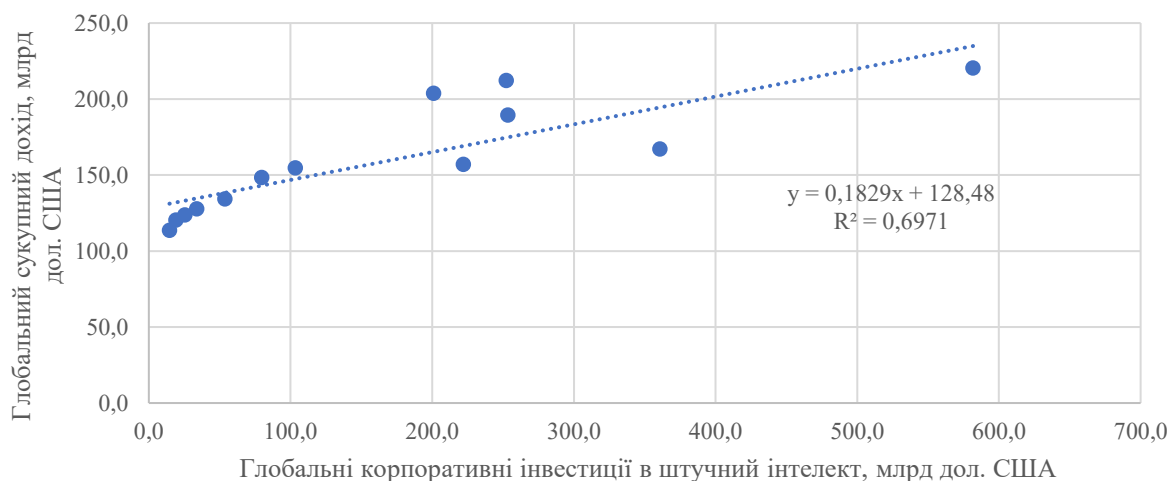

Рисунок 2.13 – Зв'язок між глобальним сукупним доходом Великої четвірки і глобальними корпоративними інвестиціями в штучний інтелект

Джерело: складено автором на основі [50; 104; 105] з допомогою програмного забезпечення.

Через відсутність у відкритому доступі деталізованої статистики інвестицій виключно компаній Великої четвірки в штучний інтелект, у дослідженні було використано агреговані глобальні корпоративні інвестиції в ШІ. Незважаючи на певну узагальненість даних, отриманий коефіцієнт кореляції свідчить про тісний прямий зв'язок між глобальним сукупним доходом компаній Великої четвірки та обсягом глобальних корпоративних інвестицій в штучний інтелект. Коефіцієнт кореляції становить 0,835, що вказує на статистично значущу та сильну позитивну залежність. Отримане значення коефіцієнта детермінації підтверджує, що приблизно 69,7 % варіації сукупного доходу Великої четвірки може бути пояснено змінами в обсязі корпоративних інвестицій у ШІ. Рівняння регресії свідчить, що зі збільшенням інвестицій в ШІ на 1 млрд дол. дохід Великої четвірки зростає в середньому на 0,18 млрд дол.

Використання штучного інтелекту (ШІ) в поєднанні з великими даними дозволяє аудиторам автоматизувати перевірку транзакцій, аналізувати великі обсяги фінансової інформації та оперативно виявляти аномалії, ризикові операції й ознаки шахрайства. Команда KPMG проаналізувала повний набір приблизно 250 мільйонів транзакцій і виявила 60 випадків відхилень для подальшого розслідування [55]. Deloitte використовує ШІ-процес перегляду документів, який скорочує час перегляду різних документів до 50 % [56]. EY розробила ШІ-інструменти для виявлення шахрайства, які успішно ідентифікували два випадки шахрайства у фінансовій звітності десяти компаній у Великій Британії, які могли б залишитися непоміченими [57]. PwC використовує власну систему для виявлення проблемних записів у журналі та позначення тих, які мають вищий потенціал ризику [58]. У дослідженнях зазначається, що застосування машинного навчання підвищує точність виявлення шахрайських операцій із 65-75 % у традиційних системах до 85-92 %, а також дозволяє перейти від аналізу 5-10% вибірки до перевірки 100 % генеральної сукупності операцій. Крім того, автоматизація окремих процедур здатна скорочувати тривалість аудиторського циклу на 40-60 % [59].

Важливо, що новітні технології створюють для аудиторської професії подвійні можливості: з одного боку, вони виступають інструментом підвищення ефективності надання аудиторських послуг, а з іншого формують новий попит на послуги із забезпечення впевненості у сфері технологій. Таким чином, було висунуто гіпотезу, що між дохідністю аудиторських компаній та розвитком індустрії 4.0 існує зв'язок через технологічні підприємства, які активно зростають у цій сфері, формують новий попит на аудиторські послуги, що позитивно впливає на доходи аудиторських фірм. Для дослідження цього зв'язку обрано Solactive Industry 4.0 Index, який відображає динаміку розвитку компаній, що працюють у сферах штучного інтелекту, робототехніки, хмарних технологій, кібербезпеки, Інтернету речей та інших напрямів Індустрії 4.0 (рис. 2.14).

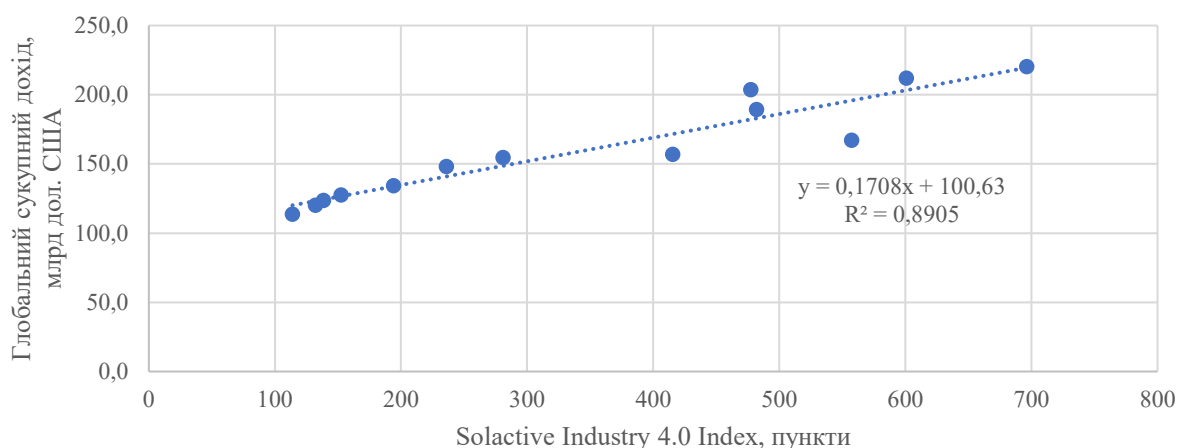

Рисунок 2.14 – Зв'язок між глобальним сукупним доходом Великої четвірки і Solactive Industry 4.0 Index

Джерело: складено автором на основі даних [106] з допомогою програмного забезпечення.

Спостерігається дуже сильний прямий зв'язок між сукупним доходом компаній Великої четвірки та значеннями індексу Solactive Industry 4.0. Коефіцієнт кореляції дорівнює 0,944, що свідчить про те, розвиток передових промислових та технологічних компаній дуже тісно пов'язаний зі зростанням доходів Великої четвірки. Модель регресії демонструє, що понад 89 % варіації доходу Великої четвірки пояснюється динамікою індексу Industry 4.0. Рівняння вказує, що зростання індексу на 1 пункт супроводжується збільшенням доходу на 0,17 млрд дол.

Технології Індустрії 4.0 трансформують структуру попиту на аудиторські послуги. Традиційний фінансовий аудит поступово доповнюється ІТ-аудитом, аудитом кібербезпеки, перевіркою алгоритмів штучного інтелекту, ESG-аудитом та консалтинговими послугами у сфері цифрової трансформації. PwC, EY, Deloitte і KPMG активно розробляють послуги з забезпечення якості ШІ, що дозволяє клієнтам визначити, які продукти ШІ є надійними.

Наприклад, компанія PwC представила рішення Assurance for AI, яке позиціонується як послуга незалежного підтвердження надійності систем штучного інтелекту. Цей інструмент доповнює наявний спектр консультаційних та аудиторських послуг компанії, забезпечуючи незалежну оцінку процесів

проектування, впровадження та експлуатації ІІІ-систем. Метою рішення є підвищення рівня довіри до технологій штучного інтелекту, забезпечення їхньої відповідності принципам відповідального та прозорого використання, а також узгодження з чинними регуляторними вимогами [107].

Загалом, впровадження технологій Індустрії 4.0 впливає на аудиторські компанії з п'яти основних вимірів: ефективність і якість повсякденної діяльності, роль та зайнятість аудиторів, організаційна структура фірм, вимоги до навичок і практика найму, а також конкурентний розрив між великими та малими гравцями ринку (рис.2.15).

Рисунок 2.15 – Основні виміри впливу технологій Індустрії 4.0 на аудиторські компанії

Джерело: складено автором на основі [29].

Важливо додати, що вважається, що серед Великої четвірки не буде потреби в еволюції класичних навичок аудиторів, оскільки ці компанії можуть створити

окрему команду спеціалістів з комп'ютерних наук для підтримки аудиторів, тоді як невеликі компанії не можуть дозволити собі команду таких фахівців. Проблема також полягає в тому, що іноді самі клієнти не можуть надати аудитору дані, придатні для сучасних інструментів. Відсутність цифрової інфраструктури у клієнтів стримує технологічні інвестиції аудиторів, поглиблюючи конкурентний розрив між великими та малими учасниками аудиторського ринку. Великі міжнародні мережі отримують переваги завдяки масштабним ресурсам та можливості швидкого впровадження інновацій, тоді як для малих і середніх аудиторських фірм технологічна трансформація може створювати додаткові бар'єри та ризик втрати конкурентних позицій.

Прогнозується, що більшість структурованих завдань у аудиті, оподаткуванні та стратегічному консалтингу буде автоматизовано протягом 3-5 років, що потенційно ліквідує певну частину ролей у цих сферах. Як видно з проведеного дослідження вже існують рішення, здатні виконувати значну частину аудиторського процесу. Але важливо пам'ятати, що ефективність Аудиту 4.0 залежить не лише від рівня технологічного розвитку компанії, але й від здатності аудиторів поєднувати автоматизований аналіз із професійним судженням та критичним мисленням.

Висновки до розділу 2

У ході діагностування міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0 було сформульовано такі висновки:

1. Аналіз динаміки обсягів, структури та основних гравців міжнародного ринку аудиторських послуг засвідчив його стабільне зростання з 175,4 млрд дол. США у 2019 році до 247,8 млрд дол. США у 2025 році при відносно стабільних темпах приросту в межах 5,2-6,6 %. Встановлено, що ринок характеризується домінуванням Великої четвірки (Deloitte, PwC, EY, KPMG), яка забезпечує близько 42-45 % світових доходів у сфері аудиту. Визначено, що географічним лідером є Північна Америка (36,1 % ринку), тоді як найвищі темпи зростання демонструє

Азійсько-Тихоокеанський регіон (Китай, Індія). У структурі послуг домінує зовнішній аудит фінансової звітності, однак стрімку динаміку розвитку виявляє сегмент IT-аудиту (CAGR 8,4 % до 2034 року). Виявлено поступове посилення позицій мереж другого рівня (BDO, Grant Thornton, RSM, HLB), які сукупно контролюють 15-18 % ринку та орієнтуються переважно на сегмент малого та середнього бізнесу.

2. Дослідження особливостей розвитку ринку аудиторських послуг України виявило стійку позитивну динаміку вартісних показників: загальна вартість аудиторських послуг зросла з 1148,1 млн грн у 2017 році до 3301,2 млн грн у 2024/2025 році, тобто майже у 2,9 раза, попри умови пандемії та повномасштабного воєнного вторгнення. Встановлено, що це зростання забезпечувалося переважно підвищенням середньої вартості одного аудиторського завдання, а не збільшенням кількості послуг. Аналіз концентрації ринку за коефіцієнтами CR4, CR8 та CR15 підтвердив поступову трансформацію від слабо концентрованої до помірно концентрованої структури з формуванням олігополістичного ядра п'яти провідних компаній. Структурний аналіз ринку аудиту підприємств суспільного інтересу виявив три чітко диференційовані сегменти з різними конкурентними стратегіями: преміум-сегмент Великої четвірки, середній мережевий та мережевий, між якими поглиблюється ціновий і якісний розрив. Проведений SWOT-аналіз засвідчив, що ринок зберігає потенціал до розвитку завдяки адаптації до міжнародних вимог та зростанню попиту на якісний незалежний аудит, однак потребує подолання суттєвих слабких сторін, зокрема низького рівня впровадження технологій середніми і малими компаніями, цінового демпінгу та дефіциту фахівців із цифровими компетенціями.

3. Оцінка впливу технологій Індустрії 4.0 на діяльність аудиторських компаній засвідчила, що всі чотири компанії Великої четвірки сформували власні інтегровані цифрові екосистеми на основі хмарних платформ, штучного інтелекту, машинного навчання, роботизованої автоматизації процесів та агентного ШІ, при цьому кожна реалізує власний технологічний вектор. Кореляційний аналіз підтвердив статистично значущий зв'язок між доходами Великої четвірки та

розвитком технологій Індустрії 4.0, коефіцієнт кореляції з глобальними інвестиціями в ШІ становить 0,835, а з індексом Solactive Industry 4.0 – 0,944, що свідчить про надзвичайно тісний взаємозв'язок між розвитком технологічних компаній та зростанням доходів аудиторських мереж. Встановлено, що технології трансформують аудиторські компанії за п'ятьма ключовими вимірами: ефективність і якість повсякденної діяльності, зайнятість та роль аудитора, організаційна структура, навички та практика найму, а також конкурентний розрив між великими та малими гравцями ринку.

РОЗДІЛ 3. ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ НАПРЯМІВ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0

3.1 Прогнозування розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг

Для оцінки перспектив розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг буде використано метод екстраполяції тренду. За допомогою цього підходу планується визначити прогностні значення обсягу ринку та сукупних глобальних доходів компаній Великої четвірки, які формують значну частину світового ринку аудиторських послуг. Основою такого прогнозу є аналіз динаміки показників за попередні роки та перенесення виявлених тенденцій на прогностний період.

Застосування цього методу дає змогу оцінити потенційні напрями розвитку ринку за умови збереження існуючих закономірностей його функціонування. Отримані прогностні результати сприятимуть більш ґрунтовному розумінню перспектив зростання міжнародного ринку аудиторських послуг і подальшої ролі провідних аудиторських компаній у формуванні його конкурентного середовища.

З метою побудови прогностних оцінок застосовується лінійна модель тренду, яка забезпечує апроксимацію часового ряду досліджуваних показників протягом аналізованого горизонту. Зазначена модель записується таким чином [108, с. 65]:

$$\hat{y}_t = a + bt, \quad (3.1)$$

де $\hat{y}_t$ – розрахункове (прогнозне) значення показника у році t ;

a та b – параметри рівняння лінійного тренду.

Визначення параметрів рівняння тренду здійснюється за такими розрахунковими формулами [108]:

$$a = \frac{\sum y_t}{n}, \quad (3.2)$$

$$b = \frac{\sum y_t}{\frac{n(n^2-1)}{12}}, \quad (3.3)$$

де y – фактичне значення показника у попередніх періодах;

n – загальна кількість років у вибірці.

Оскільки кількість спостережень у вибірках є непарною ($n = 7$ та $n = 15$), для спрощення обчислень використовується центрована шкала часового ряду. За такого підходу центральному періоду надається значення $t = 0$, попереднім періодам – від’ємні значення, а наступним – додатні. Це дає можливість спростити процедуру визначення параметрів лінійного тренду та підвищити зручність подальших розрахунків. Результати обчислення необхідних показників для побудови трендової моделі наведено в табл. 3.1 та 3.2.

Таблиця 3.1 – Розрахунок показників рівняння тренду обсягу ринку аудиторських послуг

Рік/показник	Обсяг ринку, млрд. дол. США (y_t)	t	$y_t * t$
2019	175,4	-3	-526,2
2020	187,0	-2	-374
2021	196,8	-1	-196,8
2022	208,7	0	0
2023	222,1	1	222,1
2024	235,4	2	470,8
2025	247,8	3	743,4
Разом	1473,2	0	339,3

Джерело: розраховано автором на основі даних [38].

Результати попередніх розрахунків демонструють достатню узгодженість змін досліджуваних показників у часі, що дозволяє застосувати лінійну трендову модель для побудови прогнозу. Визначення її параметрів виконано на основі формул, представлених раніше. Проведені обчислення дали змогу отримати таке рівняння тренду:

$$\hat{y}_t = 210,457 + 12,118t, \quad (3.4)$$

Отже, середньорічне значення обсягу ринку аудиторських послуг за період 2019-2025 років становить 210,457 млрд дол. США, а середньорічний приріст 12,118 млрд дол. США. Ідентичні розрахунки проведемо для сукупних глобальних доходів компаній Великої четвірки (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Розрахунок показників рівняння тренду сукупних глобальних доходів Великої четвірки

Рік/Показник	Глобальний сукупний дохід, млрд дол. США (y_t)	t	$y_t * t$
2011	103,6	-7	-725,2
2012	110,3	-6	-661,8
2013	113,7	-5	-568,5
2014	120,3	-4	-481,2
2015	123,7	-3	-371,0
2016	127,8	-2	-255,5
2017	134,3	-1	-134,3
2018	148,3	0	0
2019	154,8	1	154,8
2020	157,1	2	314,1
2021	167,2	3	501,6
2022	189,4	4	757,6
2023	203,8	5	1019,0
2024	212,2	6	1273,1
2025	220,4	7	1542,8
Разом	2286,6	0	2365,4

Джерело: розраховано автором на основі даних [50].

Таким чином, отримано наступне рівняння лінійного тренду:

$$\hat{y}_t = 152,44 + 8,448 t, \quad (3.5)$$

У свою чергу, середньорічне значення глобального сукупного доходу компаній Великої четвірки становить 152,44 млрд дол. США, а його середньорічний приріст, згідно з трендом, складає 8,448 млрд дол. США на рік.

Для додаткової оцінки прогнозних значень визначаються довірчі інтервали. Вони відображають допустимий діапазон зміни прогнозованого показника та дозволяють розглядати декілька можливих варіантів його розвитку. У дослідженні верхня межа інтервалу використовується для характеристики оптимістичного сценарію, а нижня для песимістичного. Для подальших обчислень застосовуються такі формули [109, с. 65]:

$$\hat{y}_{t+v} = \pm t_{1-\alpha} s_p, \quad (3.6)$$

де $\hat{y}_{t+v}$ – довірчий інтервал значення показника на v кроків вперед;

$t_{1-\alpha}$ – критичне значення t-критерію Стюдента при рівні значущості $\alpha = 0,05$;

s_p – середня квадратична похибка прогнозу.

Для лінійного тренду похибка прогнозу визначається за формулою [109]:

$$s_p = s_e \sqrt{1 + \frac{1}{n} + \frac{3(2v+n-1)^2}{n(n^2-1)}}, \quad (3.7)$$

$$\text{де } s_e - \text{стандартне відхилення: } s_e = \sqrt{\frac{\sum(y_t - \hat{y}_t)^2}{n-2}}; \quad (3.8)$$

n – кількість спостережень у вибірці;

v – горизонт прогнозування (кількість кроків вперед від останнього спостереження).

Проміжні розрахунки наведено у табл. 3.3 та 3.4.

Таблиця 3.3 – Проміжні розрахунки для обсягу ринку

Рік/Показник	y_t	$\hat{y}_t$	$(y_t - \hat{y}_t)^2$
2019	175,4	174,1	1,7
2020	187,0	186,2	0,6
2021	196,8	198,3	2,4
2022	208,7	210,5	3,1
2023	222,1	222,6	0,2
2024	235,4	234,7	0,5
2025	247,8	246,8	1,0
Разом	1473,2	1473,2	9,4

Джерело: складено на основі власних розрахунків.

За даними табл. 3.3 визначено стандартне відхилення для першої моделі – 1,375.

Таблиця 3.4 – Проміжні розрахунки для доходів Великої четвірки

Рік/Показник	y_t	$\hat{y}_t$	$(y_t - \hat{y}_t)^2$
2011	103,6	93,3	106,0
2012	110,3	101,8	73,1
2013	113,7	110,2	12,3
2014	120,3	118,6	2,7
2015	123,7	127,1	11,8
2016	127,8	135,5	60,7
2017	134,3	144,0	94,3
2018	148,3	152,4	17,3
2019	154,8	160,9	37,7
2020	157,1	169,3	150,9
2021	167,2	177,8	112,0
2022	189,4	186,2	10,0
2023	203,8	194,7	83,0
2024	212,2	203,1	81,9
2025	220,4	211,6	77,9
Разом	2286,6	2286,6	931,7

Джерело: складено на основі власних розрахунків.

Аналогічно за даними табл. 3.4 для другої моделі – 8,466.

Оскільки модель обсягу ринку побудована на основі 7 спостережень, кількість ступенів свободи дорівнює 5 ($n-2 = 5$). За рівня довіри 95 % табличне значення t-критерію Стюдента становить $t_{0,95; 5} = 2,571$. Для моделі доходів Великої четвірки ($n = 15$, $df = 13$) критичне значення $t_{0,95; 13} = 2,160$. Використовуючи рівняння разом із формулами, здійснимо прогноз на 2026-2029 роки. Результати представлено у табл. 3.5 та 3.6.

Таблиця 3.5 – Прогноз обсягу ринку аудиторських послуг на 2026-2029 рр., млрд дол. США

Рік/ Показник	$\hat{y}_t$ (базовий)	$\pm$ інтервал	Нижня межа (песим.)	Верхня межа (оптим.)
2026	258,9	4,63	254,3	263,6
2027	271,0	5,04	266,0	276,1
2028	283,2	5,51	277,7	288,7
2029	295,3	6,01	289,3	301,3

Джерело: складено на основі власних розрахунків.

Таблиця 3.6 – Прогноз сукупних глобальних доходів компаній Великої четвірки на 2026-2029 рр., млрд дол. США

Рік/ Показник	$\hat{y}_t$ (базовий)	$\pm$ інтервал	Нижня межа (песим.)	Верхня межа (оптим.)
2026	220,0	20,78	199,3	240,8
2027	228,5	21,26	207,2	249,8
2028	236,9	21,79	215,2	258,7
2029	245,4	22,35	223,0	267,7

Джерело: складено на основі власних розрахунків.

Отримані прогнозні оцінки свідчать про збереження стійкої позитивної динаміки розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг у середньостроковій перспективі. За базовим сценарієм, який ґрунтується на екстраполяції існуючого тренду, обсяг світового ринку аудиторських послуг у 2029 році може сягнути 295,3 млрд дол. США, що на 19,1 % більше порівняно з 2025 роком. Сукупні глобальні доходи компаній Великої четвірки за базовим сценарієм зростуть до 245,4 млрд дол. США, що свідчить про збереження їхньої домінуючої позиції на глобальному ринку. Інтервальний прогноз дозволяє виділити три основні сценарії розвитку ринку:

– базовий сценарій передбачає продовження поточних тенденцій розвитку без суттєвих зовнішніх шоків, він базується на збереженні існуючих темпів цифровізації аудиторської діяльності, стабільному регуляторному середовищі та помірному зростанні попиту на традиційні та супутні аудиторські послуги;

– песимістичний сценарій (нижня межа довірчого інтервалу) може реалізуватися за умови посилення регуляторних обмежень щодо діяльності Великої четвірки. Зокрема, якщо практика обмеження впливу великих аудиторських мереж, що вже діє наприклад в Китаї, пошириться на інші великі економіки (Європейський Союз, США, Індія тощо), це призведе до суттєвого перерозподілу ринку на користь середніх і національних аудиторських фірм. Крім того, песимістичний сценарій можливий у разі загострення геополітичної нестабільності, уповільнення глобального економічного зростання або посилення конкуренції з боку технологічних компаній, які активно заходять у сферу завдань з надання впевненості;

– оптимістичний сценарій (верхня межа довірчого інтервалу) ймовірний за умови активного поширення обов'язкової звітності зі сталого розвитку (ESG-аудит), зростання попиту на послуги з кібербезпеки, аналізу даних та надання впевненості щодо цифрових активів. Значне прискорення темпів розвитку ринку можливе також у разі глобального впровадження нових технологій Індустрії 4.0, що значно розширить спектр аудиторських послуг і підвищить їхню цінність для бізнесу. У такому разі обсяг ринку у 2029 році може перевищити 301,3 млрд дол. США, а доходи Великої четвірки – 267,7 млрд дол. США.

Таким чином, проведене прогнозування демонструє, що розвиток міжнародного ринку аудиторських послуг у значній мірі залежатиме від регуляторної політики держав та швидкості впровадження технологічних інновацій, але незважаючи на потенційні ризики, загальна траєкторія ринку залишається висхідною.

3.2 Перспективи та стратегічні орієнтири розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0

Результати проведеного діагностування міжнародного ринку аудиторських послуг створюють підґрунтя для визначення перспективних напрямів та стратегічних орієнтирів його подальшого розвитку. Цей ринок є середовищем, у якому функціонують і національні аудиторські ринки, включаючи український, а отже глобальні тенденції безпосередньо визначають умови та можливості для вітчизняних гравців. Аналіз ринкових тенденцій та регуляторного середовища дозволяє виділити п'ять ключових векторів розвитку аудиторських послуг у глобальному масштабі.

Першим і доволі значущим є стрімке зростання ESG-аудиту та забезпечення впевненості у сфері сталого розвитку. Директива ЄС про корпоративну звітність у сфері сталого розвитку (CSRD), що набрала чинності для великих підприємств суспільного інтересу з фінансового року 2024 та поширюватиметься на ширше коло компаній до 2026 року, разом із правилами розкриття кліматичної інформації (SEC) у США формує абсолютно новий сегмент ринку. Завершення розробки стандарту ISSA 5000 наприкінці 2024 року забезпечує глобально узгоджену рамку для завдань з надання впевненості щодо звітності про сталий розвиток. За оцінками, понад 50 000 компаній у світі вже підпадають під вимоги обов'язкового забезпечення впевненості щодо ESG-показників, тоді як менше 55 % компаній зі списку S&P 500, що публікують звіти про сталий розвиток, отримали будь-яку форму незалежної впевненості, це формує значний нереалізований потенціал [38].

Другим вектором є зростання попиту на IT-аудит та аудит систем штучного інтелекту. Цифровізація бізнес-середовища, поширення хмарних обчислень, SaaS-платформ та взаємопов'язаних ланцюгів постачання підвищує ставки у сфері управління IT-ризиками. IT-аудит, як вже було зазначено є швидкозростаючим сегментом ринку. Показово, що цифрова дезорієнтація (Digital Disruption) як ризик демонструє зростання рейтингів у всіх регіонах світу, середній глобальний показник становить 48 %, причому найбільший стрибок зафіксовано у Латинській

Америці (+17 п.п.), Близькому Сході (+12 п.п.) та Африці (+10 п.п.) [110]. Окремо формується принципово новий напрям – аудит алгоритмів штучного інтелекту, оцінка прозорості моделей та перевірка управління даними. Регуляторний поштовх забезпечує Акт про ШІ ЄС, а також аналогічні ініціативи у Північній Америці та Азії [111]. Аудиторські мережі, що розбудовують власні компетенції у цій сфері, здатні захопити високомаржинальний сегмент ще до того, як він стане обов'язковим у більшості країн.

Третім вектором є розвиток форензик-аудиту та послуг у сфері комплаєнсу. Глобальний ринок форензик-послуг демонструє стійке зростання завдяки збільшенню обсягу регуляторних розслідувань, перевірок дотримання санкцій та розслідувань за зверненнями інформаторів, передусім у сфері фінансових послуг, фармацевтики та оборонної сфери. Збільшення кількості та вартості угод зі злиття й поглинання на світовому ринку сприяє розширенню попиту на комплексну перевірку потенційних об'єктів інвестування (Due Diligence) та професійні послуги із забезпечення впевненості під час укладання корпоративних угод.

Четвертим вектором є подальша технологічна трансформація процесу аудиту. Впровадження ШІ-платформ для безперервного моніторингу, роботизованої автоматизації процесів та розширеної аналітики даних перетворюється зі стратегічної переваги на операційну необхідність. Компанії, що здійснюють масштабні технологічні інвестиції, формують стійкий конкурентний розрив, який малим та середнім гравцям дедалі важче подолати. Разом з тим зниження вартості технологій у середньостроковій перспективі може частково вирівняти цю нерівність для мереж другого рівня.

П'ятим вектором є розширення ринку у державному секторі та країнах, що розвиваються. Програми фіскальних реформ, що реалізуються за підтримки МВФ та Світового банку в країнах з низьким і середнім рівнем доходу, а також державні ініціативи на кшталт Vision 2030 у Саудівській Аравії формують довгостроковий попит на міжнародний аудит у регіонах Близького Сходу, Африки та Азії [112].

Водночас ринок стикається з низкою структурних загроз. Гострою є глобальна нестача кваліфікованих аудиторів. Зокрема, у Великій Британії протягом

найближчих років прогнозується нестача фахівців бухгалтерського профілю [113]. Подібні тенденції також відзначаються у США, про що свідчать дослідження American Institute of Certified Public Accountants. [114]. Хоча це певною мірою і створює попит для аудиторських компаній, умови дефіциту кваліфікованих кадрів сприяють поширенню аутсорсингу аудиторських послуг. Цінова конкуренція, ризики концентрації та репутаційні загрози, пов'язані з резонансними аудиторськими невдачами, також залишаються значущими чинниками ризику.

Визначені глобальні тенденції безпосередньо відображаються на умовах і можливостях розвитку українського ринку аудиторських послуг, стратегічні орієнтири якого формуються на перетині результатів проведеного SWOT-аналізу, розвитку Індустрії 4.0, євроінтеграційного курсу та специфічних умов його функціонування. З урахуванням виявлених сильних сторін, слабких місць, можливостей та загроз, пропонується система рекомендацій, згрупована за чотирма стратегічними напрямками.

Першим є напрям технологічної трансформації середніх та малих аудиторських фірм. Слабкою стороною українського ринку, виявленою в ході SWOT-аналізу, є низький рівень впровадження сучасних цифрових технологій у середніх та малих аудиторських компаніях. Технологічний розрив між Великою четвіркою та рештою ринку є не лише операційною, а й стратегічною проблемою, що поглиблює концентрацію та знижує конкурентоспроможність національних гравців.

Для подолання цього розриву пропонується реалізація програми поетапної цифровізації для середніх аудиторських фірм, що передбачає три етапи:

- на першому етапі (1-2 роки) можливе впровадження хмарних аудиторських платформ (CaseWare Cloud, AuditBoard або вітчизняних аналогів), що дозволяє стандартизувати документування та забезпечити дистанційний доступ до робочих файлів;
- на другому етапі (2-3 роки) розглядається інтеграція базових інструментів аналізу даних (IDEA, ACL/Galvanize) для переходу від вибіркової перевірки до аналізу 100 % генеральної сукупності транзакцій;

– на третьому етапі (3-5 років) впровадження елементів машинного навчання для автоматичного виявлення аномалій та оцінки ризиків.

Для оцінки економічної ефективності першого етапу виконаємо розрахунок. Всі цифри – орієнтовні та консервативні, щоб уникнути переоцінки вигоди. Вони не замінюють індивідуальний аудит фірми (структура часу, реальні зарплати, обрана платформа).

Середня річна вартість впровадження та експлуатації хмарної платформи для аудиторської фірми з 10-15 фахівцями, включаючи підписку на програмне забезпечення (BAS/аналоги), первинне навчання персоналу, міграцію даних та технічну підтримку, становить 160-220 тис. грн. Автоматизація рутинних процедур документування та підготовки робочих файлів дозволяє скоротити відповідні витрати робочого часу на 25-35 %. За розрахунками, загальний річний обсяг рутинних операцій для команди з 10 аудиторів сягає 1 800-2 200 людино-годин (виходячи з нормативного річного фонду робочого часу та частки документування в аудиторському процесі 20-40 %). При середній вартості однієї людино-години аудитора на рівні 450-550 грн (з урахуванням фонду оплати праці, нарахувань та накладних витрат) очікувана річна економія становить 500-770 людино-годин, або 225-420 тис. грн. Таким чином, термін окупності інвестицій у хмарну платформу не перевищує 6-10 місяців, а чиста економічна вигода в першому повному році експлуатації оцінюється в межах 65-200 тис. грн.

Порівняння з альтернативним сценарієм (без цифровізації) демонструє, що фірми, які не здійснюють технологічних інвестицій, поступово втрачають клієнтів на користь мережевих компаній.

Другим стратегічним напрямом є розвиток нових сегментів послуг, а точніше ESG-аудиту та ІТ-аудиту. Відповідно до SWOT-аналізу, зростання попиту на ці напрями є ключовою можливістю для українського ринку, а наближення стандартів до вимог ЄС у контексті євроінтеграції робить розвиток цих компетенцій стратегічно необхідним. Показово, що у вересні 2025 року Кабінет Міністрів України схвалив проєкт Закону «Про внесення змін до Закону України "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність"», який передбачає впровадження

обов'язкового надання впевненості щодо звітності зі сталого розвитку (для ПСІ), запровадження спеціальної атестації аудиторів зі сталого розвитку та посилення відповідності вимогам CSRD, що закладає регуляторне підґрунтя для цього напрямку [115].

Для українських аудиторських фірм пропонується двоетапна стратегія розвитку ESG-компетенцій. По-перше, підготовка спеціалізованих аудиторів шляхом проходження міжнародних сертифікаційних програм (GRI Certified Sustainability Professional, SASB FSA Credential). Орієнтовна вартість сертифікації одного фахівця становить 1000-2000 дол. США. По-друге, розробка методологічних посібників для проведення ESG-аудиту відповідно до ISSA 5000 та CSRD, адаптованих до українського нормативного контексту.

Для оцінки потенційного ефекту зазначимо, що в Україні, за даними ОСНАД, у 2024/2025 році налічувалося близько 65 САД, уповноважених на аудит ПСІ. Якщо кожна з них підготує хоча б одного ESG-спеціаліста та розширить перелік послуг, орієнтовний приріст середнього доходу від нових сегментів може становити 9-15 % від поточного рівня, що у сукупності для ринку ПСІ відповідає 140-250 млн грн додаткового доходу щорічно за умови відповідного попиту. Розвиток ІТ-аудиту є не менш перспективним, з урахуванням того, що цифрова трансформація бізнесу в Україні активно прискорюється, а кіберризики залишаються у топі пріоритетів для аудиторів, попит на послуги з оцінки ефективності та безпеки ІТ-систем зростатиме. Рекомендується формування спільних команд аудиторів та ІТ-спеціалістів у складі аудиторських фірм, що відповідає глобальній тенденції трансформації ролі аудитора у напрямі багатопрофільності.

Третім стратегічним напрямом є подолання демпінгу та підвищення якості аудиторських послуг. SWOT-аналіз виявив присутність цінового демпінгу як одну з ключових слабких сторін ринку, що підтверджується даними ОСНАД: у 24 % публічних конкурентних закупівель переможець запропонував ціну, що вдвічі або більше разів була меншою за очікувану замовником вартість, а в окремих випадках у п'ять разів нижчою [116]. Для вирішення цієї проблеми пропонуються такі заходи.

По-перше, законодавче впровадження механізму протидії демпінгу на основі моніторингу кількості та вартості людино-годин, запланованих і витрачених при виконанні завдання з обов'язкового аудиту. По-друге, оптимізація взаємодії між зовнішнім (рівень ОСНАД) та внутрішнім (рівень фірми) рівнями контролю якості, оскільки зовнішні перевірки дозволяють отримати об'єктивну інформацію про компоненти, яким керівництво фірми має приділяти увагу для підвищення ефективності внутрішньої системи контролю. По-третє, усунення типових порушень, виявлених зовнішніми перевітками, та посилення ролі внутрішнього контролю якості в аудиторських компаніях, зокрема шляхом неухильного дотримання вимог міжнародних стандартів аудиту.

Четвертим стратегічним напрямом є кадровий розвиток та підвищення кваліфікації. Дефіцит фахівців із компетенціями в дата-аналітиці, штучному інтелекті, IT-аудиті та ESG є однією з слабких сторін, виявлених у SWOT-аналізі, яка поглиблюється через високу плинність кадрів серед працівників першого року роботи (25-35 %) та відтік фахівців за кордон. Для вирішення цієї проблеми пропонуються такі заходи:

- формування партнерств між аудиторськими та закладами вищої освіти з метою включення до навчальних програм дисциплін з аналітики даних, аудиту IT-систем та ESG-звітності;
- розробка програм внутрішнього навчання та ротації (набуття різнопрофільного практичного досвіду) для утримання молодих спеціалістів;
- конкурентна фінансова винагорода із прозорою компенсацією понаднормової праці, менеджмент ресурсів, що лімітує роботу в позаробочий час під час сезонних піків;
- підтримка міжнародної сертифікації українських аудиторів (ACCA, CPA, CEA) як інструменту підвищення конкурентоспроможності та залучення іноземних клієнтів у контексті повоєнного відновлення.

Таким чином, стратегічні орієнтири розвитку українського ринку аудиторських послуг формуються навколо чотирьох взаємопов'язаних напрямів: цифрової трансформації, диверсифікації послуг у бік ESG та IT-аудиту,

законодавчого врегулювання конкурентного середовища та системного кадрового розвитку. Реалізація цих заходів у комплексі здатна не лише подолати виявлені слабкі сторони ринку, але й перетворити існуючі можливості на реальні конкурентні переваги, зокрема в контексті євроінтеграції та повоєнного відновлення економіки України. Важливо, що успішність цих перетворень залежить від узгодженої взаємодії регуляторних органів, професійних організацій, аудиторських фірм та закладів вищої освіти.

Висновки до розділу 3

У ході прогнозування та формування напрямів подальшого розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0 було сформульовано такі висновки:

1. За допомогою методу екстраполяції тренду побудовано прогнозні моделі розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг та сукупних глобальних доходів компаній Великої четвірки на 2026-2029 роки. Отримані рівняння лінійного тренду свідчать про збереження стійкої позитивної динаміки: за базовим сценарієм обсяг світового ринку аудиторських послуг у 2029 році може сягнути 295,3 млрд дол. США, що на 19,1 % більше порівняно з 2025 роком, а сукупні доходи Великої четвірки зростуть до 245,4 млрд дол. США. Інтервальний прогноз дозволив виділити три сценарії розвитку: базовий, що ґрунтується на збереженні існуючих тенденцій; песимістичний, реалізація якого можлива у разі посилення регуляторних обмежень щодо діяльності великих аудиторських мереж, геополітичної нестабільності або загострення конкуренції з боку технологічних компаній; та оптимістичний, що передбачає активне поширення ESG-аудиту, зростання попиту на послуги з кібербезпеки та прискорення впровадження технологій Індустрії 4.0, за якого обсяг ринку у 2029 році може перевищити 301,3 млрд дол. США.

2. Визначено п'ять ключових векторів розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг та сформовано систему стратегічних орієнтирів для

українського ринку. На глобальному рівні пріоритетними напрямками є: зростання ESG-аудиту під впливом CSRD та ISSA 5000, розширення IT-аудиту й аудиту систем III, розвиток форензик-послуг, технологічна трансформація аудиторського процесу та розширення ринку у державному секторі країн, що розвиваються. Для українського ринку обґрунтовано чотири взаємопов'язані стратегічні напрями: поетапна технологічна трансформація середніх і малих аудиторських фірм; розвиток ESG-аудиту та IT-аудиту з потенційним приростом доходу 140-250 млн грн; подолання демпінгу через законодавчий механізм моніторингу людино-годин; системний кадровий розвиток через партнерства із закладами вищої освіти та підтримку міжнародної сертифікації.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження розвитку міжнародного ринку аудиторських послуг в умовах Індустрії 4.0 отримано такі узагальнені результати:

1. Аудиторські послуги є багатофункціональною категорією професійних послуг, що функціонує у високо регламентованому міжнародному середовищі з уніфікованими стандартами аудиту, які прийняті повністю у 65 % країн світу. На розвиток ринку впливає сукупність факторів – від технологічного прогресу та змін у регулюванні до очікувань клієнтів та глобальних подій, а на міжнародному рівні додатково – культурні та ментальні відмінності між країнами.

2. Концепція Індустрії 4.0 зумовила формування Аудиту 4.0 як адаптованого перенесення її принципів на аудиторську практику з урахуванням специфіки професійної етики та регуляторних вимог. Ключовими технологіями трансформації є хмарні платформи, штучний інтелект, роботизована автоматизація процесів та блокчейн, однак їх впровадження супроводжується суттєвими обмеженнями, зокрема проблемами кібербезпеки та правової невизначеності.

3. Для дослідження ринку систематизовано комплекс взаємодоповнювальних методів: статистичні методи аналізу динаміки, кореляційний аналіз, коефіцієнти концентрації (CR_n), SWOT-аналіз, порівняльний і структурний аналіз, що забезпечує об'єктивну аналітичну базу для обґрунтування висновків.

4. Міжнародний ринок аудиторських послуг демонструє стабільне зростання до 247,8 млрд дол. США у 2025 році при домінуванні Великої четвірки з часткою 42-45 % та географічному лідерстві Північної Америки. Стрімку динаміку розвитку виявляє сегмент ІТ-аудиту, а у структурі клієнтів зростає роль малого та середнього бізнесу з прогнозованим CAGR 7,3 % до 2034 року.

5. Ринок аудиторських послуг України зріс майже у 2,9 разів за 2017-2024/2025 роки, попри умови пандемії та повномасштабного воєнного вторгнення, переважно за рахунок підвищення середньої вартості одного завдання. Аналіз концентрації підтвердив зміну ринкового середовища у напрямі помірної

концентрації з формуванням олігополістичного ядра п'яти провідних компаній та поглибленням розриву між ними та мережевими гравцями.

6. Кореляційний аналіз встановив надзвичайно тісний зв'язок між доходами Великої четвірки та розвитком технологій Індустрії 4.0 (коефіцієнт кореляції з індексом Solactive Industry 4.0 становить 0,944), що підтверджує гіпотезу про взаємозалежність між зростанням технологічних компаній та попитом на аудиторські послуги. Технологічний розвиток здійснює вплив на аудиторські компанії за п'ятьма вимірами, поглиблюючи структурну нерівність між учасниками ринку.

7. Прогнозування методом екстраполяції тренду підтвердило збереження висхідної траєкторії ринку: за базовим сценарієм обсяг глобального ринку у 2029 році сягне 295,3 млрд дол. США, а сукупні доходи Великої четвірки – 245,4 млрд дол. США. Виокремлено оптимістичний та песимістичний сценарії, реалізація яких залежить від регуляторної політики держав та швидкості впровадження технологічних інновацій.

8. Для розвитку міжнародного ринку визначено п'ять пріоритетних векторів, серед яких провідними є ESG-аудит та ІТ-аудит. Для українського ринку розроблено систему з чотирьох стратегічних напрямів: технологічна трансформація малих і середніх компаній, розвиток ESG- та ІТ-компетенцій з потенційним приростом доходу 140-250 млн грн щорічно, законодавче подолання демпінгу та системний кадровий розвиток.

Таким чином, проведене дослідження підтверджує, що міжнародний ринок аудиторських послуг розвивається та трансформується під впливом Індустрії 4.0, яка одночасно підвищує ефективність аудиторської діяльності та формує принципово нові сегменти попиту. Для українського ринку ці зміни є як викликом, так і стратегічною можливістю, реалізація якої потребує цілеспрямованих зусиль у сфері технологічного розвитку, кадрового забезпечення та регуляторного вдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Savitskyi V. V., Parshakov V. M. Historical aspects of audit development as a type of economic activity. Problems of Theory and Methodology of Accounting, Control and Analysis. 2020. № 2(46). С. 52–60. URL: [https://doi.org/10.26642/pbo-2020-2\(46\)-52-60](https://doi.org/10.26642/pbo-2020-2(46)-52-60) (дата звернення: 07.04.2026).
2. Аудит. ВУЕ. URL: <https://vue.gov.ua/Аудит> (дата звернення: 07.04.2026).
3. Рязанова Н. О. Аудит : навч.-метод. посіб. Старобільськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2021. 234 с. URL: https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8682/Аудит_посібник_Рязанова.PDF?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 07.04.2026).
4. Про аудиторську діяльність : Закон України від 22.04.1993 № 3125-ХІІ : станом на 1 жовт. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3125-12#Text> (дата звернення: 07.04.2026).
5. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII : станом на 26 груд. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 08.04.2026).
6. ISAE 3000 (Revised). International Standard on Assurance Engagements. Чинний від 2015-12-15. Вид. офіц. International Federation of Accountants (IFAC). 140 с. URL: <https://www.iaasb.org/publications/international-standard-assurance-engagements-isaе-3000-revised-assurance-engagements-other-audits-or> (дата звернення: 08.04.2026).
7. Про Перелік послуг, які можуть надавати аудитори (аудиторські фірми) : Рішення Аудит. палати 244/14 від 22.12.2011 № 244/14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr244230-11#Text> (дата звернення: 08.04.2026).

8. Limited assurance vs reasonable assurance. Welcome to ICAEW.com | ICAEW.
URL: <https://www.icaew.com/technical/audit-and-assurance/assurance/process/scoping/assurance-decision/limited-assurance-vs-reasonable-assurance> (дата звернення: 10.04.2026).
9. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements. International Auditing and Assurance Standards Board, 2021. Т. 1 : 2021 Edition. 901 с. URL: <https://www.iaasb.org/publications/2021-handbook-international-quality-control-auditing-review-other-assurance-and-related-services> (дата звернення: 08.04.2026).
10. International Framework for Assurance Engagements. Welcome to ICAEW.com | ICAEW. URL: <https://www.icaew.com/technical/audit-and-assurance/assurance/standards-and-guidance/international-framework> (дата звернення: 10.04.2026).
11. Шульга С. В. Теоретичні аспекти класифікації аудиторських послуг в умовах законодавчих новацій. Економіка та держава. 2019. № 7. С. 63–68. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2019/13.pdf (дата звернення: 10.04.2026).
12. Чернелевський Л. М., Беренда Н. І. Аудит: теорія і практика : Навч. посіб. «Хай-Тек Прес», 2008. 560 с.
13. Ільїна С. Основи аудиту: Навчально-практичний посібник. : навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 378 с.
14. Салямон-Міхєєва К. Конспект лекцій з навчальної дисципліни "Аудит". Ірпінь : Держ. податк. ун-т, 2021. 52 с. URL: <https://library.nusta.edu.ua/depository/> (дата звернення: 12.04.2026).
15. Global Auditing Services Market Size, Share, and Industry Trends Forecast 2026-2036 MarkWide Research. MarkWide Research. URL: <https://markwideresearch.com/global-auditing-services-market> (дата звернення: 04.06.2026).

16. Organisation of the Public Oversight of the Audit Profession in 30 European countries. Accountancy Europe, 2021. 91 p.
URL: <https://accountancyeurope.eu/wp-content/uploads/2022/12/210519-Organisation-of-the-Public-Oversight-of-the-Audit-Profession-2021-survey-update.pdf> (дата звернення: 12.04.2026).
17. Сахно Л. А. Міжнародний досвід забезпечення якості аудиторських послуг: уроки для України. Форсайт розбудови України: стратегічні імпульси сталого розвитку в економіці, менеджменті, маркетингу та публічному управлінні: матеріали III міжнар. науково-практ. конф., м. Запоріжжя, 27 трав. 2025 р. Запоріжжя, 2025. С. 488.
URL: <https://elar.tsatu.edu.ua/items/4caa32e5-8ae1-4abd-9f9b-cdb247cda51c> (дата звернення: 13.04.2026).
18. About IFIAR – IFIAR. IFIAR – International Forum of Independent Audit Regulators. URL: <https://www.ifiar.org/about/#who-we-are> (дата звернення: 16.04.2026).
19. Handbook of International Quality Management, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements. International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB), 2025. T. 1 : 2025 Edition. 1037 с.
URL: <https://www.iaasb.org/publications/2025-handbook-international-quality-management-auditing-review-other-assurance-and-related-services> (дата звернення: 16.04.2026).
20. Adoption Status. IFAC. URL: <https://www.ifac.org/what-we-do/global-impact-map/adoption-status> (дата звернення: 16.04.2026).
21. Tavares M. C., Zimba L. N., Azevedo G. The Implications of Industry 4.0 for the Auditing Profession. International Journal of Business Innovation. 2022. T. 1, № 1. С. 21.
URL: https://www.rsm.global/mozambique/sites/default/files/the_implications_of_industry_4.0_for_the_auditing_profession_1.pdf (дата звернення: 16.04.2026).

22. Jun D. Three essays on audit technology : Dissertation. Newark, New Jersey, 2017. 162 с. URL: <https://rucore.libraries.rutgers.edu/rutgers-lib/55154/#citation-export> (дата звернення: 18.04.2026).
23. Nwachukwu C. E., Usman T. O., Akhor S. O. Auditing in the New Age of Industry 4.0: The Need for More Research. International Journal of Business Strategy and Automation. 2021. Т. 2, № 1. С. 17. URL: https://www.researchgate.net/publication/365127175_Auditing_in_the_New_Age_of_Industry_40_The_Need_for_More_Research (дата звернення: 17.04.2026).
24. Hall R., Schumacher S., Bildstein A. Systematic Analysis of Industrie 4.0 Design Principles. Procedia CIRP. 2022. № 107. С. 440–445. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212827122002888> (дата звернення: 17.04.2026).
25. Пермінова Д. Д. Напрями застосування цифрових технологій в діджитал аудиті. Молодий вчений. 2024. Т. 3, № 127. С. 96–97. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6140/6008> (дата звернення: 17.04.2026).
26. Zeynalli E., Hasanova N., Qurban M. Importance of Using Digital Technology in Organizing Audit Activities. Atlantis Highlights in Sustainable Development 8 : 5th International Conference on Resegricultural and Food Tarch of Aechnologies (I-CRAFT 2025). 2026. URL: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/i-craft-25/126024028> (дата звернення: 11.05.2026).
27. Цифрові технології в аудиті : е-підручник / ред. В. М. Панасюк. Тернопіль : ЗУНУ, 2026. 753 с. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/items/ba4abd34-fc95-4f81-9406-0b88dcd9d421> (дата звернення: 18.04.2026).
28. Гавриш О. А., Омельчук В. І. Глобальні тренди цифровізації в аудиторській діяльності. Економічний вісник Донбасу. 2024. № 3 (77). С. 198–202. URL: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2024-3\(77\)-198-202](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2024-3(77)-198-202) (дата звернення: 17.04.2026).
29. Vitali S., Giuliani M. Emerging digital technologies and auditing firms: Opportunities and challenges. International Journal of Accounting Information

- Systems. 2024. Т. 53. С. 1-13.
URL: <https://doi.org/10.1016/j.accinf.2024.100676> (дата звернення: 17.04.2026).
30. A more fluent audit with natural language processing. KPMG's Dynamic Audit technology content series: Natural language processing. 2021. С. 2.
URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/za/pdf/2021/natural-language-processing.pdf> (дата звернення: 07.05.2026).
31. Рябчук О., Ракуть Д. Аудит і штучний інтелект: як технології змінюють професію аудитора. Держава та регіони: Економіка та підприємництво. 2025. № 1(135). С. 54–58. URL: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2025-1-9> (дата звернення: 08.05.2026).
32. Latest On Our Projects. IAASB. URL: <https://www.iaasb.org/iaasb-consultations/latest-our-projects> (дата звернення: 10.05.2026).
33. Захожай В. Б. Теорія статистики : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Міжрегіон. акад. упр. персоналом, 2006. 264 с.
URL: <https://file.lib.in.ua/pdf/zakhzhai-valerii-teoriia-statystyky.pdf> (дата звернення: 08.05.2026).
34. Дорогань-Писаренко Л. О., Єгорова О. В., Рудич А. І. Статистика: навч. посібник. Полтава: РВВ ПДАУ. 2021. 300 с.
35. Костецька Н., Ляхович Л. Методичні аспекти оцінювання рівня концентрації галузових ринків. Галицький економічний вісник. 2023. Т. 5, № 84. С. 15–24.
URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.05 (дата звернення: 12.05.2026).
36. Макаренко І., Пластун О. Квазіконкурентність ринку аудиторських послуг України: євроінтеграційний аспект. Вісник національного банку України. 2016. С. 27–41. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/items/d9c1252e-4745-4531-adfb-6ebacf591e55> (дата звернення: 15.05.2026).
37. Копчак Ю., Лобунець Т., Луковський Р. Swot-аналіз як важливий інструмент у розробці стратегії бізнесу. Економіка та суспільство. 2024. № 61.

URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-146> (дата звернення: 15.05.2026).

38. Audit and Assurance Services Market Research Report 2034. Dataintelo - Consulting & Market Research Company.

URL: <https://dataintelo.com/report/audit-and-assurance-services-market> (дата звернення: 16.05.2026).

39. Auditing Services Market Size, Share Forecast Report 2034. Consulting & Growth Advisory Services Fortune Business Insights.

URL: <https://www.fortunebusinessinsights.com/auditing-services-market-114507> (дата звернення: 14.05.2026).

40. Membership. IFAC. URL: <https://www.ifac.org/who-we-are/membership> (дата звернення: 13.05.2026).

41. Top Ten Networks - IAB Supplement March 2025. Subscriber Editions Archive - International Accounting Bulletin. URL: https://accounting.h5mag.com/edit-iab_supplement_march_2025/top_ten_networks?preview=6892be46-9986 (дата звернення: 05.05.2026).

42. Big 8 Accounting Firms. Management Consulted. URL: <https://managementconsulted.com/big-8-accounting-firms/> (дата звернення: 14.05.2026).

43. EY Value Realized 2025. EY - Shape the future with confidence. URL: https://www.ey.com/en_gl/value-realized-annual-report (дата звернення: 09.05.2026).

44. 2025 Global Impact Report Deloitte Global. Deloitte. URL: <https://www.deloitte.com/global/en/about/governance/global-impact-report.html> (дата звернення: 10.05.2026).

45. KPMG delivers 5.1% rise in global revenue. KPMG. URL: [https://kpmg.com/xx/en/media/press-releases/2025/12/kpmg-delivers-rise-in-global-revenue.html#:~:text=London,%2016%20December%202025%20-%20KPMG%20International%20today,currency%20terms%20and%205.4%%20in%20US\\$%20from%20FY24.](https://kpmg.com/xx/en/media/press-releases/2025/12/kpmg-delivers-rise-in-global-revenue.html#:~:text=London,%2016%20December%202025%20-%20KPMG%20International%20today,currency%20terms%20and%205.4%%20in%20US$%20from%20FY24.) (дата звернення: 08.05.2026).

46. Global Annual Review 2025. PwC. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/global-annual-review/2025/pwc-global-annual-review-2025.pdf> (дата звернення: 09.05.2026).
47. Big Four: revenue by region 2025| Statista. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/250944/big-four-accounting-firms-geographical-breakdown-of-revenues/?srsltid=AfmBOopACQ4-yPXBHfcCHBe3C3Z1dLINM6p02S5OT1bI1iV4fUDcBnPr> (дата звернення: 14.05.2026).
48. Surveying a Shifting Landscape - The CPA Journal. The CPA Journal. URL: <https://www.cpajournal.com/2024/06/17/16539/> (дата звернення: 15.05.2026).
49. Ferguson C., Pinnuck M., Skinner D. J. Why did the Big Four get so large? Evidence from Australia. Review of Accounting Studies. 2025. URL: <https://doi.org/10.1007/s11142-025-09871-x> (дата звернення: 12.05.2026).
50. Big Four accounting firms combined revenue 2009-2025| Statista. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/473959/big-four-accounting-firms-global-combined-revenue/> (дата звернення: 14.05.2026).
51. Surveying a Shifting Landscape - The CPA Journal. The CPA Journal. URL: <https://www.cpajournal.com/2024/06/17/16539/> (дата звернення: 14.05.2026).
52. About us. Grant Thornton International Ltd. Home. URL: <https://www.grantthornton.global/en/who-we-are/> (дата звернення: 10.05.2026).
53. 2025 Global Financial Results. Home - BDO. URL: <https://www.bdo.global/en-gb/news/2025/bdo-reports-growth-in-global-annual-revenues> (дата звернення: 10.05.2026).
54. Global Annual Review 2025. RSM Global. URL: <https://www.rsm.global/global-annual-review-2025> (дата звернення: 10.05.2026).
55. Global Annual Review 2025. HLB. URL: <https://www.hlb.global/about-us/global-annual-review-2025/> (дата звернення: 10.05.2026).

56. Gordieieva T., Tsaturian A. Analysis of trends and determinants of the «Big 4» companies in the global audit market. Technology audit and production reserves. 2023. Т. 4, № 4(72). С. 6–11. URL: <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2023.286076> (дата звернення: 09.05.2026).
57. Audit market and competition developments. 2025. URL: https://media.frc.org.uk/documents/Audit_market_and_competition_developments_2025_Update.pdf (дата звернення: 14.05.2026).
58. Звіт з моніторингу якості ринку аудиторських послуг та конкуренції 01 січня 2021 року – 30 червня 2025 року. Київ, 2025. 100 с. URL: <https://www.apob.org.ua/wp-content/uploads/2026/02/Звіт-про-моніторинг-2021-2025.pdf> (дата звернення: 08.05.2026).
59. Звіт з моніторингу якості ринку аудиторських послуг та конкуренції 2019–2020 роки. Київ, 2022. 61 с. URL: <https://www.apob.org.ua/wp-content/uploads/2023/11/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3.pdf> (дата звернення: 08.05.2026).
60. Про внесення змін до Закону України "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність" щодо забезпечення аудиторської діяльності на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки : Закон України від 31.05.2022 № 2285-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2285-20#Text> (дата звернення: 14.05.2026).
61. Вигівська, І. М., Клим, Н. М., & Селецька, Д. О. Тенденції розвитку ринку аудиторських послуг: міжнародний та вітчизняний вектори. Економіка, управління та адміністрування. 2023. С. 54–59. [https://doi.org/10.26642/ema-2023-4\(106\)-54-59](https://doi.org/10.26642/ema-2023-4(106)-54-59)
62. Бондаренко Н., Рєпіна С. Особливості нарахування заробітної плати у компанії великої четвірки. Облік і оподаткування. 2022. Т. 3, № 76. С. 48–57.

- URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.03 (дата звернення: 15.05.2026).
63. McParland G. Average Turnover Rate in Public Accounting: 2025 Data. The Resource. URL: <https://www.theresource.com/2025/12/03/accounting-turnover-rate/> (дата звернення: 16.05.2026).
64. Інформація про стан аудиторської діяльності. Аудиторська палата України. URL: <https://www.apu.com.ua/2019/06/27/інформація-про-стан-аудиторської-дія-2/> (дата звернення: 17.05.2026).
65. Аудит: Топ аудиторських компаній за розміром доходу. URL: <https://skilky-skilky.info/top-20-audytorskykh-kompaniy-ukrainy-lider-zarobyv-na-audyti-407-mln-hrn/> (дата звернення: 16.05.2026).
66. Звіт про прозорість. PwC. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/services/assurance/transparency-report.html> (дата звернення: 12.05.2026).
67. Річний звіт про прозорість Deloitte Ukraine. Deloitte. URL: <https://www.deloitte.com/ua/uk/about/governance/transparency-report.html> (дата звернення: 14.05.2026).
68. Звітність EY в Україні. EY - Shape the future with confidence. URL: https://www.ey.com/uk_ua/ey-ukraine-s-reporting (дата звернення: 15.05.2026).
69. Архів документів. KPMG. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/about/kpmg-audit/archive.html> (дата звернення: 14.05.2026).
70. Річні звіти. Baker Tilly Ukraine. URL: <https://www.bakertilly.ua/про-компанію/річні-звіти> (дата звернення: 17.05.2026).
71. Інтегровані звіти компанії БДО Україна - BDO. Міжнародна аудиторська компанія BDO - BDO. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/about-2/bdo-annual-statements/bdo-in-ukraine-integrated-statements> (дата звернення: 17.05.2026).
72. Звіт про прозорість. Grant Thornton Ukraine. URL: <https://www.grantthornton.ua/Transparency-Report/> (дата звернення: 17.05.2026).

73. Звіт про прозорість. Crowe AC Ukraine. URL: <https://www.crowe.com/ua/croweacu/about-us/transparency-report> (дата звернення: 17.05.2026).
74. Kreston в Україні. Kreston. URL: <https://kreston.ua/kreston-v-ukraini/> (дата звернення: 17.05.2026).
75. Річні звіти - Forvis Mazars. Forvis Mazars. URL: <https://www.forvismazars.com/ua/uk/pro-nas/forvis-mazars-v-ukrayini/richni-zviti> (дата звернення: 17.05.2026).
76. Transparency report. HLB Ukraine. URL: <https://www.hlb.com.ua/en/2019/06/18/6474/> (дата звернення: 17.05.2026).
77. ТОВ «PCM УКРАЇНА АУДИТ». RSM Ukraine. URL: <https://www.rsm.global/ukraine/uk/informaciya-shchodo-vymog-apu-tov-rsm-ukrayina-audyt> (дата звернення: 17.05.2026).
78. Звіт про прозорість. Nexia DK. URL: <https://nexia.dk.ua/en/transparency-reports/> (дата звернення: 17.05.2026).
79. Transparency Reports. PKF Ukraine. URL: <https://pkf.ua/general-information/transparency-reports/> (дата звернення: 17.05.2026).
80. Звіт про прозорість та інформація про нас – Актив Аудит. Актив Аудит – Аудиторські послуги, послуги бухгалтерського обліку, фінансова звітність, аналіз фінансового стану. URL: <https://active-audit.com.ua/інформація-з-вимогами-апу/> (дата звернення: 17.05.2026).
81. Adopting Automation Capabilities for Internal Audit. Deloitte. URL: <https://www.deloitte.com/us/en/services/consulting/articles/internal-audit-robotic-process-automation-adoption.html> (дата звернення: 18.05.2026).
82. Deloitte Signal Alert: AI-Powered Tax-Intelligent Media Platform. Deloitte. URL: <https://www.deloitte.com/an/en/services/tax/services/signal-alert-ai-powered-virtual-real-time-tax-regulation-monitoring.html> (дата звернення: 18.05.2026).

83. Deloitte enhances Omnia audit platform with AI agents. International Accounting Bulletin. URL: <https://www.internationalaccountingbulletin.com/news/deloitte-enhances-omnia-audit/> (дата звернення: 18.05.2026).
84. Blockchain Lab Deloitte Ireland. Deloitte. URL: <https://www.deloitte.com/ie/en/services/consulting/collections/blockchain-lab.html> (дата звернення: 18.05.2026).
85. CortexAI Deloitte Canada. Deloitte. URL: <https://www.deloitte.com/ca/en/products/cortex-ai.html> (дата звернення: 18.05.2026).
86. Introducing Zora AI. Deloitte. URL: <https://www.deloitte.com/us/en/services/consulting/services/zora-generative-ai-agent.html> (дата звернення: 18.05.2026).
87. PwC's agent OS: The AI agent orchestration platform for enterprise transformation. PwC. URL: <https://www.pwc.com/us/en/services/ai/agent-os.html> (дата звернення: 18.05.2026).
88. PwC's Aura Audit Technology Platform: Enhancing the quality and efficiency of our audits. PwC. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/about/analyst-relations/2022/aura-audit-technology-platform.html> (дата звернення: 18.05.2026).
89. Audit and General Ledger Analysis using Halo PwC Mauritius. PwC. URL: <https://www.pwc.com/mu/en/services/crs/tech-assurance/general-ledger-audit.html#:~:text=Halo%20is%20a%20multi-tiered%20and%20multi-hosted%20server-based%20analytics,audited%20by%20one%20or%20more%20PwC%20member%20firms.> (дата звернення: 18.05.2026).
90. Harnessing the power of AI to transform the detection of fraud and error. PwC. URL: <https://www.pwc.com/sk/en/current-press-releases/harnessing-the-power-of-ai-to-transform-the-detection-of-fraud-and-error.html> (дата звернення: 18.05.2026).

91. PwC and UiPath: Intelligent Automation. PwC. URL: <https://www.pwc.in/consulting/technology/alliances-and-ecosystems/uipath.html> (дата звернення: 18.05.2026).
92. PwC Digs Further into Blockchain, Acquires Minority Stake in VeChain | Finance Magnates. Financial and Business News Finance Magnates. URL: <https://www.financemagnates.com/cryptocurrency/innovation/pwc-digs-blockchain-acquires-minority-stake-vechain/> (дата звернення: 18.05.2026).
93. Minuskin E. EY launching EY.ai Agentic Platform, created with NVIDIA AI, to drive multi-sector transformation starting with tax, risk and finance domains. EY - Shape the future with confidence. URL: https://www.ey.com/en_gl/newsroom/2025/03/ey-launching-ey-ai-agentic-platform-created-with-nvidia-ai-to-drive-multi-sector-transformation-starting-with-tax-risk-and-finance-domains (дата звернення: 19.05.2026).
94. EY.ai – a Unifying Platform. EY - Shape the future with confidence. URL: https://www.ey.com/en_gl/services/ai/platform (дата звернення: 19.05.2026).
95. Audit technology. EY - Shape the future with confidence. URL: https://www.ey.com/en_ua/services/audit/technology (дата звернення: 19.05.2026).
96. Malik P. Utilizing Robotics Process Automation in the Financial Sector: A Practical Scenario Demonstrating How EY can Drive Down Cost and Improve Efficiency for its Client. SSRN Electronic Journal. 2025. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.5439219> (дата звернення: 20.05.2026).
97. KPMG Clara. KPMG. URL: <https://kpmg.com/be/en/services/audit/kpmg-clara.html> (дата звернення: 20.05.2026).
98. Chain Fusion. KPMG. URL: <https://kpmg.com/us/en/capabilities-services/audit-services/chain-fusion.html> (дата звернення: 19.05.2026).
99. KPMG Workbench. KPMG. URL: <https://kpmg.com/us/en/capabilities-services/ai/kpmg-workbench.html> (дата звернення: 19.05.2026).

100. KPMG Ignite. KPMG. URL: <https://kpmg.com/us/en/capabilities-services/advisory-services/data-analytics-ai/artificial-intelligence-ignite.html> (дата звернення: 19.05.2026).
101. KPMG and Microsoft enter landmark agreement to put AI at the forefront of professional services. KPMG. URL: <https://kpmg.com/us/en/media/news/kpmg-microsoft-agreement-2023.html> (дата звернення: 20.05.2026).
102. Grant Thornton launches gtap to transform Grant Thornton. Grant Thornton. URL: <https://www.grantthornton.com/insights/press-releases/2026/may/grant-thornton-launches-gtap-audit-transformation-us> (дата звернення: 19.05.2026).
103. RSM Atlas Compliance automation platform and tools. RSM US Assurance, tax, consulting services for the middle market. URL: <https://rsmus.com/services/risk-fraud-cybersecurity/cybersecurity-business-vulnerability/strategy-and-risk/rsm-atlas.html> (дата звернення: 20.05.2026).
104. Economy The 2025 AI Index Report. *Stanford HAI*. URL: <https://hai.stanford.edu/ai-index/2025-ai-index-report/economy> (дата звернення: 19.05.2026).
105. Corporate investment in AI 2025, by activity| Statista. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/1472229/global-corporate-investment-in-ai-by-investment-activity> (дата звернення: 20.05.2026).
106. Solactive Industry 4.0 Index TR. *Solactive*. URL: <https://www.solactive.com/index/DE000SLA5WY6/>(дата звернення: 20.05.2026).
107. Highlights of our year. *PwC*. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/about/global-annual-review/highlights.html> (дата звернення: 20.05.2026).
108. Прогнозування та аналіз часових рядів. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи студентів спеціальності 051 «Економіка» освітня програма «Економічна кібернетика», «Економічна аналітика» / Укл.: Юрченко М. Є. – Чернігів: ЧНТУ, 2018. – 88 с.

109. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування. Київ : КНЕУ, 2001. 170 с.
110. Risk in Focus 2026: Hot topics for internal auditors | ECIIA. *ECIIA*. URL: <https://www.eciia.eu/2025/09/risk-in-focus-2026-hot-topics-for-internal-auditors/> (дата звернення: 20.05.2026).
111. Regulation (EU) 2024/1689 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) : станом на 13 черв. 2024 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/rules-for-trustworthy-artificial-intelligence-in-the-eu.html> (дата звернення: 21.05.2026).
112. Structural Reforms in Saudi Arabia Since 2016. IMF. URL: <https://www.imf.org/en/publications/wp/issues/2026/01/23/structural-reforms-in-saudi-arabia-since-2016-572697> (дата звернення: 20.05.2026).
113. UK accountants still in high demand despite AI jobs shift, ICAEW report finds. ICAEW. URL: <https://www.icaew.com/about-icaew/news/2026-news-releases/uk-accountants-still-in-high-demand-despite-ai-jobs-shift-icaew-report-finds> (дата звернення: 22.05.2026).
114. 2025 Trends Report. AICPA & CIMA. URL: <https://www.aicpa-cima.com/resources/download/2025-trends-report> (дата звернення: 20.05.2026).
115. Уряд схвалив зміни до Закону про бухгалтерський облік: що зміниться для бізнесу. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-zminy-do-zakonu-pro-bukhhalterskyi-oblik-shcho-zminytsia-dlia-biznesu> (дата звернення: 22.05.2026).
116. Інспекція із забезпечення якості Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю. Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю. URL: https://www.apob.org.ua/wp-content/uploads/2025/04/Пада-Спілки-аудиторів-України_демпінг.pdf (дата звернення: 21.05.2026).

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Динаміка доходів топ -16 компаній на ринку аудиторських послуг України, млн грн

№	САД	2018	2019	2020	2021	2022/2023	2023/2024	2024/2025
1.	PwC	38,6	72,3	298,7	317,5	407,2	488,3	472,8
2.	Deloitte	46,7	194,8	167,5	118,2	185,1	201,3	226,6
3.	EY	180,9	183,8	185,2	286,0	268,3	305,2	396,7
4.	KPMG	131,2	155,7	157,0	195,3	246,6	335,9	412,5
5.	Baker Tilly Ukraine	110,5	154,6	194,3	195,2	189,0	250,9	293,1
6.	BDO Ukraine	63,6	34,6	32,8	44,9	57,2	62,4	68,5
7.	Grant Thornton Ukraine	23,4	30,7	38,5	60,3	78,1	90,4	97,0
8.	Crowe Erfolg Ukraine	0,1	2,5	28,4	49,7	75,6	66,4	93,4
9.	Kreston Ukraine	-	-	0,5	0,7	53,6	58,6	79,1
10.	AC Crowe Ukraine	13,5	23,9	28,4	34,1	42,3	63,3	80,1
11.	Forvis Mazars в Україні	-	20,6	25,6	28,0	35,7	46,0	58,6
12.	HLB Ukraine	12,4	13,0	20,6	27,4	34,8	39,1	44,2
13.	RSM Ukraine	0,9	1,5	1,4	1,4	3,5	6,8	11,4
14.	Nexia DK	13,3	15,7	-	-	24,0	34,3	38,7
15.	PKF Ukraine	9,9	11,7	11,7	11,4	12,5	14,9	15,6
16.	Актив-Аудит	4,2	3,6	5,0	7,2	9,0	5,5	-
17.	Інші	693,3	906,3	836,2	929,6	826,4	721,5	912,9
	Разом	1342,5	1825,3	2031,8	2306,9	2548,9	2790,8	3301,2

Джерело: складено автором на основі даних [66-80].

Таблиця Б.1 – Технології Індустрії 4.0 у діяльності компанії Deloitte

Програма/ платформа	Технологія	Опис
Omnia	Хмарні обчислення, великі дані (Big Data)	Хмарна платформа для проведення аудиту, що інтегрує ШІ та аналітику даних для покращення оцінки ризиків і фінансового аналізу; використовується 85 000 фахівцями у понад 150 країнах світу
Argus	Обробка природної мови (NLP), машинне навчання, аналітика великих даних	Модуль у складі Omnia, аналітична платформа для обробки великих масивів даних та когнітивного аналізу електронних документів; застосовує машинне навчання для виявлення закономірностей та аномалій, що дозволяє зосередити увагу на зонах підвищеного ризику
Deloitte Signal	Предиктивна аналітика, штучний інтелект	Глобальна ШІ-платформа (створена у партнерстві з Signal AI). Автоматично сканує мільйони нормативних актів, медіа та податкових документів у понад 170 країнах для комплаєнсу та попередження про ризики
Blockchain Lab	Блокчейн	Дослідницька лабораторія з вивчення та впровадження технології блокчейн в аудиторську практику; включає модуль виявлення шахрайства в режимі реального часу
CortexAI	Масштабований штучний інтелект	Головна корпоративна ШІ-платформа Deloitte. Використовується для безпечного розгортання великих мовних моделей, побудови прогнозних моделей та виявлення складних аномалій у даних клієнтів
Zora AI	Агентний ШІ, автоматизація	Платформа «цифрових працівників» на базі Nvidia, автономне виконання завдань у сфері фінансів та закупівель без участі людини
RPA-автоматизація (внутрішній аудит)	Роботизована автоматизація процесів (RPA)	Використання програмних роботів для автоматизації збору аудиторських доказів, формування звітів, консолідації даних з різних джерел та виконання тестових процедур

Джерело: складено автором на основі: [81-86].

Таблиця Б.2 – Технології Індустрії 4.0 у діяльності компанії PwC

Програма/ платформа	Технологія	Опис
Aura	Хмарні обчислення, аналітика	Хмарна аудиторська платформа, централізує аудиторську документацію, забезпечує командну співпрацю та аналітику в режимі реального часу для підвищення точності аудиту
Halo (for Accounts / Journals)	Аналітика великих даних, предиктивна аналітика	Інструмент аналізу головної книги (виявлення проблемних записів та позначення тих, які мають вищий потенціал ризику), перевірка 100 % транзакцій замість вибіркового контролю
GL.ai	Глибинне навчання (deep learning), ІІІ	Модуль на базі штучного інтелекту (створений спільно з H2O.ai), який автоматично аналізує гігабайти фінансових проводок, виявляє аномалії та самостійно обґрунтовує аудитору причину відхилення
Agent OS	Агентний ІІІ, кібербезпека	Модульна операційна система на основі ІІІ з вбудованими механізмами управління ризиками та комплаєнсу; орієнтована на регульовані сфери (банківська сфера, охорона здоров'я, енергетика та комунальні послуги)
ChatPwC / AI Gateway	Корпоративний штучний інтелект, Кібербезпека	Захищене внутрішнє екосередовище на базі великих мовних моделей (у партнерстві з OpenAI та Harvey). Використовується для аналізу контрактів, податкового законодавства та автоматизації комплаєнсу.
UiPath RPA + Digital Accelerator	Роботизована автоматизація процесів (RPA), великі дані (Big Data), блокчейн, ІІІ	Програма цифрового навчання, весь персонал отримав доступ до RPA-інструментів UiPath для самостійної автоматизації рутинних процесів та скорочення ручної праці
VeChain (IoT- блокчейн)	Інтернет речей (IoT), блокчейн	Використання блокчейн-технологій та IoT-датчиків для аудиту ланцюгів постачання, верифікації походження товарів та підтвердження надійності ESG-звітності клієнтів

Джерело: складено автором на основі: [87-92].

Таблиця Б.3 – Технології Індустрії 4.0 у діяльності компанії ЕУ

Програма/ платформа	Технологія	Опис
Дрони з комп'ютерним зором	Дрони, комп'ютерний зір, Інтернет речей (IoT)	Пілотний проєкт, дрони з комп'ютерним зором для інвентаризації під час аудиту (зокрема підрахунок автомобілів на виробничому майданчику); зібрані дані автоматично передаються до платформи ЕУ Canvas
RPA-система (банківський аудит)	Роботизована автоматизація процесів (RPA)	Власна RPA-система для автоматизації банківських аудиторських підтверджень, від отримання запиту до передачі документів аудитору
ЕУ Canvas / Helix	Хмарні обчислення, великі дані (Big Data)	ЕУ Canvas – глобальна хмарна платформа управління аудитом; Helix – аналітичний інструмент для обробки великих масивів фінансових даних, виявлення відхилень і закономірностей
ЕУ.ai	ШІ, хмарні обчислення	Єдина корпоративна ШІ-платформа, що охоплює аудит, оподаткування, управління ризиками та транзакційний консалтинг; інвестиції – 1,4 млрд дол. США; підтримує понад 160 000 аудиторських проєктів
ЕУ.ai Agentic Platform	Агентний ШІ, обробка природної мови (NLP)	80 000 податкових фахівців отримали доступ до 150 ШІ-агентів для збору даних, перевірки документів та забезпечення податкового комплаєнсу; у 2025 р. розгорнуто 1 000 агентів

Джерело: складено автором на основі: [93-96, с. 35-36].

Таблиця Б.4 – Технології Індустрії 4.0 у діяльності компанії KPMG

Програма/ платформа	Технологія	Опис
KPMG Clara	Хмарні обчислення, машинне навчання, великі дані (Big Data)	Інтелектуальна аудиторська платформа, розроблена у партнерстві з IBM Watson та Microsoft; забезпечує предиктивну аналітику та оцінку ризиків у режимі реального часу
KPMG Ignite	Глибинне навчання (deep learning), ШІ	Корпоративна платформа когнітивних технологій. Призначена для аналізу неструктурованих даних (тексти, скан-копії), розпізнавання складних фінансових патернів та виявлення аномалій у провідках
KPMG Audit Chat	Генеративний ШІ (Azure OpenAI)	ШІ-асистент для аудиторів на базі Azure OpenAI: за перші 6 місяців зафіксовано понад 600 000 діалогів; функціонал включає розпізнавання мовлення, аналіз контрактів, GAP-аналіз та мобільний додаток
Blockchain Analyser (KPMG Chain Fusion)	Блокчейн	Платформа для масового трасування блокчейн-транзакцій, перевірки їх історії та застосування податкових правил; використовується зокрема для відстеження фармацевтичної продукції в ланцюгах постачання
Стратегічне партнерство з Microsoft	ШІ, хмарні технології, кібербезпека	Інвестиція 2 млрд дол. США на 5 років у розвиток ШІ та цифрових інновацій в аудиті, оподаткуванні та консалтингу; очікуваний додатковий дохід – 12 млрд дол. США
Workbench	Агентний ШІ (мультиагентний)	Мультиагентна платформа, кілька ШІ-агентів працюють паралельно, відтворюючи структуру аудиторської команди; кожен крок документується автоматично для дотримання регуляторних вимог щодо прозорості

Джерело: складено автором на основі: [97-101].

Додаток В

Таблиця В.1 – Вихідні дані для розрахунку кореляції глобального сукупного доходу Великої четвірки з глобальними корпоративними інвестиціями в штучний інтелект (ШІ)

Номер	Глобальні корпоративні інвестиції в штучний інтелект (ШІ), млрд дол. США	Глобальний сукупний дохід, млрд дол. США
1	14,6	113,7
2	19,0	120,3
3	25,4	123,7
4	33,8	127,8
5	53,7	134,3
6	79,6	148,3
7	103,3	154,8
8	221,9	157,1
9	360,7	167,2
10	253,3	189,4
11	201,0	203,8
12	252,3	212,2
13	581,7	220,4

Джерело: складено автором на основі даних [50; 104; 105].

Таблиця В.2 – Вихідні дані для розрахунку кореляції глобального сукупного доходу Великої четвірки з Solactive Industry 4.0 Index

Номер	Solactive Industry 4.0 Index, пункти	Глобальний сукупний дохід, млрд дол. США
1	113,9	113,7
2	132,2	120,3
3	138,5	123,7
4	152,5	127,8
5	194,1	134,3
6	235,9	148,3
7	280,8	154,8
8	415,4	157,1
9	557,3	167,2
10	481,9	189,4
11	477,3	203,8
12	600,7	212,2
13	696,1	220,4

Джерело: складено автором на основі даних [50; 106].